

do.co.momo.tr

TÜRKİYE MİMARLIĞINDA MODERNİZMİN YEREL AÇILIMLARI XVI

POSTER SUNUŞLARI
25-26 ARALIK 2020

İTÜ

çevrimiçi
www.docomomo-tr.org

do.co.mo.mo_tr

**Türkiye Mimarlığında
Modernizmin Yerel Açılımları**

**XVI. Poster Sunuşları
Bildiri Özetleri Kitabı**

25-26 Aralık 2020

çevrimiçi

DOCOMOMO_Türkiye Çalışma Grubu’nun **“Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları”** konulu, her yıl farklı bir ilde ve farklı üniversitelerin ev sahipliğinde düzenlenen Poster Sunuşları etkinliğinin on altıncısı yaşanan pandemi süreci nedeniyle ertelenmiş; toplantının programı sanal ortama taşınarak bir çevrimiçi etkinliğe dönüşmüştür. Etkinlik, İTÜ Mimarlık Fakültesi desteğiyle zoom platformunda gerçekleştirilecektir.

Bilim ve Düzenleme Kurulu

T. Elvan ALTAN, DOCOMOMO_Türkiye Yürütme Kurulu Üyesi

Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY, DOCOMOMO_Türkiye Sekreter Üye

Ebru OMA Y POLAT, DOCOMOMO_Türkiye Eş-Başkanı

Yıldız SALMAN, DOCOMOMO_Türkiye Eş-Başkanı

Yardımcılar

Ceyda Başaran, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

İlke Alatlı, DOCOMOMO_Türkiye Sekreteryası

Aygün Aşık, DOCOMOMO_Türkiye Sekreteryası

Ayşen Çerşil, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Zeren Önsel Atala, DOCOMOMO_Türkiye Sekreteryası

Şeyda Şen, DOCOMOMO_Türkiye Sekreteryası

Program

25 Aralık 2020, Cuma

9:30-10:00 **Açılış Konuşmaları**

Prof. Dr. Murat Gül – İTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Birgül Çolakoğlu – İTÜ Mimarlık Bölümü Başkanı
Yıldız Salman – DOCOMOMO_TR Eşbaşkanı

10:00-11:30 **OTURUM I** Moderatör: Haluk Zelef

Beyza Özyürek > Karabük - DEMİR ÇELİK İLKOKULU
Derya Düzgün, Aslıhan Çetin > Afyonkarahisar - KADINANA İLKOKULU
Devrim Yücel Besim > Muğla - TURGUTREİS İLKOKULU
Esra Özkan Yazgan, Burcu Tağcı, Fatma Sinem Akbulut, Merve Umay Keçeci > Ankara - AYAŞ SADULLAH PAŞA İLKOKULU
Merve Karabeyeser, Tülay Karadayı Yenice > Gaziantep - ŞEHREKÜSTÜ İLKOKULU
Merve Karabeyeser, Tülay Karadayı Yenice > Gaziantep - AKYOL İLKOKULU
Seda Çalışır Hovardaoğlu, Ozan Hovardaoğlu > Kayseri - SARIOĞLAN KÖY OKULLARI
Derya Düzgün > Samsun - SAMSUN SULT NİSİ
Büşra Şehirlioğlu, Filiz Sönmez > Nevşehir - NEVŞEHİR LİSESİ
Berfin Taysun > Ağrı - PRATİK KIZ SANAT OKULU
Ecenur Kızılörenli, Oğuzcan Nazmi Kuru, Göktuğ Gülsever > İzmir - EGE Ü. TEKSTİL MÜHENDİSLİĞİ EĞİTİM-ÖĞRETİM BİNASI
Büşra Ilgaz > İstanbul - BEŞİKTAŞ DENİZ MÜZESİ ANA TEŞHİR BİNASI
Ülkü Çelebi Gürkan > Isparta - KÜLTÜR SARAYI
Melike Yenice > Sakarya - ADAPAZARI HALKEVİ BİNASI
Gürkan Okumuş, Özgür Ediz > Ankara - TÜRK AMERİKAN DERNEĞİ

11:30-12:45 **ara**

12:45-13:45 **OTURUM II** Moderatör: İpek Durukan

Büşra Başkurt Yavuz, Münevver Aygün Aşık > Balıkesir - ZİRAAT BANKASI BALIKESİR ŞUBESİ
Betül Ekimci > Eskişehir - SEYİTGAZİ ZİRAAT BANKASI HİZMET BİNASI
Ayşe Merve Çilingir > Samsun - ZİRAAT BANKASI VEZİRKÖPRÜ ŞUBESİ
Sinan Akyurtlaklı, Gamze Türk, Taybet Doğan > Muğla - ZİRAAT BANKASI BODRUM ŞUBE BİNASI
Mine Esmer > Eskişehir - İŞ BANKASI SİVRİHİSAR ŞUBE VE LOJMAN BİNASI
H. İlke Alatlı, M. Aygün Aşık, Nazlıcan Aşık, Duygu Yarımbaş > İstanbul - YAPI VE KREDİ BANKASI AKSARAY ŞUBESİ
Günce Uzgören > Ankara - TÖBANK ANKARA MERKEZ ŞUBESİ
Sennur Akansel, Aslı Zencirkıran > Edirne - EDİRNE 1. VAKIF İŞHANI
Özüm Karadağ, N. Ebru Karabağ Aydeniz, Sergio Taddonio, Özge Başağaç > İzmir - ALBAYRAK PASAJI
Emel Sınmaz > Çanakkale - APAYDINLAR İŞ HANI

13:45-14:15 **ara**

14:15-15:15 **OTURUM III** Moderatör: Deniz Özkut

Merve Umay Keçeci, Esin Boyacıoğlu, Esra Özkan Yazgan > Erzincan - SÜMERBANK BEZ FABRİKASI
H. Burcu Özgüven, Semra Yaman, Aslı Zencirkıran > İstanbul - ŞİŞLİ TELEFON SANTRAL BİNASI
Ezgi Aydoğan Tekcan, Ceren Kahraman Bereket > İstanbul - OTO SANAYİ SİTESİ
Gül Yücel > İstanbul - İSTANBUL GİYİM SANAYİ, İGS FABRİKASI
N. Ebru Karabağ Aydeniz, Özüm Karadağ > İzmir - ALİ GALİP ÇİKOLATA FABRİKASI
E. Yeşim Özgen, Bahadır Bozdağ, İlayda Çelebi > Kocaeli - ENJEKTE TESİSİ
Saadet Gündoğdu, Fuat Fidan > Zonguldak - ÇATALAĞZI LAVUARI
Ahsen Karagöl > Zonguldak - KANDİLLİ KÖMÜR İŞLETMELERİ YERLEŞKESİ
Ahsen Karagöl > Zonguldak - KANDİLLİ ELEKTRİK SANTRALİ
Ebru Pakel > Samsun - DSİ 7. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ YÖNETİM BİNASI

15:15-15:45 **ara**

15:45-17:00 **OTURUM IV** Moderatör: Funda Uz

Ece Savaş, Zeki Furkan Sarılıcan > İstanbul - KADIKÖY ALTIYOL FEZA SİNEMALARI
Hilal Aktur, Eren Günel Ayaz > Çanakkale - EMEK SİNEMASI
Ali Mülayim, Timur Kaprol > Kırklareli - SİNEMA BİNASI
Ece Ceren Engür, Nilay Özcan Uslu > Malatya - ŞEKER FABRİKASI MİSAFİRHANE VE LOKANTA / SİNEMA BİNALARI
Ezgi Özdal > İstanbul - BEYTİ LOKANTASI
Berfin Taysun > Ağrı - ACAR OTEL
Nazlıcan Birinci, Gaye Birol > Balıkesir - ANKARA OTELİ
Tuğba Tok > Kocaeli - MOTEL BEKİR
Büşra Özaydın Çat > Bolu - KARTAL OTEL
N. Elif Yurdaçalış > Çanakkale - MADEN ADASI TURİZM VE KONUT YAPI KOOP. TATİL KÖYÜ
Devrim Yücel Besim > Lefkoşa - LEFKOŞA TÜRK GENEL HASTANESİ
Tuğçe Darendeli, Zeynep Ece Atabay > Sivas - SİVAS NUMUNE HASTANESİ

26 Aralık 2020, Cumartesi

10:00-11.30 **OTURUM V** Moderatör: Zeynep Tuna Ultav

Şenel Kaya, Nur Umar > Adana - GÜNEY SANAYİ EVLERİ
Ayşegül Nebioğlu, Merve Aslı Kara Yüksel > Antalya - YAŞAR AĞA APARTMANI
Merve Aslı Kara > Antalya - ELBİRLİK APARTMANI
Şerife İncedemir, Sezen Başak Özünur Şahin, Ayşe Şekerci > Antalya - PARLAK APARTMANI
Figen Kılıncım Çorakbaş, Hande Savaş, Hilal Bozkan, Buse Baloğlu > Bursa - YILDIZ APARTMANI
Tansu Değirmenci > Çanakkale - NAİM DURAN EVİ (ESKİ SÜMERBANK TANZİM SATIŞ MAĞAZASI)
Behiyye Yılmaz > Çanakkale - HÜSEYİN CEVAT SORAL EVİ
Hilal Aktur, Eren Günel Ayaz, Emel Sınmaz > Çanakkale - MİLLİ EMLAK LOJMANI
Büşra Topdağı, Aysun Aydın Öksüz > Erzurum - KUŞKAY APARTMANI
Beste Gönültaş Tekin, Deniz Güner > İzmir - RÜŞTÜ ÜNSAL KONUTU / SİRİRAL EV
Eda Paykoç, Elif Dede > İzmir - SERVET ŞATIR APARTMANI
Elif Dede, Işın Dikmen > İzmir - MUSAL BÜKTAŞ APARTMANI
Gizem Güler, Gülnur Ballice, Işın Dikmen, Renin On > İzmir - ERDOĞAN APARTMANI
Burcu Ülker, Gökben Pala Azsöz > Kırklareli - BURHANETTİN VE MUSTAFA İNCİ EVİ

Ezgi Yavuz, Meray Taluğ > Lefkoşa - ERTOĞRUL GÜVEN EVİ
Cansu Saçan, Fatma Feyzal Özkaban > Manisa - UYGUR APARTMANI

11:30-12:45 **ara**

12:45-13:45 **OTURUM VI** Moderatör: Nuray Bayraktar

Ayşe Mina Selçuk > Ankara - ÇELEBİ APARTMANI
B. Beril Kapusuz Balcı > Ankara - GÜNAY ÜNLÜSOY APARTMANI
Öykü Günay > Ankara - CİNNAH 41
Cem Dedekargınoğlu > Ankara - S. BAYDUR EVİ
Ayşegül Nebioğlu, Sevde Karahan > İstanbul - YENİ FİKİR SOKAK 29 NUMARA
Beril Sulamacı, Bilgen Ataç > İstanbul - UZUNOĞLU VİLLASI
Bilgen Ataç, Beril Sulamacı > İstanbul - ÖZGÜR AİLESİ VİLLASI
Burak Öztürk > İstanbul - SELAMSIZ UCUZ EVLER MAHALLESİ
Ece Savaş, Zeki Furkan Sarılıcan > İstanbul - DİKA APARTMANI

13:45-14:15 **ara**

14:15-15:30 **OTURUM VII** Moderatör: Zeynep Enlil

Buse Baloğlu > Ankara - POLATLI DEMİRYOLU YERLEŞKESİ
Aslı Kırbaş, H. İlke Alatlı, Yeşim Erdal > İstanbul - KOŞUYOLU MAHALLESİ
Burak Öztürk, Özlem Balcı > İstanbul - KISIKLI CADDESİ
Deniz Sarıcioğlu > İstanbul - HORHOR VE KIZTAŞI SEMTİ
Seda Çalışır Hovardaoğlu, Ozan Hovardaoğlu > Kayseri - SARIOĞLAN BAKARCAK MAHALLESİ GÖÇMEN KONUTLARI
Özlem Balcı Öztürk > İstanbul - ATATÜRK ANITI VE ŞEMSİPAŞA MEYDANI
Gökben Pala Azsöz, Timur Kaprol > Kırklareli - VİLAYET BİNASI
Zeren Önsel Atala > Afyon - AFYON VALİ EVİ
Erdem Salcan > Çanakkale - POSTANE BİNASI
Gül Yücel > İstanbul - TCDD SİRKECİ-HALKALI BANLİYÖ HATTI FLORYA İSTASYONU
Merve Ayaz > Van - VAN GARI
Hilal Tuğba Örmecioğlu, Aslı Er Akan > İstanbul - IRVA KÖPRÜSÜ

15:30-15:45 **ara**

15:45-17:00 **Kapanış**

DOCOMOMO TR Güncel Çalışmalar

Yıldız Salman – DOCOMOMO_TR Eşbaşkanı
Ebru Omay Polat – DOCOMOMO_TR Eşbaşkanı
T. Elvan Altan – DOCOMOMO_TR Yürütme Kurulu Üyesi
Nilüfer Baturayoğlu Yöney – DOCOMOMO_TR Yürütme Kurulu Üyesi

Genel Tartışma

OTURUM 1

KARABÜK Demir Çelik İlkokulu

Beyza ÖZYÜREK

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, ozyurekbeyzaa@gmail.com

1937 yılında temeli atılan Karabük Demir-Çelik Fabrikaları ve işçi meskenleri, İkinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, milli ekonominin dünyaya daha az açık olduğu, iç kaynaklarla yetinilmeye çalışıldığı, dünya ekonomik buhranının izinden süregelen bir dönemde inşa edilmiştir. Zonguldak'ta bulunan kömür havzalarının yabancı işletmelerden alınarak devletleştirilmesi ve devamında Karabük Demir Çelik Fabrikalarının kurulmasıyla bu bölgede istenen yeni yerleşim modern Türk toplumunu oluşturma'nın temelleri atılmıştır. Bu bağlamda inşa edilen Demir Çelik İlkokulu Karabük'ün ilk okuludur.

Karabük Demir Çelik Fabrikalarının inşasıyla beraber fabrikada çalışacak işçiler ve mühendislerin yerleşiminin planlanması ve kurulması beraberinde başlamıştır. İlk yapımına başlanan bu evlerin inşasını da İngiliz firma gerçekleştirmiştir. Fabrikalarla eş zamanlı planlanan bu yerleşimlerin planının Ankara'da çalışan yabancı bir mimar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Karabük Demir Çelik Fabrikalarının arşivinde mimarların kimliği belirtilmiş olmasına rağmen o sene çıkan sel sonucu arşiv zarar görmüş ve belgeler kaybolmuştur.

İlkokul, işçi konutlarında kalan ailelerin çocuklarının eğitimi amacıyla 1937-1938 yılları arasında Demir-Çelik Fabrikaları tarafından özel olarak açılmıştır. 1945-1946 yılında özel olarak eğitime devam eden kurumun Maarif Vekaleti tarafından denkliği kabul edilmiş ve Karabük'ün ilçe olup ilköğretim Müdürlüğü kurulmasıyla beraber öğretmenleri de Maarife intikal etmiştir. 1963 tarihinde binanın kapasitesinin yetersiz bulunmasından dolayı yanına ek bina inşa edilmiştir. Bu bina konferans salonu olarak tasarlanmış olsa bile ilerleyen yıllarda kreş ve anaokulu için ayrılmış olup cephelerine ek odalar eklenerek sınıf ve kantin olarak kullanılmıştır.

Demir Çelik İlkokulu dönemin en büyük sanayileşmelerinden biri olan Demir-Çelik Fabrikaları işçilerinin yerleşkesinde bulunan ve Karabük'ün ilk ilkokulu olduğu için endüstri mirasında da önemli bir yeri bulunmaktadır. 1937 tarihinden itibaren günümüze kadar işlevi devam eden bu yapı strüktüründe kullanılan malzemeler ve kentin modern dönemini yansıtan az sayıdaki örnek arasında olduğu için önem taşımaktadır.

Demir Çelik İlkokulu'nun Karabük ili Yenişehir Mahallesi Mithat Paşa Caddesi ekseninde çevresindeki kentsel kimliğinin 20. Yüzyıla eklenen katmanının özgün bir parçası olması; kentli belleğinde sosyal/anı değerine sahip olması ve 20. Yüzyılın ilk yarısında Türkiye’de modern mimarlık dilini kullanarak tasarlanmış nitelikli örnekler arasında olması, bu özelliği ile sahip olduğu estetik değer ve tasarım değeri ile kültürel miras kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

AFYONKARAHİSAR

Kadınana İlkokulu

Kadınana İmam Hatip Ortaokulu

Derya DÜZGÜN*, Aslıhan ÇETİN**

** Süleyman Demirel Üniversitesi, doktora öğrencisi, deryaaduzgun@gmail.com*

***Süleyman Demirel Üniversitesi, doktora öğrencisi, mmr.aslihan.cetin@hotmail.com*

Kadınana İlkokulu 19KI-b nolu pafta, 386 nolu ada ve 1 nolu parselde, kentin potansiyeli yüksek bir bölgesinde yer almaktadır. Yapı 1928 yılında, Mukbil Kemal Taş tarafından okul olarak inşa edilmiştir ve inşa edildiği dönemden günümüze kadar geçen sürede özgün işlevini korumaktadır. Konya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1995 yılında hazırlanan raporda, yapı, kültürel, mimari, tarihsel ve toplumsal bağlamdaki önemi sebebiyle koruma altına alınmıştır. Bu doğrultuda 2003 yılında okulun restore edilmesi öngörülmüştür. Eskişehir Koruma Kurulu’ndan 2003 yılında, 2585 nolu karar ile restorasyon izni alınmış ve İl Özel İdaresi’nin verdiği ödenekle 11 Ekim 2004 tarihinde aslına uygun bir şekilde restore edilmiştir.

Dikdörtgen gövdeli yapı, bodrum kata ilave iki kat olarak yığma biçiminde kesme taştan yapılmıştır. Yapı simetrik bir plan düzlemine sahip olmakla birlikte yapının köşeleri dönemsel bir dokunuş ile öne ve arkaya doğru çıkma yapmıştır. Yapının köşeleri dikdörtgen kesme taşlar ile belirtilmiştir. Yapının ana girişi doğu cephesi olup Kadınana Caddesi üzerindedir. Ana girişin önünde okul bahçesi yer almaktadır. Bodrum katta bulunan yemekhane ve tuvaletlere ulaşım, doğrudan okul bahçesinden sağlanabilmektedir. Bahçede 2 kollu, 12 basamaklı yarım döner merdiven okul bahçesi ile zemin katta bulunan derslikleri birbirine bağlar. Yapının birinci kat pencereleri ulamalı ve sivri kemerli, zemin kat pencereleri basık kemerli, bodrum kat pencereleri ise dörtgen formda olup katlara göre simetrik sayıdadır. Pencerelerin altında bulunan alçıdan yapılmış dikdörtgen formlar yapıya sonradan eklenmiştir. Yapının saçakları eli belindeler ile desteklenmiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da modernleşme hareketleri hız kazanmıştır. Bu noktada kısa süre içerisinde halkın tümüne okuma ve yazma öğretmek, ulus bilinci oluşturmak gibi amaçlarla çok hızlı tip projeler üretilmiş ve eğitim yapıları Türkiye’nin hemen her yerinde tüm kamu yapıları içinde en yaygın biçimde inşa edilen tek tip yapı türü olma niteliği kazanmıştır. Bunun paralelinde eğitim alanında da ortak müfredatlar belirlenerek tek tip modern bir eğitim sistemi üzerinde durulmuştur. Böylece yeni Türkiye’de modern eğitim sisteminin uygulanması işlevini yerine getirecek pek çok okul projesi inşa edilmiştir. Özünde cumhuriyetin ulusal kimliğini taşıyan ancak modernist yaklaşımlardan da uzak durmayan Kadınana İlkokulu, Afyonkarhisar’ın kentsel kimliğinin bir parçası olarak varlığını sürdüren önemli kültür miraslarından biridir.

MUĞLA / BODRUM Turgutreis İlkokulu Merkez Turgutreis Ortaokulu

Devrim YÜCEL BESİM

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, öğretim üyesi, devrimyb@yahoo.com

Turgutreis İlkokulu, Bodrum Çarşı Mahallesi’nde; merkezde, hafif yüksekçe bir tepededir. Yapı, Bodrum Belediyesi ve Millî Eğitim Bakanlığı’nın sorumluluğu altındadır. 1931’de Muğla Özel İdaresi tarafından “1. Okul” adıyla inşa edilen yapının tasarımcıları bilinmemektedir. İlk yapılan kagir yapı iki katlıdır. Dikdörtgen prizmatik yalın beyaz kütle üzerinde kiremit kaplı, geniş saçakları olan beşik bir çatı örtüsü vardır. İçinde 8 derslik, 1 laboratuvar, 1 öğretmen odası, 4 küçük oda, 1 müsamere salonu bulunmaktadır. Batıya bakan yapı Adliye camii, han, Belediye gibi önemli yapılara doğru yönlendirilmiştir. Ortadan yaklaşık 20 basamaklık bir merdivenle çıkılan yapının bahçe kodundan Bodrum’un tüm mahallelerinin görülebildiği bildirilmektedir. Yapının ön cephesi simetrik ve diğer cepheler gibi oldukça yalındır. Giriş içeriye çekilerek vurgulanmış, üst katta da balkona dönüşmüştür. Girişin sağ ve solunda bulunan 5şer adet sınıf pencereleri her iki katta aynı şekilde tekrarlanmıştır. Ahşap doğramalı pencerelerin oranları 1/3tür.

Yapı, 1947’de ciddi bir yangın geçirmiş; sonrasında üst katı tamamen yıkılarak benzer bir çatı örtüsüyle tek katlı hale dönüştürülmüştür. 1950’de 5 derslik, 1 müdür odası ve 1 öğretmenler odasıyla yeniden eğitime başlamıştır. Yapının ana kütesinden kuzeybatıya doğru onu L şekline dönüştürmüş, 10x10mt boyutlarında bir eki mevcuttur; dışarıdan bir merdivenle ulaşılan bu bölümün 1980li yıllarda okulun sosyal aktiviteleri için kullanıldığı bilinmektedir. 1973’te tescillenmiş olan yapıya artan öğrenci sayısı ile birlikte 1991’de yaklaşık 210m2lik 3 katlı bir blok eklenmiştir. Bu yapıya ait yeni projedeki vaziyet planında yaklaşık 15x40mt olarak görülen dikdörtgen planlı asıl yapı ve eki toplam 2755 m2dir.

Turgutreis İlkokulu Bodrum’un (bilinen) en eski Cumhuriyet okulundan sonra yapılmıştır. Yapım yılı olarak ikinci ancak büyüklük, getirdiği yenilikler ve dönemine göre iyi olan donanımıyla kentin ilk eğitim yapısıdır. Tarihi geçmişinden ve merkezi konumundan dolayı Bodrum halkının belleğinde yer edinmiştir. Yapının unutulmayan bir anısı da II. Dünya Savaşı’nın getirdiği sıkıntılı günlerin ardından geçirdiği yangın felaketidir. Ayrıca 1949’dan itibaren taşıdığı “Turgutreis” isminin Osmanlı döneminde yaşamış ve Bodrum’un Turgutreis ilçesinde doğmuş ünlü bir denizciye ait olması Bodrumlular için değerini artırmaktadır.

ANKARA

Ayaş Sadullah Paşa İlkokulu

Ankara Üniversitesi Ayaş Meslek Yüksekokulu

Esra ÖZKAN YAZGAN, *Gazi Üniversitesi, öğretim görevlisi, esraozkanyazgan@gmail.com*

Burcu TAĞCI, *Gazi Üniversitesi, araştırma görevlisi, burcucosar@gazi.edu.tr*

Fatma Sinem AKBULUT, *Gazi Üniversitesi, araştırma görevlisi, sinemulusoy@gazi.edu.tr*

Merve Umay KEÇECİ, *Gazi Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, mervekececi.123@gmail.com*

Ayaş Sadullah Paşa İlkokulu, 1927 tarihli “Birinci İlkokul” yapısından sonra ilçeye inşa edilen “İkinci İlkokul” ismiyle anılan yapının, depremde hasar görerek yıkılması üzerine aynı mevkîde, 1947 yılında inşa edilmiştir. Geniş bir bahçe içinde yer alan yapı, yerleşime hâkim bir noktada konumlanmıştır. Konum itibarıyla geleneksel yerleşim merkezine uzak olsa da, 1953 yılında kullanıma açılan Ankara-İstanbul yoluna oldukça yakındır. İlkokulun yapıldığı dönemde yakın çevrede herhangi bir yapı bulunmazken, Sadullah Paşa İlkokulu yıllar içinde bölgeye inşa edilen kamu yapıları öbeğinin kurucu bileşeni olmuştur.

Betonarme iskelet sistem kullanılarak inşa edilmiş olan yapı, iki katlıdır. Yapının “T” biçimli plan şeması, iki dikdörtgenin bir araya gelmesinden oluşmuştur. İlk kısımda, giriş/merdiven holüyle birlikte derslikler mevcuttur. Bu kütleyle diğer blok, koridor kısmıyla bağlantı kurmuştur. Güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan ve daha uzun olan ikinci kütlede güneydoğuya bakan derslikler, bir koridor boyunca dizilmiştir. Bu koridorun diğer uzun kenarına, özgün halinde bahçede yer alan tuvaletlerin bulunduğu kütle eklenmiştir. Katlar arasındaki bağlantı, giriş holünde yer alan iki kollu bir merdivenle sağlanmaktadır. Yalın bir mimari dilin hâkim olduğu yapının güneydoğu cephesinde, dikdörtgen kütlelerin bir kısmının geriye çekilmesiyle meydana gelen iki kat yüksekliğindeki zarif bir kolonun taşıdığı saçakla örtülü giriş kısmı, yapının en dikkat çekici ögesidir.

Yıllar içinde, ilkokul, ortaokul ve ilköğretim okulu olarak hizmet vermiş olan yapı, 2015 yılında Ankara Üniversitesi’ne bağlı yüksekokul binası olarak kullanılmaya başlamıştır. Yapı, eğitim fonksiyonunun gereklilikleri ve güncel mekânsal ihtiyaçlar sebebiyle basit onarımlar geçirmiştir. Özgün plan şeması büyük ölçüde korunmuş olsa da, mimari elemanları önemli ölçüde değişime uğramıştır. Ayaş Sadullah Paşa İlkokulu, 1940’lı yılların yalın mimari tasarım anlayışını yansıtan modern mimarlık örneğidir. Aynı zamanda bir eğitim yapısı olarak, toplumun büyük bölümünün hafızasındaki izleriyle önemli bir kültürel miras ögesidir. Özgün işlevini ve adını kaybetmiş olmasına rağmen, eğitim amaçlı kullanımını sürdürmesi, toplumsal hafızadaki sürekliliğine olanak sağlamaktadır. II. Ulusal Mimarlık dönemi mimarisinin Ayaş’taki sayılı örneklerinden olan yapıya ilişkin tescil kararı bulunmamaktadır. Yapı, taşıdığı tarihi, mimari ve sosyo-kültürel değerlerle, modern mimarlık üslubunun kamusal bir yapıdaki uygulama biçimini aktaran bir kültür varlığı olarak koruma altına alınmalıdır.

GAZİANTEP Şehreküstü İlkokulu Ahmet Çelebi İlkokulu

Merve KARABEYESER *, Tülay KARADAYI YENİCE **

*Hasan Kalyoncu Üniversitesi, araştırma görevlisi, mervekarabeyeser@gmail.com

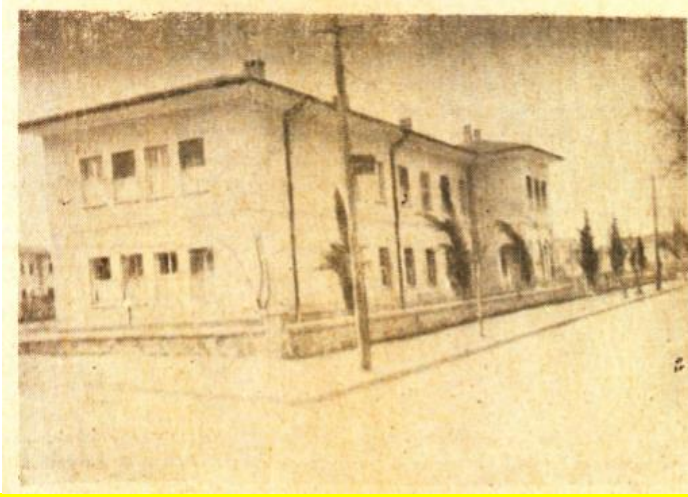
** Hasan Kalyoncu Üniversitesi, öğretim üyesi, tulay.yenice@hku.edu.tr

Yapı Gaziantep İli Şehitkâmil İlçesi Şehreküstü semtinde yer almaktadır. Yapının güneyinde İnönü Caddesi, doğusunda Tüfekçi Yusuf Bulvarı, batısında ise Ahmet Çelebi Çeşmesi bulunmaktadır

Ahmet Çelebi İlkokulu ilk olarak bugünkü Ahmet Çelebi Camisi bitişiğindeki medresede 1911 yılında eğitime başlamıştır. Tek katlı 5 derslik, 2 idare odası ve bir müzeden oluşan yapı, 1943 yılında dönemin valisi Burhanettin Teker tarafından bugün bulunan yerinde yaptırılmıştır (Anonim, 1943). Okul yapıldığında ismi Şehreküstü Okuludur. 1950 yılında Ahmet Çelebi olarak ismi değiştirilmiştir. 1956 yılında yapılan kat ilavesi ile birlikte 5 derslik ve 3 idare odası eklenmiştir (Anonim, 1962). 1984’te bahçeye ek derslik yapılmıştır. 2015 tarihinde restore edilerek bugünkü halini almıştır.

Eğitim kompleksi, okul ana yapısı ve sonradan eklenen yapılarla beraber dört yapıdan meydana gelmektedir. Okul; ana yapısı, kuzeyine eklenen derslik bloğu, tuvaletler ve kantinden oluşmaktadır. Yığma yapı tekniğiyle inşa edilen yapı, zemin ve birinci kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Ana yapının iki girişi bulunmaktadır. Güney girişinden iki basamakla, kuzey girişinden üç basamakla yapıya ulaşılır. Yapının girişi yaklaşık 1,2 m saçakla vurgulanmıştır. 1956 yılında yapılan kat ilavesiyle bu saçığın üst kısmına idare odası yapılmıştır. Ana giriş olan güney girişinin karşısında iki kollu bir merdivenle 1. kata ulaşılmaktadır. Girişlerden ulaşılan koridorun genişliği 2.80 metredir. Bu koridor üzerinde; zemin katta, 1 idareci odası, öğretmenler odası ve 5 adet sınıf bulunmaktadır. Üst katta, 5 adet sınıf, 3 idareci odası yer almaktadır. Güneye bakan sınıflar bir koridor boyunca dizilmişlerdir. Her sınıfın güneş alabilmesi için üçlü pencere düzeni uygulanmıştır.

Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle birçok alanda olduğu gibi eğitim sisteminde de köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin birer girdisi olarak yeni mekânlar oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Gaziantep’te ise süreç daha farklı işlemiştir. Öncelikle mevcut binalar yeniden işlevlendirilmiştir. 1942 sonrasında ise yeni yapılar yapılmaya başlanmıştır. Ahmet Çelebi ilkokul yapıldığı dönemde kentin yeniden yapılmış olan ilk eğitim yapısı olması dolayısıyla oldukça önemlidir.

GAZİANTEP Akyol İlkokulu

Merve KARABEYESER *, Tülay KARADAYI YENİCE **

**Hasan Kalyoncu Üniversitesi, araştırma görevlisi, mervekarabeyeser@gmail.com*

*** Hasan Kalyoncu Üniversitesi, öğretim üyesi, tulay.yenice@hku.edu.tr*

Yapı Gaziantep İli Şahinbey İlçesi Bahçelievler Mahallesi Atatürk Bulvarı üzerinde yer almaktadır. Yapı alanının doğusunda Müfide Ferit Caddesi, batısında Muhittin Şekerci Sokak bulunmaktadır. Yapının doğusunda Bayazhan bulunmaktadır.

Akyol İlkokulu, 1950 yılında Vali Reif Tek zamanında Devlet Demir Yolları Bölge Baş Müdürlüğü personeli çocukların ihtiyaçlarını karşılamak üzere ilkokul planına uygun olarak belediye tarafından tahsis edilen 3500 metrekare alan üzerine inşa edilmiş ve bulunduğu semtin adını almıştır. Yapıldığı dönemde iki katlı olarak yapılmış, her katta üç adet sınıf ve bir salon, üst katta ayrıca bir müdür odası ve öğretmenler odası bulunmaktadır (Akyol İlkokulu, 1962). Yaklaşık 14.87 x 35.55 m. taban alanında olan yapı, okul ana yapısı ve sonradan eklenen yapılarla beraber dört yapıdan meydana gelmektedir. Okul; ana yapısı, kuzeyine eklenen derslik bloğu, tuvaletler ve kantinden oluşmaktadır.

1973 yılında mevcut yapıya ek olarak 16 derslikli bir yapı daha inşa edilmiştir. 2009 yılında bu ikinci yapı yıkılarak yerine ortaokul olarak kullanılmak üzere yeni bir yapı yapılmıştır. 1950 yılında yapılmış olan yapı ise, bugün zemin katı anaokulu olarak birinci katı ise 2009 da yapılan ortaokulun ek yapısı olarak satranç, spor odası gibi işlevleri karşılamak üzere kullanılmaktadır.

Dikdörtgen planlı yapının kuzey cephesinde dışa taşma yapan kısım giriş saçağı olarak kullanılmıştır. Burada üç adet kemerle giriş algısı vurgulanmaktadır. Yapı, yığma yapılm sistemiyle yapılmıştır, duvar kalınlıkları 50 cm dir. Taban ölçüsü yaklaşık 10.30 x 35.57 m.’dir. 2 kat yüksekliğinde olan yapı kırma çatılıdır ve kiremitle kaplanmıştır. Yapının kuzey ve güney yönlerinden olmak üzere iki girişi mevcuttur. Kuzeyden anaokuluna, güneyden diğer birimlere ulaşılır. Zemin katta 3 derslik, spor odası ve tuvaletler, birinci katta ise 3 derslik, 2 idareci odası ve tuvaletler bulunmaktadır. Derslikler güney ve doğu cephelerinde bulunmaktadır.

Gaziantep’te cumhuriyet döneminde yapılan ve günümüze kadar özgün mevcut durumunu koruyan çok az örnekten biridir. Yapının belgelenmesi ve korunması hem eğitim tarihi açısından hem de mimarlık tarihi açısından oldukça önemlidir.

KAYSERİ

Köyde Eğitim Yapıları (1923-1950ler): Sarioğlan Köyleri

Seda ÇALIŞIR HOVARDAOĞLU*, Ozan HOVARDAOĞLU**

**Erciyes Üniversitesi, öğretim üyesi, sedahovardaoglu@gmail.com; sedac@erciyes.edu.tr*

***Erciyes Üniversitesi, öğretim üyesi, ozanhovardaoglu@erciyes.edu.tr*

Kayseri ili köylerinde Erken Cumhuriyet Dönemi, köyün ekonomik, idari, sosyal ve zirai yaşamın mekansal organizasyonlarının yeniden imar edildiği, köylerin ulus-devletin mekansal bir ifadesi olarak modern bir Cumhuriyet Köyü haline getirilmesi çabalarının arttığı bir dönemi temsil etmektedir. Bu dönem köy kalkınması yazılarında sıklıkla belirtilen ve çözülmesi gerekli görülen konulardan biri eğitimidir.

1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu yürürlüğe girdikten sonra nüfusu 150 kişiden fazla köylerde kanunun uygulanma zorunluluğu getirilmiş ve köylünün mecburi işleri arasında 13. maddenin 15. bendinde "Köyde maarif idarelerinin vereceği örneğe göre bir köyün en havadar yerinde mektep ve bahçesini yapmak" yer almıştır. 1930'lu yıllara gelindiğinde, Kayseri ilinde 415 adet köyde, Köy Kanunu'nun belirttiği hususların uygulandığı çalışmalarda belirtilmektedir ve 1945 tarihli Köyler İstatistiği'ne göre, Kayseri ilinde 502 adet köyün 307'sinde okul olduğu ve 195'inde olmadığı açıklanmaktadır.

Kayseri köy kalkınmasına ilişkin çalışmalarda, her köyde bir okul ve okutman bulundurmanın günün ekonomik şartları içinde gerçekleşmesi çok da olanaklı olmayan bir durum olduğu belirtilmiş ve beş on köyün birleşerek, suyu bol, havası iyi, barınacak yeri uygun ve orta bir yerdeki köyde okullar yapma eğiliminin olduğu ifade edilmiştir. Köy Kanunu uygulamaları kapsamında Kayseri kent merkezinden uzaktaki köylerde de (Sarioğlan, Çiftlik, Gaziler, Karaözü gibi) farklı büyüklükte birçok köy okulu yapılmıştır. Sarioğlan Atatürk İlkokulu, Çiftlik Köyü İlkokulu ve Gaziler İlkokulu gibi okullar, tek katlı, taş malzeme kullanılarak 5 sınıflı 7 odalı gibi çeşitli büyüklüklerde inşa edilmiş; okulların yapımı ve bahçelerinin düzenlenmesi, yolunun iyileştirilmesi gibi işler imece olarak köy halkı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde okulların bazıları aynı bahçe içinde yapılan ek yapılarla birlikte ve yenilenerek eğitim amaçlı kullanımına devam ederken, bazıları işlevsizdir.

SAMSUN **Samsun Sultânîsi** **Atatürk Anadolu Lisesi**

Derya DÜZGÜN

Süleyman Demirel Üniversitesi, doktora öğrencisi, deryaaduzgun@gmail.com

Atatürk Anadolu Lisesi, 18KI-c nolu pafta, 3623 ada ve 13 nolu parselde, Samsun kentinin potansiyeli yüksek bir bölgesi olan okullar mevkinde yer almaktadır. Eğitim ve öğretim işlerini belli bir yerden yürütmek amacıyla kurulan Osmanlı Devleti Maarif Nezareti tarafından 1912 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Ancak belirli zaman süreçlerinde çeşitli işlevlerde de kullanılmıştır. 1914 yılında I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla bir müddet askeri hastane olarak kullanılmış, savaşın ardından 1923 yılında yetim kalan şehit çocukların kaldığı yetimler yurduna (Dar’ül Eytam) dönüştürülmüştür. Türkiye Cumhuriyet Devleti’nin kurulmasının ardından pansiyonlu olarak eğitim ve öğretim hizmetlerine devam etmiştir ve 1927 yılında Ticaret Mektebi olarak da kullanılmıştır. 1938 yılında okulun yatılı bölüm ve tesisatı kaldırılmış, tüm odalar sınıf olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2017’ye kadar eğitim ve öğretim hizmetine devam eden Atatürk Anadolu Lisesi günümüzde halk eğitim kurslarının verildiği bir yapı olarak kullanılmaktadır.

Avlulu U tipindeki yapı, bodrum kata ilave iki kat olarak kâgir biçiminde inşa edilmiştir. İnşa edildiği dönemlerde çimento bulunmadığı için kat aralarında demir profil ve tuğla kullanılmıştır. Yeni malzeme arayışı yapının modernist bir yaklaşımla inşa edildiğine işaret eder. Bu anlamda okul, günümüzün çelik konstrüksiyon ile inşa edilen mimari yapıların ilk örneklerinden olması bağlamında önemlidir. Dolayısıyla diğer eğitim kurumlarına nispeten daha dayanıklıdır. Yapının Samsun’un ana akslarından birisi olan Lise Caddesi’ne olan cephesinde ve arka kısımda avluya bakan cephesinde olmak üzere iki adet girişi mevcuttur. Ana girişi Lise Caddesi’ne bakan cephesidir ki burada bahçe ile zemin katı birbirine bağlayan anıtsal bir merdiven bulunmaktadır. Yapının tüm cephelerinde kesme taş kullanılmış olmakla birlikte pencerelerin altında alçıdan yapılmış dikdörtgen formlar dikkati çeker. Zemin ve birinci kat pencereleri dikdörtgen formda olup, bodrum kat pencereleri demir parmaklıklı ve sivri kemerlidir. Çatıda marsilya tipi kiremit kullanılmış ve saçaklar eli belindeler ile desteklenmiştir.

Yapı inşa edildiği dönem itibarıyla Cumhuriyet Dönemi’nin dışında kalmış olmasına rağmen, teknik, işlev ve plan tipolojisi bağlamında modern mimarlık mirasıdır. Ayrıca tek tip modern eğitim sisteminin uygulanması işlevini, yeni teknik ve malzemelerle birleştirerek yerine getiren bir yapı niteliği taşır.

NEVŞEHİR Nevşehir Lisesi

Büşra ŞEHİRLİOĞLU*, Filiz SÖNMEZ**

*Erciyes Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, busrasehirlioglu50@gmail.com

**Erciyes Üniversitesi, öğretim üyesi, fsonmez@erciyes.edu.tr

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte devletin başlattığı çağdaşlaşma projesi, çok yönlü ve farklı bileşenleri olan bütüncül bir batılılaşma sürecini öngörecektir. Bu sürecin eğitim ayağı, en az endüstriyel, sosyal, kültürel ve politik olanlar kadar önemle ele alınmıştır. Cumhuriyet dönemine kadar sekiz okulla eğitim faaliyetlerini sürdüren Nevşehir’de, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte eğitim kurumları artırılarak 1954 yılında 203 okul sayısına ulaşılmıştır. Nevşehir’in ilk Lise yapısı olan Nevşehir Lisesi, kentte eğitimin gelişmesine katkı sağlayan önemli yapılardan biri olmuştur. 1936-1946 yıllarında Nevşehir Belediye başkanlığı yapan Şükrü Süer’in ve İlçe Güzelleştirme Derneği’nin girişimleriyle 1943 yılında yaptırılmaya başlanan lisenin inşaatı 1953 yılında tamamlanarak muhtelif gayeli ortaokul ve lise olarak 1954 yılında hizmete açılmıştır. 1972-1973 eğitim öğretim yılına kadar Nevşehir’de hizmet veren tek genel Lise olan yapı, 2013’ten bu yana Anadolu Lisesi olarak eğitim-öğretime devam etmektedir.

Nevşehir’de yaklaşık 12 dönümlük bir arazi içerisinde “U” planlı olarak konumlanan Lise, bodrum, giriş ve birinci kattan oluşmaktadır. Yığma tekniği ile inşa edilen binada taşıyıcı duvar malzemesi yörede yaygın olarak bulunan sert kepez taşı; iç duvar malzemesi ise sulusaray taşıdır. Yapının genel olarak dış cephesi özgünlüğünü korumakla birlikte yöresel taş malzemede kararmalar ve nemden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Mevcut yapının Güney yönünde 2009’da güvenlik binası ve 2013’te kantin, Doğu yönünde ise kapalı spor salonu yapılmıştır.

Nevşehir Lisesi kentin ilk Lise yapısı olmasına ek olarak, mekan organizasyonu, kütle-cephe uyumu, cephe öğelerinin oransal yapısı ve özgün yöresel yapı malzemeleri ile modern mimarlık yapı örneklerinden biri olmuştur. Yapı, Güney yönünde elli yıllık ağaçları bulunduran bahçesi, Kuzey ve Batı yönündeki kullanılabilir açık alanlarıyla bütüncül bir mekansal kurguya sahiptir. Lise, anıtsal girişi, özgün yöresel malzemeleri ve iç mekan detaylarıyla da döneminin mimari özelliklerini yansıtmaktadır.

Tarihsel ve kültürel miras, Kiper’e (2004,14) göre, “geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran, kuşaklar arası iletişimi sağlayabilen; bir yere, bir ulusa, bir kültüre ait olma duygusunu geliştirerek kimlik sorununu çözebilen; yenilenemez, sınırlı kaynak niteliğindeki değerlerdendir.” Buna göre, Lise, Nevşehir’in geçmişle bağını kurup, gelecek nesillere iletişimini sağlaması, yapıldığı dönemin tarihsel, toplumsal ve modern mimarlık özelliklerini taşıması ve mekansal organizasyonundan yerel malzeme kullanımına kadar özgün değerlere sahiptir.

AĞRI

Ağrı Pratik Kız Sanat Okulu

Ağrı Öğretmen Nurgül Gelturan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Berfin TAYSUN

Mimar, Taysun Mimarlık, Van, YYÜ, Yüksek Lisans Öğrencisi, berfintaysun96@gmail.com

Kadınları topluma kazandırmayı amaçlayan; eğitilmiş, çağdaş kadın kimliği edinmelerine yardımcı eğitim yapıları, modern mimarlık döneminin önemli simgelerindendir. Ağrı ilinde dönemin ilk yatılı eğitim imkanı sunan ve kız çocuklarına meslek edindirme amacıyla kurulan bina, 1955 yılında Pratik Kız Sanat Okulu adıyla açılmıştır. 1983 yılında Ağrı Kız Meslek Lisesi olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Yapı, kent merkezi olan Dört Yol Meydanı'nın yakınında, aynı dönemin nitelikli yapılarından olan, Adalet Sarayı ve Halk Eğitim Merkezi binasının arkasında yer almaktadır. Aynı zamanda yakın çevresinde Ziraat Bankası bulunmaktadır. Kent merkezinde, kız çocuklarını topluma kazandırmaya yönelik eğitim veren ilk eğitim binalarından olması ile birlikte kent belleğinde önemli bir yere sahiptir. Modern toplumsal gelişimin bir parçası olan birçok meslek sahibi kadının yetiştiği okul, günümüzde hala aynı fonksiyonda ilerleyerek geleceği parlak kız çocuklarına yol göstermeye devam etmektedir.

Bina içinde, kurulduğu dönemde şehir dışından gelen, maddi durumu yetersiz öğrencilere yönelik temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri birimler (yatakhane, yemekhane vb.), ilgi alanlarına göre yönelebilecekleri çeşitli eğitim sınıfları ile birlikte çocuk gelişimi bölümünde eğitim alan öğrencilerinin staj yapabildikleri bir anaokulu bulunmaktaydı.

Ancak zamanla öğrenci sayısındaki artış sonucunda, yatakhane, kütüphane, kafeterya birimleri ve anaokulu ayrı bir binaya taşınmıştır. Boşalan birimler, daha sonraki dönemlerde sınıflara dönüştürülmüştür.

Bina, 4043 m2 hazine arazisinde, 800 m2 taban alanına yerleşmiş L formunda 3 katlı bir yapıdır. Yapının dış cephesinde sıralı küçük pencereler kullanılmıştır. Yapının bir kısmındaki pencereler arasında, dönemin modern mimarlık dilini yansıtan yatay siva çizgileri görülmektedir.

Bina, içe dönük bir formda tasarlanmış ve bahçe kısmında kız çocukları için spor aktiviteleri yapabilecekleri basketbol, voleybol sahaları bulunmaktadır. İlk yapıldığı dönemde, okul girişi ve yatakhane girişi olarak kullanılacak şekilde iki girişli tasarlanmıştır. Ancak, günümüzde yalnızca okul girişi aktif olarak kullanılmaktadır.

İZMİR

Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Eğitim-Öğretim Binası

Ecenur KIZILÖRENLİ*, Oğuzcan Nazmi KURU**, Göktuğ GÜLSEVER***

* Yaşar Üniversitesi, araştırma görevlisi, ecenur.kizilorenli@yasar.edu.tr;

**Yaşar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, oguzcankuru@outlook.com;

*** Yaşar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, goktuggulsever@hotmail.com

İzmir, Bornova’da yer alan ve Alman mimar W. Reithmüller tarafından 1970’lerde tasarlanan ve inşa edilen yapının Ege Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Binası olarak kullanılmaya başlanması 1970’lerin sonunu bulmuştur. Yaklaşık olarak 2740m²’lik zemin kat alanına sahip olan yapı, zemin kat dahil toplamda 3 kattan oluşmaktadır. Toplam yapı alanı 6310m²’dir.. Yapı, betonarme karkas sistem kullanılarak inşa edilmiştir. Yapının dışında yalın bırakılan bu betonarme görüntü, iç mekânda da devam ettirilerek koridorlardaki ve ara hollerdeki duvarlarda dekorasyon bileşenleri olarak karolaj biçiminde desenlerle desteklenmiştir. Beton kullanımı yapının kendisinde sınırlandırılmayarak, çevre düzenlemesindeki yarı açık alanlardaki üst örtü elemanlarında ve açık alanlardaki oturma birimlerinde de kullanılarak bütünlük sağlanmış ve bir devamlılık hedeflenmiştir. Betonun yarattığı soğukluk etkisi, kapılarda, dikey dekorasyon elemanlarında ve merdivenlerde kullanılan ahşap ile dengelenerek daha sıcak bir atmosfer yaratılmıştır.

Yapının kurgusu doğrusal bir sirkülasyon aksına eklenilen alanlardan oluşmaktadır. Bu ana dolaşım, koridorlar ve hollerle desteklenmektedir. Doğu ve batı yönünde uzanan bu sirkülasyon aksı büyük ve geniş bir galeri boşluğuna ulaşmaktadır. Mekân içindeki ışığın ve havanın dolaşımına izin veren galeri boşluğu aynı zamanda kullanıcının görsel etkileşimin desteklendiği bir öge haline gelmiştir. Bu galeri boşluğunun etrafında konumlandırılmış 3 yönlü dikey sirkülasyon, iç mekânı daha keyifli hale getirerek dolaşımın hareketliliğini desteklerken aynı zamanda mekanlar arasındaki ulaşımı da kolaylaştırmaktadır.

Taşıyıcı sistemi betonarme karkas olan binada kütlelin formu ve biçimi, mekanların tekil olarak düşünülmeyp yarı açık alanlar ve açık alanlarla, avlularla birlikte tasarlanması modern mimari esintilerini barındırdığının kanıtıdır. Buna ek olarak malzemeler ve detaylar tasarlandığı dönemin etkilerini taşımaktadır. Merdiven detayları, güneş kırıcılar ve cephelerdeki açıklık-kapalılık oranları modern mimarinin izlerini taşımaktadır. Yapının geneli değerlendirildiğinde, malzeme seçimi ve kullanımı, galeri boşluğunun mekânın odak noktası haline gelişi, cephelerin geçirgenliği, kapalı alanların yarı açık ve açık alanlarla ve yeşil öğelerle desteklenmesi yapının dönemin önemli ve etkili yapılarından olduğu gerçeğini göz önüne koymaktadır.

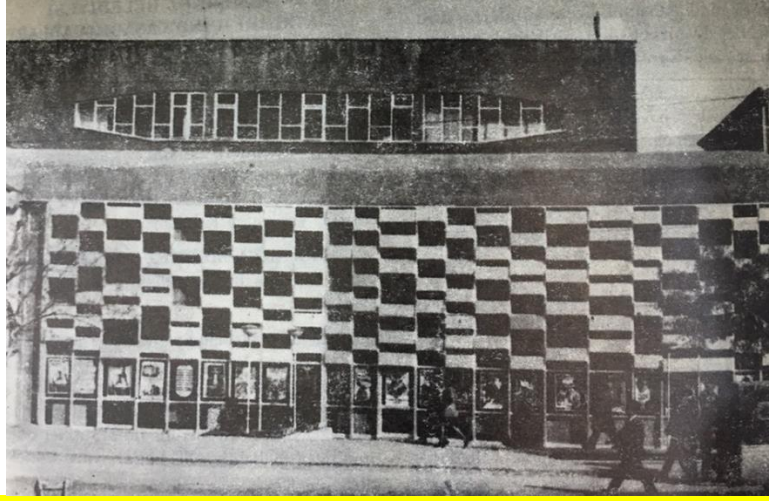
İSTANBUL Deniz Müzesi Ana Teşhir Binası

Büşra ILGAZ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, busraailgaz@gmail.com

İstanbul Deniz Müzesi ana teşhir binası olarak kullanılan ve İstanbul 3 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nca “Korunması Gerekli Kültür Varlığı” olarak tescil edilmiş yapı 1947-1950 yılları arasında “Beşiktaş Maliye Veznesi” olarak inşa edilmiş ve 1961 yılında Deniz Müzesi olarak düzenlenerek işlev değiştirmiştir. Yapının proje künyesine ulaşamamış olmasına karşın dönemin benzer işlevli yapılarının Yapı ve İmar İşleri Reisliği’nin Projeler Bürosu’nca yapıldığı bilindiğinden, bu yapının da Projeler Bürosu’nca yapıldığı tahmin edilmektedir.

Binanın cepheleri genel olarak dönemin tipik mimarisini yansıtan yalın bir anlayışa sahip olarak yapılmıştır. Tüm cepheler yaklaşık olarak aynı tarzda tasarlanmış, tüm yüzeylerde pembe renkli Bilecik kalker taşı kaplama kullanılmıştır. Her katta bir sıra olmak üzere her cephede 3 sıra halinde bulunan pencereler form ve ebatları ile modernist bir yaklaşımla tasarlanmış, uyumlu ve sade bir biçimde yerleştirilmişlerdir. Pencere kafeslerinde ve giriş kapılarında gridal bir tasarım yapılmıştır. Bina cephelerinde yer alan tüm kapılar özgündür. İç mekanda korkuluk ve küpeşteleri ile birlikte özgünlüğünü koruyan ahşap merdivenin karşısında yer alan cepheyi boydan boya kaplayan büyük pencerenin doğramaları da gridal bir örüntü oluşturarak yapıyı tamamlamaktadır. Plan kurgusu oldukça sadedir, günümüzde U formun uzun kolları teşhir amaçlı, ortada kalan kısa kapalı alanı servis ve sirkülasyon amaçlı kullanılmaktadır. Binanın zeminlerinde ve tavanlarında sade bir kaplama anlayışı hakimdir. Hiçbir yerde bir süs ya da bezeme yoktur. Yapının taşıyıcı sistemi ise o dönemde çok rastlanan betonarme ve yığma karma sistemdir. Yapı, döneminin izlerini taşıyan, kendi içinde uyumlu ve yalın bir modern mimari eseridir.

ISPARTA

Isparta Kültür Sarayı

Isparta Kocatepe Kahve Evi-Kültür Park

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, öğretim üyesi, ulku.celebi@gmail.com

Kültür Sarayı modern mimarlık anlayışının Isparta kentini etkilediği 1960’lı yıllarda inşa edilmiştir. Isparta Belediyesi tarafından kentin kültürel yaşamını zenginleştirmek amacıyla inşasına başlanan yapı, 1965 yılında tamamlanmış ve Isparta Kültür Sarayı adıyla hizmete açılmıştır. Kültür Sarayı Isparta’da hala günlük yaşamın iki önemli sosyal arteri olan Cumhuriyet Caddesi ve İstasyon Caddesinin kesişiminde yer almaktadır. Giriş cephesinin bulunduğu Cumhuriyet Caddesi üzerinden yaya yönelmesi cephenin amorf biçimde geri çekilerek bir giriş alanı yaratılması ile sağlanmıştır. Yalın kitle anlayışına sahip, betonarme sistem ile inşa edilmiş yapı modernist üslupta tasarlanmıştır. En görkemli cephe olan giriş cephesinde fuayeyi aydınlatan geniş cam yüzeyler üzerinde güneş kırıcılarıdan oluşturulmuş metal bir çerçeve ile adeta perdelenmiştir. Giriş ve fuayeye görsel olarak iletişime izin veren bu cephe düzeni yapının işlevi gereği insanı davet eden bir cephe karakteri oluşturmaktadır. Üst fuaye-balkon kısmının cephe düzleminden geri çekilerek sokaktan hissedilmeyen, ancak görünüşte bütüncül olarak okunabilen kütle düzeni ile yapı insan ölçeğine indirilmekte ve görsel olarak erişilebilir kılınmaktadır. Dönemin modern mimarlık anlayışına uygun şekilde işlevselci bir yaklaşımla programın gereklerine yanıt veren yapının diğer cepheleri brüt beton sağır yüzeylerden meydana gelmektedir. 545 kişi kapasiteli olarak planlanan ana salonda orkestra çukuru bulunmaktadır. Bu sayede yapı sinema ve tiyatro işlevinin yanı sıra opera, müzikal, operet ve konser gibi çeşitli faaliyetlere imkân sağlamaktadır.

Isparta Kültür Sarayı 1950 sonrası modern mimarlık anlayışının Isparta kentindeki önemli örnekleri arasında yer almaktadır. Yapı dönemin egemen mimarlık eğilimini izleyen net ve yalın bir dikdörtgen prizmadan meydana gelmektedir. Plan ve cephe kurgusuna rasyonalist-pürist tasarım anlayışı hâkimdir. Yatayları vurgulanmış metal kafesli ve geniş cam yüzeyli giriş cephesi, brüt betonlu sade yüzeyleri ve düz çatısı ile modernist bir etki gösteren Kültür Sarayı inşa edildiği dönemden itibaren birçok sanatsal etkinliğin merkezi olarak kentin kültürel ve sosyal yaşamında önemli rol oynamıştır. 2006 yılına kadar özgün işlevi ile kullanımını sürdüren Kültür Sarayı, teknolojiye uzak kaldığı gerekçesiyle 2006-2008 yılları arasında kapatılarak tadilat görmüştür. 2011-2015 yılları arasında yeniden tadilat geçiren yapının alt ve üst fuayeleri kafeterya olarak düzenlenmiştir. Yapı günümüzde kafeterya ve tiyatro salonu olarak kullanılmaya devam etmektedir. Tescil kaydı bulunmayan yapının genel olarak kütle bütünlüğünün korumasına karşın, özellikle 2006 yılından sonra yapılan tadilatlarla plan şeması ve cephe özellikleri büyük oranda değiştirilerek özgün hali kent hafızasından silinmiştir.

SAKARYA Adapazarı Halkevi Binası

Melike YENİCE

Kocaeli Üniversitesi, araştırma görevlisi, melikeynce@gmail.com

1927 yılında Cumhuriyet Halk Partisinin Adapazarı İlçe Binası olarak inşa edilen yapı, 1934 yılında Halkevi olarak kullanıma açılmıştır. Fonksiyon değişikliğine cevap verebilmek amacıyla doğu yönünde eklenen bölümüyle 1951 yılına kadar Halkevi olarak işlev gören yapının; dönemin ulus-devlet anlayışının beraberinde getirdiği modernleşme politikalarına uygun olarak şehrin ‘yeni’ merkezinde, kamu binalarının bulunduğu Hükümet Caddesi üzerinde konumlandığı görülmektedir. 1956-1982 yılları arasında Ticaret Lisesi; 1982-1999 yılları arasında Defterdarlık Binası olarak kullanılmıştır. İlave yapının 1999 depreminde hasar görerek yıkılması neticesinde, günümüze ulaşan bölüm yapının orijinal bölümüdür. 2002 yılında restorasyon projelerinin tamamlanmasıyla onarımı gerçekleştirilen yapı, ‘Güzel Sanatlar Galerisi’ işlevi ile yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise ‘Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı’ binası olarak hizmet vermektedir. İnşa edildiği tarihten günümüze kadar olan süreçte geçirdiği program değişiklikleri dolayısıyla iç planının değiştiği gözlemlenmekle birlikte, cephe karakterinin büyük ölçüde korunduğu ifade edilebilir.

Bodrum kat üzerine iki katlı kesme taştan inşa edilen yapı ilave bölümü ile birlikte doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir forma sahiptir. Bu anlamda Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığının yeni bir yapı formu olarak ‘Halkevleri’nin genel yapı tipolojisinden ziyade, orta sofalı kurgusuyla konut tipolojisine referans vermektedir. Tüm katlarda genel plan kurgusunun, ince uzun bir sofanın etrafında yerleştirilen eyvanlar biçiminde geliştiği, 1. Ulusal Mimarlık döneminin bir özelliği olarak eyvanların girişlerinin pahlı yapıldığı ve bu sayede sofa bölümünden itibaren bu bölümlere hâkimiyetin sağlanmasının amaçlandığı ifade edilebilir. Cephe kurgusuna bakıldığında, sade ve oranlı kütsel yapısıyla yeni ve çağdaş olanı vurgularken; kahverengi ahşap pencereleri saran söveler ve çatının saçak bölümünde bulunan süs öğeleri ile yerele referans verdiği görülmektedir.

Modern ideolojinin mekânsal karşılığı olarak, çağdaş bir toplum yaratma amacıyla şekillenen ‘yeni kent merkezi’ Adapazarı’nda Hükümet Caddesi ekseninde kurgulanmıştır. Ancak yaşanan 1943, 1967 ve 1999 depremleri sonrasında Halkevi Binası, Erken Cumhuriyet dönemine tanıklık eden ve Adapazarı’nda o günden günümüze kalan nadir yapılardan biri olması sebebiyle oldukça değerlidir. Mustafa Kemal Atatürk’ün Adapazarı’na geldiğinde yöneticilerle görüştüğü, halka hitap ettiği yapı olması açısından da kentlinin hafızasında önemli bir yere sahiptir.

ANKARA Türk Amerikan Derneği

Özgür EDİZ*, Gürkan OKUMUŞ**

**Bursa Uludağ Üniversitesi, öğretim üyesi, ozgurediz@gmail.com;*

***Bursa Uludağ Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, grknokms@gmail.com*

Türk-Amerikan Derneği (TAD), 1951 yılında Türkiye ve A.B.D arasında ikili anlaşma neticesinde kurulmuş köklü ve prestijli bir sivil toplum örgütüdür. Kurucu üyeleri arasında zamanın Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, milletvekili Cemal Köprülü, milletvekili Prof. Halide Edip Adivar, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ömer Saraç, A.B.D. Ankara Büyükelçisi George Wadsworth, Robert Koleji Müdürü Floyd Black gibi isimlerin bulunduğu Türk-Amerikan Derneği, Cinnah Caddesi üzerinde aynı binada faaliyetlerini sürdürmektedir.

Ankara’da Türk Amerikan Derneği’nin üçüncü binası olma özelliği taşıyan bina, 1963 yılında projelendirilmiş ve 1965 yılında inşa edilmiştir. 1947 Marshall Yardımı ve 1952 NATO üyeliği ile yeşeren ilişki, Ankara’da inşa edilen binalarla da üst seviyeye çıkmıştır. Ankara Atatürk Bulvarında bulunan Ankara Enformasyon Servisi Binası ve Türk Amerikan Derneği binası örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda Türk Amerikan Derneği Binası iki ülke vatandaşlarının bir araya gelmesini sağlayan sosyal merkez olma özelliği taşımaktadır.

Türk Amerikan Derneği, dönemin önemli mimarlarından olan, 1953 yılında Modern Mimarlığın şekillenmesine yol açan ‘CIAM’ kongresine davet edilen tek Türk mimar özelliği taşıyan Affan Galip Kırımlı tarafından tasarlanmıştır. Döneminde sağlık yapıları konusunda uzmanlaşmış olan Affan Kırımlı’nın rasyonel ve analitik mimarlık anlayışı TAD binasında da görülmektedir. Erken Cumhuriyet dönemi binalarından farklı olarak uluslararası ve modern bir üslubun uygulandığı TAD binası dönemine özgü önemli bir örnektir. Dik açılarının deforme edildiği plan şeması ile geometrik formların kullanımı dönem mimarlığı için önemlidir. Açılı geometriye sahip olmasıyla kent dokusu içerisinde farklılaşan yapı, cadde yüzeyinde oluşturduğu boşluk ile kentsel mekanın zenginleşmesini sağlamaktadır. Yalın mimari dili ve malzeme seçimi ile dönemin çağdaş mimarisini temsil etmektedir. Aynı zamanda sosyal ve kültürel programların varlığıyla da kentlinin yaşantısında önemli bir rol oynamaktadır. Farklı geometrik formların bir araya gelmesiyle tasarlanan bina, altıgen biçimli sınıflar, üçgen forma sahip balkonlar, beton mozaikler, siyah-beyaz kontrasta sahip merdiven basamaklarına sahiptir. Aynı zamanda açık plan şeması ve zengin bir bakış açısı sunan koridorlar mekansal organizasyonun önemli parçalarıdır.

Modern mimarlık örnekleri içinde önemli bir yere sahip olan ve Cinnah Caddesi’nde bir simge haline gelmiş olan Türk Amerikan Derneği binası kent ve mimarlık birikimi açısından döneme özgü kıymetli bir örnektir.

OTURUM 2

BALIKESİR

Ziraat Bankası Balıkesir Şubesi

Büşra BAŞKURT YAVUZ*, Münevver Aygün AŞIK**

* Altınbaş Üniversitesi, araştırma görevlisi, baskurtbusrab@gmail.com

**Altınbaş Üniversitesi, araştırma görevlisi, aygunasik@gmail.com

Ziraat Bankası Balıkesir Şubesi, Balıkesir kent merkezinde yer almaktadır. Ernst Egli tarafından 1941 yılında hazırlanan ve 1944 yılında yürürlüğe giren Balıkesir imar planında kentin beş ana meydanı ve bu meydanlar arasındaki ana ulaşım aksları belirtilmiştir. Ziraat Bankası kuzeydoğu cephesi bu meydanlardan biri olan Ticaret Meydanı (Ali Hikmet Paşa Meydanı), kuzeybatı cephesi kentin ana akslarından biri olan Anafartalar Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Kentte 3 Ağustos 1950’de çıkan yangın sonrası Ali Hikmet Paşa Meydanı’nın düzenlenmesi çalışmaları çerçevesinde arazisi belirlenen Ziraat Bankası’nın inşaatına 1953 yılında başlanmış ve banka 1954 yılında hizmete açılmıştır. 1950 yangını öncesinde bir ticari merkez olan Ali Hikmet Paşa Meydanı, yangından sonra Rüknettin Güney tarafından tasarlanan Yeni Çarşı, Orhan Ersan tarafından tasarlanan Kasap ve Sebze Hali, Cengiz Bektaş tarafından tasarlanan Hasan Baba Çarşısı, Ziraat Bankası ve Sümerbank’ın inşa edilmesiyle ticari işlevini sürdürmüştür.

Bankanın ana girişi iki kat yüksekliğindeki kolonlarla simetrik olarak tasarlanan kuzeydoğu cephesinde yer almaktadır. Bodrum ve zemin katı banka, 1.katı lojman olarak tasarlanan yapıya 1981 yılında güneybatı yönünde bir ek yapılmıştır. Bu ek, yapının özgün sınırı olan iki kat yüksekliğindeki kolondan itibaren başlamaktadır. Günümüzde tüm katlar banka olarak kullanılmaktadır. Plan şemasında ve cephede çeşitli müdahaleler vardır; ancak yapı 1981 yılında yapılan ek sonrasındaki kütleli bütünlüğünü korumaktadır. 1990 yılında tescillenmiştir. Yapı 1951 yılında düzenlenen Ziraat Bankası Şube ve Ajans Binaları Müsabakasındaki soğuk iklim şube tasarımlarıyla benzer özellikler taşımaktadır.

Ziraat Bankası Balıkesir Şubesi, Yeni Çarşı ve Sümerbank ile Ali Hikmet Paşa Meydanı’nı tanımlamaktadır ve günümüze ulaşan cephe düzenlemesi ile yapıldığı dönemin mimari özelliklerini yansıtmaktadır. İşlevini sürdürüyor olması ile ekonomik ve süreklilik; bölgenin biçimlenmesine katkıda bulunması ve kent belleğinin önemli bir parçası olması ile kimlik ve belge değerine sahiptir.

ESKİŞEHİR

Ziraat Bankası Seyitgazi Ajansı Lojmanlı Hizmet Binası Ziraat Bankası Seyitgazi Şubesi

Betül EKİMCİ

Eskişehir Teknik Üniversitesi, öğretim üyesi, betulekimci@gmail.com

1951 yılında düzenlenen T. C. Ziraat Bankası Şube ve Ajans tip plânları proje müsabakasının sıcak ve soğuk iklim bölgelerinde ajans tiplerine göre 6 kategoride değerlendirilen yarışma sonuçları 25.11.1951 tarihinde Yüksek Mühendisler Birliği temsilcisi Orhan Alsaç raportörlüğünde açıklanmıştır. 1951 yılından sonra Anadolu’daki belirli kentlerde Ziraat Bankası şube binalarının inşa edilmekle birlikte, yapıların tamamının yarışma sonucu elde edilen mimari projelerine göre uygulandığı söylenemez. Yarışma komisyonunun açıklama raporunda “Derece alan ve Jürimiz tarafından tatbik edilebilir telâkki edilen projeler müelliflerinin delâleti ile tatbik edilirlerse mevhum bir arsaya yapılan projelerde görülden çok daha muvaffak olmuş binalar elde edileceğine şüphe edilmemektedir.” denilmektedir (Arkitekt:1951:238) .

23.10.1954 tarihli Milliyet Gazetesi’nde yayınlanan inşaat ilanına göre T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yapımına başlanan Ziraat Bankası Seyitgazi Şube Binası soğuk iklim bölgesi küçük ajans tip projelerinde olduğu gibi simetrik düzende bodrum üzerine iki katlı bir yapıdır. İkiçeşme Mahallesi 107 ada 1 parselde bahçe içinde inşa edilmiştir. 13X19 metre boyutlarında dikdörtgen planlı yapının zemin katında yarışma şartnamesinde vurgulandığı gibi aydınlık ve kullanışlı banka holü ile iki kenarına yerleştirilen ofis ve servis mekânları yer almaktadır. Servis ve depo mekânlarına ayrılan bodrum kata arka bahçeden, yapının güneybatı köşesine yerleştirilen merdivenlerle inilmektedir. Üst katta güneybatıdaki terastan ayrı girişleri olan iki lojman birbirine simetrik düzenlenmiştir. Üç oda, mutfak ve ıslak hacimlerden oluşan plan şeması korunmaktadır.

Kuzeydoğu cephesinde görsel algısıyla öne çıkarılan giriş holüne bahçeden itibaren simetri ekseninde düzenlenen merdivenlerle ulaşılır. Dış duvarlarda su basman seviyesinde bosajlı Ankara taşı kullanılmıştır. Giriş holü cephesinde kolonlar arasında birbirinin tekrarı olan düşey etkili dikdörtgen pencereler yer almaktadır. Geride ana cephe yer katı yüksekliğinde tuğla ile kaplanmıştır. Yol kotundan aşağıda kalan güneybatı cephesinde bodrum kat bir set duvarıyla dışarıdan gizlenmiştir. Kuzey ve güney uçtaki mekânlar ortada geri çekilen cephe boyunca uzanan terasla birbirine bağlanır. Kuzey uçtaki merdiven holü düşey etkili dar pencerelerle aydınlanmaktadır. Yan cephelerde giriş ve kolonlar, pencereleri çerçeveleyen bir pano düzeninde dışa doğru taşırılmıştır. 1950’lerin modernist çizgilerini yansıtan binanın karakteristik özelliği kübik biçimlenişi, yalın, süslemesiz yüzeyleri ve simetrik düzenlemesi ile yansıttığı anıtsallık vurgusudur. Genel olarak Neo Klasik mimariyle soyut düzeyde ilişki kuran yapıda özellikle boyutlar kırsal çevreyle uyumlu tutulmuş, anıtsallık biçimlerin ve mekânların geometrik yapısı abartılmadan sağlanmıştır.

SAMSUN Ziraat Bankası Vezirköprü Şubesi

Ayşe Merve ÇİLİNGİR

Maltepe Üniversitesi, araştırma görevlisi, cilingiraysemerve@gmail.com

Yapı, Ziraat Bankası’nın 1945-65 yılları arasında ülke genelinde uyguladığı tip proje grubunun bir parçasıdır. Ülke genelinde bu yöntemle 50’den fazla Ziraat Bankası şubesi yapıldığı bilinmektedir. Bu yapılar ülkenin farklı iklim bölgelerine yerleşmesine karşın birbirinin aynı fiziksel özellikleri gösterip iklime ve bölgeye göre değişiklik göstermezler. Farklı ihtiyaçlara cevap verebilmek adına ön cephe sabit tutularak cephe arkasındaki hacimin boyutlarıyla oynanmıştır. Yapı, hem bu yapı programının bir parçası olarak hem de tekil olarak ülkenin mimarlık tarihinin bir dönemini yansıtmaları açısından önemlidir. Bu dönemde tip proje yönteminin özellikle kamu yapılarını elde etmek için sıkça kullanıldığı bilinmektedir. 1952 yılında yapımı tamamlanan yapının orijinal çizimlerine ve projesine ulaşamamış olsa da, aynı tipin farklı yerlerdeki uygulamalarının projelerine ulaşılabilmiştir. Birbirinden temelde çok farklılık göstermeyen bu yapılar genelde lojman katlarında farklılaşmaktadır.

Yapı Samsun’un Vezirköprü ilçesinde yer almaktadır. Bugünkü yerleşiminin ana hatları 17. yüzyılda oluşan Vezirköprü’nün merkezinde, Osmanlı Dönemi yapıları ile Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları iç içedir. Bu dönemde yapılan Ziraat Bankası yapılarının bulunduğu alanlar genelde yerleşimlerin “hükümet merkezleri” olup belediye, hükümet sarayı, PTT gibi temel kamu yapıları ile meydan ya da park gibi kentsel unsurlarla birlikte bir kompozisyon oluşturmaktadır.

Yapı, simetrik düzenlenmiş cephesi ve iki kat boyunca uzanan kolonlarıyla 40’lı yılların mimari özelliklerini taşımaktadır. Simetrik düzenlenmiş cephenin üstündeki saçak uzatılarak iki kat boyunca devam eden ince kolonlarla desteklenmiştir. Bu da yapının girişinde bir geçiş mekânı oluşturmuş ve ikinci bir cephe haline gelmiştir. Yapının ön cephesi işlevsel olarak bir karşılama mekânı oluştururken aynı zamanda Ziraat Bankası’nı kurum olarak temsil eden yüzüdür. Yapının bodrum katında arşiv, depo ve teknik hacimler gibi pasif alanlar konumlandırılırken, giriş katı aktif bankacılık faaliyetlerine ayrılmıştır. Üst katta bulunan lojman katına giriş içeriden düzenlenmiştir. Bugün lojman katı işlevini yitirmiştir ve bankacılık faaliyetlerinin yürütüldüğü ikinci bir kat olarak hizmet vermektedir.

Ziraat Bankası, kuruluş amacı gereği çiftçi ve köylüyle birebir ilişkidir. Ülke geneline yayılmış şubeler ise bu ilişkiyi kuran fiziksel mekanlardır. Dolayısıyla bu mekanın nasıl temsil edildiği, çiftçi ve köylüyle kurulan ilişkiye ve kurumun kendini temsil ediş biçimine dair de fikir verir.

MUĞLA

Ziraat Bankası Bodrum Şubesi

Ziraat Bankası Eski Bodrum Şubesi

Sinan AKYURTLAKLI*, Gamze TÜRK**, Taybet DOĞAN***

* Y. Mimar - Restorasyon Uzmanı, Pozitif Mimarlık Bodrum, sinan.akyurt@gmail.com;

** Mimar, Pozitif Mimarlık Bodrum, gamzeturk@gmail.com;

***Mimar, Pozitif Mimarlık Bodrum, taybet722147@gmail.com

Bina, Bodrum’da o dönemde yapılan bir çok binanın ustalığını-yapımcılığını üstlenmiş İbrahim Şakar tarafından yapılmıştır. İbrahim Şakar, ne yazık ki bugün var olmayan ve 1930’da yapılmış belediye binası ve başka bir çok kamu yapısının ustalığını yapmış olan Derviş Şakar’ın oğludur. Derviş Şakar aynı zamanda Bodrum’un ilk Belediye Kalfası’dır (günümüzün Fen İşleri Müdürü). Bodrum’un bir çok altyapı projesi ve kamu yapıları bu baba-oğul tarafından 1930-1970 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. 19. Yüzyıl sonrası Batıda ortaya çıkmış ve kendini yaratan kaçınılmaz sosyal değişimin etkisiyle kısa sürede tüm dünyaya yayılmış olan Modern Mimarlık akımının belli başlı, mekansal, estetik, strüktürel detay ve malzeme karakterinin tümünü, yerel bir ölçekte üzerinde toplamış bir yapıdır.

Mekansal özelliği; dışta, kamusal alandan özel alana geçişkenliğe önem veren bir tasarım gözlenmektedir. Özellikle, bankanın sokağa doğru çıkma yapan geniş güneş kırıcılarının altında oluşturduğu gölgelik alanda, bu alandan banka iç mekanına açılan geniş camekanlarında, ayrı bir girişle düzenlenmiş olan lojman kısmının sokağa açık merdivenlerinde bu özgün ve Bodrum’da o tarihlerde sadece yine aynı tasarım diline sahip Belediye Binası’nda gözlemlenmektedir. Sosyal yaşama konu olma özelliği; Cumhuriyet’in ilk 30 yılı tüm alanlarda hızlı bir kalkınma ve dönüşümün ülke çapında görüldüğü yıllardır. Genç Cumhuriyet yönetsel olduğu kadar, üretimsel, sosyal ve hizmetlerin dağılımı açısından da büyük bir sivilleşme projesidir. Kendi dönemine kadar saray ve saraya bağlı imtiyazlı kesimlerin özelinde yürüyen kalkınma, Cumhuriyet’le birlikte, Anadolu’ya yayılmıştır. Kentleri biçimlendirmeye başlamıştır. Ziraat Bankası Eski Bodrum Şubesi Binası da bu dönüşümün ekonomik ayağının bir sembolüdür adeta. Bankanın kuruluş amacına uygun olarak Anadolu’da tarıma ve tarımsal üretime dayalı bir kalkınmanın ve dönüşümün aygıtlarından biri olarak Bodrum’a gelen ilk bankadır.

Strüktür, malzeme ve detay özelliği; Kamusal alan ile iç mekanı bütünleştiren geniş camekanlarının alüminyum doğraması, yalın merdiven korkuluklarının demir detayları, geometrik bir tasarımla bir perde gibi sokağa sarkan güneş kırıcılarının brüt beton detayları, cephesinin geri kalanında uygulanan ve dönemin mimarlığında sıklıkla görülen taraklı mozaik sıvası, mimari anlayışını temelden, çatıya ve tüm detaylarına kadar da, özgün şekilde taşıdığını göstermektedir. 2020 yılı başında Muğla Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararıyla tescillenen yapının restorasyon projelendirme süreci devam etmektedir.

ESKİŞEHİR İş Bankası Sivrihisar Şube Ve Lojman Binası Sivrihisar Ziraat Odası Ve Lojman Binası

Mine ESMER

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, öğretim üyesi, mesmer@fsm.edu.tr

Ankara, İzmir ve Eskişehir yollarının kesişme noktasında yer alan Sivrihisar, bu önemli konumundan dolayı Cumhuriyet döneminde bir kasaba için oldukça nitelikli modern yapılarla donanmıştır. Posterde ele alınan yapı, Sivrihisar tarihi merkezde, ana cadde olan Ordu Caddesi ile Sivrihisar’ın nitelikli sivil mimarlık örneklerini barındıran Sinan Paşa Sokağı’nın kesişiminde, 449 adanın 1 numaralı köşe parselinde yer alır. 1980 yılında projeleri tamamlanarak yapımına başlanan yapı, zemin katında 87 m²’lik bir taban alanı ile bulunduğu parselin tamamına oturur; bitişik nizamlıdır. Bodrum katta tesisat ve depolama işlevleri, zemin ve birinci katlarda banka şubesi, ikinci ve üçüncü katlarda ise lojman işlevleri çözülmüştür. Betonarme karkas sistemle tasarlanan yapının, zemin kat tavan döşemesinde nervürlü kirişler kullanılmıştır. Lojman giriş kapısı demirdendir, pencere doğramaları özgün olarak ahşap olarak tasarlanmıştır.

Bugün Ziraat Odası olarak kullanılan, ancak özgün olarak 1980’de İş Bankası Şube ve Lojman Binası olarak inşa edilmiş olan yapı nitelikli bir Geç Modern örnek olarak tarihi merkezde dikkat çekmektedir. Sinan Paşa Sokağı’nın başında yer alan yapının, geleneksel yapılarla görünümü zıtlık yaratmakta; ancak nitelikli tasarımı ve cephe özellikleriyle dönemini yansıtmayı tarihi çevrede yeni yapı için iyi bir örnek oluşturmasını sağlamaktadır. Yapıya en büyük özelliğini yatay dışbükey bantlar biçiminde zemin kat-birinci kat arası yukarı doğru, diğer katlarda aşağı doğru genişleyen ve hem balkon parapeti, hem de güneş kırıcı eleman olarak işlev gören betonarme plaklar vermiştir. Bu plaklar, hem Ordu Caddesi, hem de Sinan Paşa Sokağı cepheleri boyunca eğrisel yatay bantlar olarak sürekli devam ederek yapıya modern karakterini kazandırır. Yapının lojman girişi Sinan Paşa Caddesi üzerinden, banka şubesi girişi ise ana cadde olan Ordu Caddesi’ndendir. Bodrum katta tesisat ve depolama işlevleri verilmiştir. Her iki merdivenin de çekirdeği de bodrum katta açılır. Zemin katta rüzgarlıkları bir giriş ile vezne ve banka memurlarının çalıştığı bankoya ulaşmakta, müdür odası merdiveni de içeren müşteri holünden bir paravanla ayrılmaktadır. Bankanın birinci katında çalışanlar için bir tuvalet çözülmüş, geri kalan tefriş mimar tarafından gösterilmemiş, işlev olarak “servis” açıklaması yazılmıştır. Lojmanların dairesel merdiveni birinci katta banka şubesi içinden hissedilecek biçimde tasarlanmıştır. İkinci katta, ulaşılan lojman 2+1 olarak tasarlanmış; yatak odalarında gömme dolaplar düzenlenmiştir. Özgün olarak zemin artı üç kat olarak tasarlanan binaya zaman içinde 1 kat ilave edilmiştir.

İSTANBUL

Yapı ve Kredi Bankası İstanbul Aksaray Şubesi ve Büro Binası Yapı Kredi Bankası Aksaray Şubesi ve Murat Eğitim Kurumları

H. İlke ALATLI, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, araştırma görevlisi,*
ilke.tandogdu@msgsu.edu.tr

Münevver Aygün AŞIK, *Altınbaş Üniversitesi, araştırma görevlisi, aygunasik@gmail.com*

Nazlıcan AŞIK, *FMV Işık Üniversitesi, araştırma görevlisi, nazlicanasik@gmail.com*

Duygu YARIMBAŞ, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, araştırma görevlisi,*
duygu.yarimbasm@msgsu.edu.tr

Yapı ve Kredi Bankası İstanbul Aksaray Şubesi ve Büro Binası, 1975 yılında Doğan Tekeli ve Sami Sisa tarafından tasarlanmış, 1977-1978 yıllarında inşa edilmiştir. Yapı toplam 3500 m2 inşa alanına sahip iki yanı kapalı ve cephesi dar bir arsada 7 kat olarak tasarlanmıştır. Ofis katlarına ayrı bir giriş tasarlanması nedeniyle daralan banka katları için mekan devamlılığını ve bütünlüğünü sağlayacak, yapının ön cephesinden de okunabilen üç kat yüksekliğinde bir boşluk oluşturulmuştur. Bu boşluk ayrıca cephede banka şubesinin diğer katlardan ayrışmasını sağlamıştır.

Tekeli ve Sisa, yapıyı tarihi çevrede inşa edilecek çağdaş bir yapı sorunu olarak ele aldıklarını ve temsil niteliği ön planda olan detaylı bir kurumsal yapı olarak tasarladıklarını belirtmişlerdir. Yapının Pertevniyal Valide Cami’nin yanından algılanışı göz önünde bulundurulmuştur. Kullanılan cephe elemanları ve açıklık boyutları ile caminin detaylı ölçü düzeyine ulaşılması istenmiştir. Cephe açıklıklarında görülen poligonal tasarım, plan düzleminde de büro katları ile ilişkiyi sağlayan merdiven kovanından, karkas sistemi oluşturan kolonların kalıplanma biçimlerine kadar birçok detayda kullanılmış ve bir bütünlük oluşturmaya amaçlanmıştır.

Günümüzde Yapı Kredi Bankası İstanbul Aksaray Şubesi ve özel bir eğitim kurumu olarak kullanılan yapı, işlevini sürdürmesiyle ekonomik ve süreklilik değerlerine sahiptir. İç mekanlarda ve banka katı cephe açıklıklarında çeşitli müdahaleler özgün tasarım detaylarının yer yer kaybolmasına neden olsa da, geri döndürülmesi mümkündür. 1970’li yıllarda önemi artan Laleli-Aksaray aksında yer alan ve Modern mimarlığın dilini yansıtan yapı, özgün cephe kompozisyonu ve sağladığı insan ölçeği ile bulunduğu doku içerisinde öne çıkmış ve toplum hafızasında önemli bir yer edinmiştir. Çevresiyle kurduğu ilişki ve kent belleğinin bir parçası olmasıyla belge ve kimlik değerlerine sahiptir. İnşa edildiği dönemin yapım tekniğini, malzeme ve detaylarını yansıtan yapı; üzerinde bulunduğu çok katmanlı dokunun 20. yüzyılın ikinci yarısında şekillenen halinin bir parçası olarak kentsel sürekliliğe katkıda bulunmaktadır.

ANKARA

TÖBANK Ankara Merkez Şubesi

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)

Günce UZGÖREN

Roma Üniversitesi “La Sapienza”, doktora öğrencisi, araştırma görevlisi, gunce.uzgoren@uniroma1.it

Ankara Atatürk Bulvarı 163 numara ve Tunus Caddesi 4 numarada yer alan yapı, kentin oldukça merkezi bir noktasında işlek caddelerine cephe vermektedir. Kuzey, doğu ve batı yönlerinden gelenleri önündeki İnönü meydanıyla karşılayan yapı, ilk olarak Türkiye Öğretmenler Bankası Genel Müdürlük binası olarak 1972’de Metin Hepgüler tarafından tasarlanmıştır. Uygulama projesi ve iç mimari projesinin Yalçın Oğuz ve Beate Oğuz tarafından üstlenilmesi sonucunda yapının inşaatı 1975 yılında tamamlanmıştır. Yedi katlı betonarme yapının özgününde en dikkat çekici özelliği cephedeki güneş kırıcılarıdır. Kütlesindeki hafif meyilli pahlar yapıya dinamizm katmaktadır. Özgünleştirdiği özelliklerinin yanı sıra yapı yine de döneminin malzeme ve cephe niteliklerini barındırmaktadır. Yapının özgün olarak günümüze ulaşmış en ünik elemanı doğu ve batıdaki bakır giriş kapıları olarak tanımlanabilir.

Mayıs 1958’de kurulan Töbank’ın kurum olarak önemi; Milli Eğitim Bakanlığı çalışanları ve öğretmenlere düşük faizli krediler vermesi ve sahiplerinin aslında öğretmenler olmasıdır. Ancak 1985’te genel müdürlüğünü İstanbul’a taşımış ve 1992 yılında da kapanarak bir özel banka tarafından satın alınmıştır. TESK çalışanlarıyla yapılan görüşme doğrultusunda, yapının dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından TESK’e hibe edildiği aktarılmıştır. 1996 yılında onaylanan yenileme projesiyle beraber 1997-99 yılları arasında değişim geçiren yapının sahibi; 1997 yılında artık resmen TESK’tir. Banka yapısı olarak kullanıldığı dönemde kasaların bulunduğu bodrum katlar oldukça karmaşık plan düzeniyle dikkat çeker. 2018 yılında cephesindeki tabela ve alüminyum kaplama şeritlerde basit bir değişim geçirmiştir. 2001 yılına ait Metin Yurdanur’un heykeltıraşlığını yaptığı bronz heykel ise yapının batı cephesinde yer alarak bulvardan geçenlere kendini sergilemektedir. Yapı, bulvardaki diğer yapılarla birlikte Ankara’nın kuzey-güney aksında yer almakta ve akstaki çoğu diğer yapı gibi kendi döneminin nitelikli örneklerindendir. Çevresiyle bir birlikte ele alındığında özgününde çevresiyle uyumlu ve mütevazı bir yapı olduğu söylenebilir.

EDİRNE

1. Vakıf İşhanı

Sennur AKANSEL*

Aslı ZENCİRKIRAN**

*Trakya Üniversitesi, öğretim üyesi, sennurakansel@trakya.edu.tr

**Trakya Üniversitesi, araştırma görevlisi, aslimeral@trakya.edu.tr

Edirne Merkez’de bulunan ve günümüzde de çarşı özelliğini kaybetmemiş olan Saraçlar Caddesi ile paralelindeki Murat Turgut Caddesi arasında, Sabuni Mahallesi 1072 Ada 137 Parselde konumlanan iş hanının, kuzeyinde yine ticari alanların yoğun olduğu Yoğurtçular Sokak, güneyinde kendisine bitişik PTT binası bulunmaktadır.

Arazinin şekillenışı ile uyumlu tasarlanmış olan yapı iki bloktan oluşmaktadır. 1975 yılında yapılan ilk blok Saraçlar Caddesi’nden, bunun yetmemesi üzerinde inşa edilen ikinci blok ise Murat Turgay Caddesi’nden girişlidir. Bodrum, zemin ve 1. Normal katlarda iki blok arasında birkaç basamaklı merdivenlerle geçiş yapılmıştır. İkinci blok döşeme kotları diğerine kıyasla daha yüksektir. 2. Normal kattan itibaren birinci blok planı farklılaşmış, dükkan kısmındaki tek kollu merdiven ve arkasındaki dükkanlar iptal edilip bu merdivenin Saraçlar Caddesi tarafı bir koridor etrafındaki çift sıra büro olmak üzere düzenlenmiştir. Bu geri çekilme sonucunda ikinci blok ile bağlantı da koparılmıştır. Her iki bloğun da ısıtılması için 1. Bloğun bodrum katında, merdiven altından girilen kalorifer dairesi kullanılır.

Saraçlar Caddesi’nden girilen zemin katta, içerden girişi olmayan, önceden banka, günümüzde pastane olarak kullanılan ve bodrumdaki deposuyla içten bağlantısı olan bir dükkan bulunur. Her iki blokta da bodrum, zemin ve 1. Normal katta binanın şekillenişine uygun olarak boyutları değişen dükkanlar olup, 2. Normal kattan itibaren ışık almayan bir koridor etrafında çift taraflı konumlanan ofisler bulunur.

Birinci blok birinci katta köşedeki dükkan bir kolon aksı boyunca geri çekilerek teras yapar. Bu teras cephe boyunca devam eder ancak giriş kapısı hizasından kırılarak caddeye doğru yapılan çıkma nedeniyle daralır. Birinci normal kat üzerindeki ofis birimleri bu terasın üzerine çıkma yapmadan düz olarak çatıya kadar yükselir. İkinci blok arazinin üst kotu olan Yoğurtçular Sokağına doğru genişler ve cephe de bu genişlemeye ayak uydurarak kademeli olarak tasarlanmıştır. Dıştaki kolon aksı da kademe yönünden cephe ile uyumludur. Cephede döneminin özelliğini taşıyan, her ofis aksında üçer adet olmak üzere dar pencereler ve pencere aralarında düşey söveler mevcuttur. Aksiyel plan çözümü ve cephedeki dar pencereleri ile her pencerenin arasında bulunan düşey yöndeki söveleri ile döneminin cephe özelliklerini taşımaktadır. Ayrıca doğal aydınlatmaya önem verilmesi, zemindeki kot farklarına rağmen rampalarla engelli erişime uygun hale getirilmesi, geniş merdiven ve dolaşım alanları ile yapının tasarımında insana saygılı bir anlayış görülmektedir.

İZMİR

Albayrak Pasajı

N.Ebru KARABAĞ AYDENİZ, *Yaşar Üniversitesi, öğretim üyesi, ebru.aydeniz@yasar.edu.tr*

Sergio TADDONIO, *Yaşar Üniversitesi, öğretim görevlisi, sergio.taddonio@yasar.edu.tr*

Özge BAŞAĞAÇ, *Yaşar Üniversitesi, öğretim görevlisi, ozge.basagac@yasar.edu.tr*

Özüm KARADAĞ, *Yaşar Üniversitesi, araştırma görevlisi, ozum.karadag@yasar.edu.tr*

Cumhuriyet döneminde özellikle 1950’li yıllardan başlayarak uluslararası stilde inşa edilmiş yeni yapı tipleri görülmeye başlamış, bu yapı tiplerinden birisi de pasajlar olmuştur. Kemeraltı’nda Havralar Bölge’sinde konumlanan Albayrak Pasajı, küçük dükkanlardan oluşan, kimi zaman geleneksel üretim ve zanaat kollarını barındıracak şekilde örgütlenen, cadde ve sokaklardaki ticari mekanlara benzer konseptlerin geliştirildiği bu yapılara örnektir.

Yapının inşa tarihi bilinmemekle birlikte, ilk dükkan kayıtlarının 1964 yılında oluşturulduğu görülmektedir . Taban alanı brüt 735 m²’den oluşan yapıda 61 adet bağımsız bölüm bulunmaktadır . Havra Sokağı ile onu dik kesen 937 sokak köşesinde yer alan yapı, doğuda 937 Sokak cephesi ve güneyde Havra Sokağı’na açılan dar cephesi dışında dışarı tamamen kapalıdır. Girişlerini bu sokaklardan alan, “L” formunda bir aksın iki tarafında konumlanan birimlerden oluşan basit bir şemaya sahiptir. Betonarme karkas sistemde, zemin ve birinci kat olmak üzere iki katlı olarak inşa edilen yapının üzeri beşik çatı ile kapatılmıştır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan aksın üzerinde yer alan galeri boşluğu ile mekanlar arasında görsel ilişki kurulurken, üzerinde yer alan çatı feneri sayesinde tüm iç mekan gün ışığı ile aydınlatılmakta ve doğal olarak havalandırılmaktadır. Birinci kattaki dükkan sıraları galeri boşluğunda yer alan köprüler ile birbirine bağlanmıştır. Tasarlandığı dönemin karakteristik unsurlarını taşıyan yapı, simetrik iç mekan kurgusu, plan düzenindeki denge unsurları, çatı feneri ile aydınlatılan galeri boşluğundaki tutarlı yatay-düşey çizgileri ve dolu-boş oranları ile Uluslararası Stile geçiş dönemini yansıtmaktadır.

Ayakkabıcılar Pasajı olarak uzun yıllar ticari faaliyetini sürdüren yapı günümüzde kullanım dışı kalması sebebiyle yıpranmış durumdadır. Fakat cephe, kütle ve iç mekan unsurlarından oluşan bütünlüğünü ve özgün mimari karakterini korumaktadır. Günümüze ulaşan az sayıda modern ticaret yapılarından birisi olması sebebiyle belgesel değer taşımaktadır. Tarihi kent merkezi Kemeraltı’nda Havralar Bölgesi’ndeki konumu sebebiyle büyük bir ticari ve turizm potansiyeline sahiptir. Değişen tüketim alışkanlıklarına göre yeniden işlevlendirilirken, yapının sahip olduğu özgün nitelikler korunmalıdır.

ÇANAKKALE Apaydınlar İşhanı

Emel SINMAZ

Mimar, Özen Mimarlık Ofisi, Çanakkale, emel.ozen@gmail.com

Apaydınlar İşhanı; Çanakkale’de Cumhuriyet Bulvarı ve Kayserili Ahmet Paşa Caddesi’nin kesişiminde yer almaktadır. 25.01.1967’de tek katlı depo binası olarak inşaat mühendisi Ahmet Rafet Bilici tarafından ruhsatlandırılmış ve 25.10.1967’de iskan almıştır. 24.08.1973 tarihinde ilave kat başvurusu yapılarak, günümüzdeki kullanım şekli de olan 30 adet işyeri ve 1 adet meskenden oluşan 5 katlı bina şeklinde yeniden projelendirilmiştir. 1975 yılında yapımı tamamlanarak kullanıma başlanmıştır. 25.05.2006 yılında mimar Fatma Sağlam tarafından tadilat ve kat irtifakı projeleri düzenlenmiştir.

Yapı boğaz yaya ve taşıt geçişlerinde kullanılan iskelenin Cumhuriyet Bulvarı aksında karşılaşılan ilk binalardandır. İskele Meydanı’nın belediye mülkiyetindeki kısmının meydan olarak kullanımı ve Anafartalar Otelі’nin yıkılmasıyla boğaz silüetinde açıkça görülebilmektedir ve Cumhuriyet Meydanı silüetinde de etkindir.

Apaydınlar İşhanı’nda zemin kat işyeri girişi ve üst katlardaki bürolara ulaşımı sağlayan giriş Cumhuriyet Meydanı tarafındadır. Çatı katında yer alan konuta ulaşım Eski Hükümet Sokak tarafından girişle; ana merdivenden ayrı bir merdivenle yapılabilmektedir. Zemin katta 3 işyeri olarak inşa edilen binanın kullanımı, yapılan tadilatlarla 2 adet işyerine dönüştürülmüştür. Ara katların her birinde ise halen 9 adet büro bulunmaktadır.

Çatısındaki konuta ait terasta taşıyıcıların devam ettirilmesi ile cephedeki doluluk-boşluk dengesi sağlanmıştır. 1933-1935 yılları arasında yüksek mimar Seyfi Arkan tarafından İstanbul Gümüşsuyu’nda tasarlanmış Erken Cumhuriyet dönemi yapısı Üçler Apartmanı’nda da aynı etkinin kullanıldığı gözlenmektedir .

Kolonlar cephenin gerisine alınarak, pencere açıklıklarının tasarımına serbest ve esnek bir yaklaşım kazandırılmıştır. Cephede geniş açıklıklarla iç ve dış mekan ilişkisi kurulmuştur. Tüm katlarda köşe birleşimleri de bu sayede pencereler ile saydamlaştırılmıştır. Dönemin tasarım anlayışı olan ve Hukukçular Sitesi’nde (1958) de uygulanan; doğramalardaki şaşırtmalı çerçeveler cepheye hareket katmaktadır.

Zemin katın bitiminde yapıyı çevreleyen bir konsol yer almaktadır. Günümüzde tabela yüzeyi olarak kullanılmaktadır.

Cephesinin sade kübik etkisi ile Apaydınlar İşhanı; Cumhuriyet Dönemi modern sivil mimari örneklerindendir.

OTURUM 3

ERZİNCAN Sümerbank Erzincan Bez Fabrikası

Merve Umay KEÇECİ*, Esin BOYACIOĞLU**, Esra ÖZKAN YAZGAN***

* Gazi Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, mervekececi.123@gmail.com

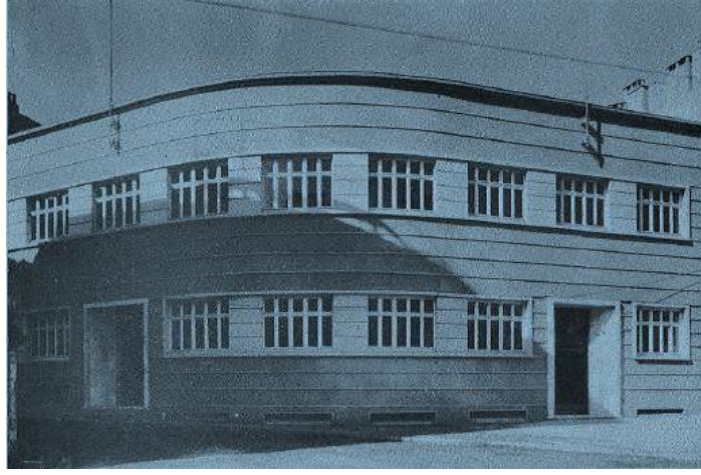
**Gazi Üniversitesi, öğretim üyesi, eboyaci@gazi.edu.tr

***Gazi Üniversitesi, öğretim görevlisi, esraozkanyazgan@gmail.com

1949 yılında hizmete açılan Sümerbank Erzincan Bez Fabrikası Yerleşkesi, kentin ilk sanayi kuruluşu olarak, yerleşimin güneydoğusunda, demiryolu hattı ve karayolu ulaşımı göz önünde bulundurularak konumlandırılmıştır. İnşa edildiği dönemde yerleşke idare binası, üretim binası, atölyeler, misafirhane, memur ve işçi konutları, bekâr pavyonu, revir, elektrik santrali, kazan dairesi, eğitim salonu, itfaiye, ambar, depo, spor alanları ve meyve bahçelerinden oluşmaktadır. Yerleşkenin batısında yer alan caddeye “Sümerbank” adı verilmiştir. Yerleşkenin güney batı sınırında tüm kente hizmet eden “Sümer İlkokulu” yer almaktadır.

Erzincan Bez Fabrikası Yerleşkesi, Cumhuriyet’in ilk on yılında inşa edilen Sümerbank yerleşkeleri ile benzer şekilde, işlevsel gereklilikleri ön plana alan rasyonel bir tutumla, kendi kendine yeten bir kompleks olarak tasarlanmıştır. Yerleşkenin örgütlenme şeması, 1939 depremi sonrasında grid düzende planlanan kentle uyum göstermektedir. Yerleşke, üretim ve idari birimlerin yanı sıra, kolektif sosyalleşme mekânları, çekirdek ailelere göre planlanan konut birimleri, rekreasyon ve spor alanları ile modern bir yaşam alanı olarak kurgulanmıştır. Yerleşke içerisinde üretim ve barınma birimleri net bir şekilde birbirlerinden ayrılmıştır.. Yerleşkeyi oluşturan yapıların tasarımında, yalın bir mimari üslup hâkimdir. Üretim binasının taşıyıcı sistemi ve gün ışığından etkin faydalanmaya olanak sağlayan şed çatısı, modern mimarinin biçimsel niteliklerini yansıtan unsurlar olarak dikkat çekicidir. Yerleşke içerisinde yer alan binalar, günümüzde EBYÜ’ne ait lojmanlar, kreş, sosyal tesisler ve çeşitli ticari işletmelere ev sahipliği yapmaktadır. Yerleşkenin öneminin ve sahip olduğu değerlerin göz ardı edilerek, yapıların farklı işlevlerle kullanımı, plan ve cephe kurgularında önemli değişimlere ve özgün mimari niteliklerin kaybına neden olmuştur.

Endüstrileşme süreci ve 1939 depremi sonrasında yeniden inşası eş zamanlı gerçekleşen Erzincan’ın hafızasında önemli bir yer tutan Sümerbank Bez Fabrikası Yerleşkesini oluşturan yapılar, Türkiye modern mimarlığı açısından da önemli bir miras sayılmalıdır. Yerleşke, kentin gelişiminin belirleyici unsurlarından biri olarak, sahip olduğu somut ve soyut değerleriyle, endüstriyel miras niteliği taşımaktadır. Sümerbank Erzincan Bez Fabrikası Yerleşkesinin kültür varlığı olarak tescillenmesi ve bir bütün olarak korunmasına yönelik önlemlerin alınması, depremler nedeniyle sürekli yıkımlara maruz kalan kentin hafıza sürekliliğinde önemli bir adım olacaktır.

İSTANBUL

Posta ve Telgraf Santrali Binası

Şişli Telefon Santral Binası

H. Burcu ÖZGÜVEN *, Semra YAMAN**, Aslı ZENCİRKIRAN***

**Trakya Üniversitesi, öğretim üyesi, hburcuozguven@trakya.edu.tr*

***Trakya Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, semracalikk@gmail.com*

****Trakya Üniversitesi, araştırma görevlisi, aslimeral@trakya.edu.tr*

Özgün adı ‘Posta ve Telgraf Santrali Binası’ olan yapı Halaskârgazi Caddesi, Tayyareci Fehmi ve Tavukçu Fethi Sokaklarının birleştiği köşede bulunan 140 Pafta 989 Ada 120 No’lu parselde konumlanmaktadır. Dönemin Nafia Fen Heyeti tarafından yaptırılan bina, 18 Ekim 1939 yılında tamamlanmıştır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 08.03.2019 tarih ve 7224 sayılı kararına istinaden 2. Derece koruma grubunda olup tescil edilmiştir. Aynı parselde Telefon Santral binasından sonra inşa edilen iki bitişik yapı, ileriki yıllara ait telefon taleplerinin karşılanması amacıyla yapılmıştır.

Giriş katı özgün durumda ‘santral odası’ olarak kullanılmıştır. Bu katta ayrıca sekiz farklı mekân daha bulunmaktadır. Bir bodrum ve iki kat olarak inşa edilen yapı günümüzde 2. kat ilavesi ile birlikte özgün durumundan uzaklaşmıştır. Giriş katında bulunan diğer bir oda olan ‘yapa odası’ işlev olarak serbest telekomünikasyon işletmecilerinin telefon santraliyle müşteri lokasyonu arasındaki mevcut bağlantıyı kullanabilmesini sağlayan tesisatı içeren mekân olarak nitelendirilmektedir. ‘Repertitör salonu’, Santral tarafından gelen kablolarla şebeke tarafından gelen kabloların irtibatının yapıldığı, üzerinde bir kısım emniyet tedbirlerinin alındığı erişim şebekesi ünitesidir. Özgün durumda aynı alanda üst kattan gelen kabloların askıya alınmasını sağlayan metal konstrüksiyon iskeleler bulunmaktadır.

Yapının bir diğer özgün katı olan 1. kata erişim zemin kattan merdiven ile ya da sonradan inşa edilen B bloktan açılan kapı ile sağlanmaktadır. Betonarme yapıım sistemine sahip binanın kolon-kiriş sistemi dikkat çekmektedir. Bodrum katta depo, kazan dairesi, su deposu, yemekhane, soyunma odaları, biri mescit olarak kullanılan iki oda ve iki adet kablo odası mevcuttur.

Yapının hem cephe hem de iç mekân kurgusuna bakıldığında Art Deco Streamline üslubunda kullanılan yalın çizgiler, sade anlayış ve modern mimarinin ilkelerine uygun bir tasarım ile inşa edilmiş olduğu görülür. Uzun pencere bantları, yatay parapet çizgileri ile vurgulanan ve gereksiz süslemeden arınmış cephede düz çatı gibi unsurlar ile İstanbul’daki ayakta olan Art Deco mimarisini örneklemek açısından önemli bir eserdir.

İSTANBUL

Oto Sanayi Sitesi

Seyrantepe Oto Sanayi Sitesi

Ezgi AYDOĞAN TEKCAN, Ceren KAHRAMAN BEREKET

*Medipol Üniversitesi, öğretim görevlisi, ezgiaydgn@gmail.com

**Beykoz Üniversitesi, öğretim görevlisi, ceren.kahraman.bereket@gmail.com

Mimar Seyfi Arkan tarafından 1957’de tasarlanarak 1959 yılında inşaatı tamamlanan İstanbul’un Kağıthane ilçesi sınırları içindeki Seyrantepe Oto Sanayi Sitesi Projesi, Türkiye’nin modernleşmesi sürecinin hem mekânsal hem de ekonomik gelişimini gözler önüne serer niteliktedir. Cumhuriyet’in yüz yıllık kimlik inşasının önemli bir parçası olan otomotiv sektörünün gelişimi için tasarlanan Seyrantepe Oto Sanayi Sitesi, bir dönemin yenilikçi ve teknolojik ilerlemeye önem veren ruhunu yansıtmaları bakımından kültürel bir değer taşımaktadır. Oto Sanayi Sitesi, Türk otomotiv sanayinde yeni tekniklerin geliştirilmesi ve “yeni Türk otomobilini yaratacak” çağdaş bir tesis kurulması hedeflenerek kurulmuştur. Bu özellikleri ile Cumhuriyet’in tarihi, mimari ve endüstriyel mirası olma kimliğini koruyan proje, İstanbul’da sistematik olarak yapılan ilk sanayi sitesi olma özelliğini taşımaktadır.

350 atölye ve garajdan oluşan site; kısa sürede çalışanlar için bir çekim noktası oluşturmuş ve çevresinde gelişen konut yerleşimleri ve sosyal donatılarla sosyal ve kültürel bir değer de kazanmıştır. 1959’da İstanbul’un çeperinde inşa edilmeye başlandığında o dönem İstanbul’unun kuzey sınırında neredeyse tek başına yer alan site, bu anlamda İstanbul’un 1950’lerden itibaren sınırlarının genişlemesinde de aktif rol oynamış olur. Kısa süre içinde alanın batı ve güneyinde oluşmaya başlayan ve sitenin adı ile anılan bir mahallenin, Sanayi Mahallesi’nin oluşmasında ön ayak olmuştur. Alan, sahip olduğu sosyal donatılarıyla da mahallenin ana omurgasını oluşturmuş ve günümüzde de bu önemini korumaktadır.

Sitedeki atölyeler yaklaşık 200 m2 büyüklüğünde ve tek katlı birimlerdir. Yapı grubu, Arkan’ın özgün sistem çözümleri ve tipolojik tasarım yaklaşımı ile modern akımın mimari dilini yansıtmaktadır. Yalın bir geometri, modüler üniteler, cephe ve plan bazında tipolojik tasarım yaklaşımı ve şerit pencereler ile yapı grubu bütününde çizgisel bir sürekliliğin kurgulanması; yapı grubunun modern mimari dilini oluşturan etmenler olarak sıralanabilir. Oto Sanayi Sitesi; bahsedilen tüm bu tarihsel, kültürel ve endüstriyel önemi ile bir endüstriyel miras olarak kabul edilmelidir. Site aynı zamanda -tekil bir bina olmanın ötesinde- yapı üniteleri, sokakları, parkı ve sosyal donatıları ile grup değerine sahip olan ve herkes için deneyimlenebilir bir alan oluşu sebebiyle kültürel kent peyzajının önemli bir katmanını oluşturmaktadır. Günümüzde kent merkezinde kalmış olan Seyrantepe Oto Sanayi Sitesi, bulunduğu bölgenin değişim hızı göz önünde bulundurulduğunda, yakın bir gelecekte bugün hala varlığını koruyabilen mimari değerini kaybetme riski taşımaktadır. Bu bağlamda, alanın taşıdığı tüm bu miras değerleri ile bölgenin değişim dinamikleri göz önünde bulundurularak çağdaş bir koruma yaklaşımı geliştirilmelidir.

İSTANBUL

İstanbul Giyim Sanayi, İGS Fabrikası İGS Fabrika Binası ve İGS Metropol

Gül YÜCEL

İstanbul Gelişim Üniversitesi, öğretim üyesi, glyucel@gmail.com

İstanbul Giyim Sanayi İGS, hazır giyim tesisi olarak İstanbul Avcılar İlçesi’nde D-100 Karayolu ekseninde 26,5 dönüm arazide kurulmuştur. Üretim alanı ve ofis kısmından oluşan ilk etap 1969 tarihinde projelendirilerek inşa edilmiş ve 1971’de işletmeye açılmıştır. Proje, üretim genişleme alanı, teshin merkezi ve lojman alanlarını içermektedir. Projeleri Eral Mimari İnşaat Bürosu, mimar Erdem Hamami ve mimar Alaettin Yener tarafından hazırlanmıştır. İlerleyen süreçte D-100 Karayoluna cepheli bahçe giriş kısmında tek katlı satış mağaza yapısı ilave edilmiştir. 1984’de üretim alanı genişleme alanı projelendirilmiştir. 1987 tarihli rölöve çizimlerinden, önde bulunan satış mağazasının iki katlı olduğu ve üretim genişleme alanının yapıldığı görülmektedir. Üretim alanı arka bölümünde dört katlı idari ve personel alanları içeren ilave bina ise 1991 tarihinde mimar Hüseyin Balcı tarafından projelendirilmiştir. 1994 tarihinde ise mevcut satış mağaza binası, ilave kısım projelendirilerek büyütülmüştür.

Ana üretim binasının D-100 Karayolu’na bakan ön cephesine idari bölüm yerleştirilmiştir. Bina betonarme karkas taşıyıcı sistemlidir. Üretim alanı çatısı çelik kafes kirişlerle çözümlenmiştir. Üretim alanı ile bitişik idari kısım ön cephesindeki kolon aksları her iki yanında, aynı ölçüde pencereler düzenlenmiştir. Çelik çatı makası ve çatı örtüsü oluklu levha ile örtülmüştür. Üretim alanları cepheleri ise bant pencere ile doğal ışık almaktadır. Taşıyıcı sistemin dış cephede ve iç mekândaki vurgusu, yalınlık ve fonksiyonel yaklaşımı öne çıkan unsurlardır. Binada projelendirme tarihi 1969’dan başlayarak üretim alanı ve ofis kısımlarında ilaveler olduğu gibi teşhir alanı yapımı ve genişletilmesi de bulunmaktadır.

Uzun yıllar bölgede önemli istihdam merkezi olan işletme, 2012’deki marka ve patent satışı sonrasında üretimine son vermiştir. Yapının mimari özellikleri, çevreyle kurduğu ilişki, kullanılan malzeme ve sistem açısından öne çıkan belirgin özellik taşıdığı söylenemese de, sosyal olarak etkisi bölge açısından önemlidir. İGS Binaları hâlihazırda farklı ticari işletmelere kiralanmak suretiyle ticaret-hizmet alanında faaliyet göstermektedir. Üretim tesisi kapatıldıktan sonra da binalarının bugüne kadar fiziki-mekânsal bütünlüğünü korumasında bölgenin ticari değeri etkilidir. Avcılar İlçesi’ni doğu-batı ekseninde ikiye bölen D-100 Karayolu çevresindeki yerleşim alanlarının ihtiyacını karşılayan ticari aks oluşumu ve söz konusu işletmenin de bu aks içinde oluşu, bölgenin canlılığını arttıran unsurlardır.

İZMİR

Ali Galip Çikolata, Şekerleme ve Lokum Fabrikası Binası Ali Galip Eski Çikolata Fabrikası (ALGA)

Özüm KARADAĞ*, Nağme Ebru KARABAĞ AYDENİZ**

* Yaşar Üniversitesi, araştırma görevlisi, ozum.karadag@yasar.edu.tr

**Yaşar Üniversitesi, öğretim üyesi, ebru.aydeniz@yasar.edu.tr

1901 yılında İzmir Kemeraltı’nda ürettiği çikolataları satışa sunarak hizmete başlayan Ali Galip Çikolataları, özellikle 1938 yılında İzmir Enternasyonel Fuarı’nda çektiği ilgi ile İzmir için sembol durumuna gelmiştir . Nestle firmasının İstanbul’da ilk satış ofisini Karaköy’de 1909 yılında açtığı ve ilk çikolata fabrikasını Feriköy’de 1927 yılında kurduğu düşünülürse , çikolatanın İzmir’de oldukça erken bir tarihte üretilmeye başlandığı söylenebilir. Çikolatanın gıda sektöründe ve uluslararası ticaret içinde yer alması, Türkiye’nin modernleşmesini gösteren bir girişim olmuştur.

İzmir’in ilk çikolata fabrikası Ali Galip Çikolata, Şekerleme ve Lokum Fabrikası, günümüzde ALGA Çikolata Fabrikası ismiyle de anılmaktadır. İzmir’in Konak semtinde Havralar Bölgesi’nde yer alan fabrika yapısı, “Kemeraltı Kentsel Sit ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı içinde konumlanmakta ve farklı dönemlerde inşa edilen biri tescilli diğeri tescilsiz iki yapıdan oluşmaktadır. 1929 yılında inşa edilen tescilli eklektik yapıya bitişik konumda 1950’lerde inşa edildiği bilinen tescilsiz yapı, betonarme karkas sistemde üç normal kat ve bir bodrum kattan oluşmakta ve 926 sokaktaki modernist cephe özellikleriyle dikkat çekmektedir. Yapının ön cephesinde betonarme kolonlar ve yatay şerit pencereler tarafından oluşturulan gridal cephe düzeni, yatay-duşey çizgilerin dengesi ve doluluk-boşluk oranları ile Uluslararası Stile geçiş döneminin yalın modernist estetiğini sunmaktadır. Diğer taraftan cephede bulunan tuğla kaplamalar ile pencere doğramalarında oluşturulan tuğla deseni, geleneksel bir dil sergileyerek cepheye bütünleşmiş bir doku ile görsel bir dinamizm kazandırmakta ve yapıya farklı bir karakter vermektedir.

Yapı 1970 ve 1990 yılları arasında pek çok tadilat geçirmiştir. Terk edilerek bakımsız bırakılan yapının en karakteristik ögesi olan dış cephesi, zemin kattaki farklı kullanımlardan kaynaklanan değişiklikler dışında büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır. 2019 yılında Tarihi Kemeraltı İnşaat Yat. Tic. A.Ş. (TARKEM) tarafından satın alınan yapının gastronomi, çikolata müzesi, mutfak sanatları vb. kültür sanat etkinliklerine ev sahipliği yapacak bir merkeze dönüştürülmesi planlanmaktadır . Yapı İzmir’in tarihi kent merkezinde Havralar Bölgesi’ndeki konumu sebebiyle özel bir öneme ve çeşitli potansiyellere sahiptir. Yapı, günümüze ulaşan az sayıda modern üretim yapılarından birisi olması sebebiyle belgesel değer taşımakta, İzmir’in ilk çikolata Fabrikası olması sebebiyle de kent belleğinde kültür varlığı olarak önemli bir yer tutmaktadır.

KOCAELİ Enjekte Tesisi Travers Fabrikası

E.Yeşim ÖZGEN KÖSTEN*, Bahadır BOZDAĞ**, İlayda ÇELEBİ***

*Kocaeli Üniversitesi, öğretim üyesi, yesimkosten@gmail.com

**Mimar Sinan Üniversitesi, Mimar, bahadirbozdag@gmail.com

***Kocaeli Üniversitesi, öğrenci, m.ilyadacelebi@gmail.com

Derince liman sahası içinde bulunan 58 plan nolu yapı, günümüzde atıl durumda olan ve travers fabrikası olarak anılan yapının inşaa edilmesinden önce limanın kurulma döneminden bahsedecek olursak.1890 yılında liman kurulması için İzmit Körfezi’nde en derin kıyısı bulunan bir yer aranır, yetkililer en derin yer olarak bugünkü limanın bulunduğu yeri tespit ederler. Burası derinliğinden dolayı “Derince Liman” diye anılmaya başlar bu nedenle, Derince adını limandan almıştır. Derince Limanı,Deniz taşımacılığının yanı sıra yurtiçi ve yurtdışı genel bağlantı yolları ile demiryolu ve kamyon ulaşımına kolay erişim sağlamaktadır.Körfez Bölgesi’nde ray hattının rıhtıma kadar getirildiği tek liman olan derince limanı bu özelliği ile her türlü yükü demiryolu üzerinden de elleçlemeye izin vermektedir. Böylece hem yurtiçi sanayi şehirlerine hem de Uzakdoğu, Avrupa ve Afrika'ya kolay geçiş sağlamaktadır. Demir yoluyla bu kadar yakın ticari ilişkisi olan derince limanı içerisine;Tüm Anadolu demiryolları boyunca kullanılmış olan ahşap traverslerin içine kreozot (Kömür katranı) enjekte edilmesi için enjekte tesisi inşa edilmiştir.

Yapı yığma bir yapıdır. Yapının duvarları taş duvar olup pencere ve kapı açıklıkları yanında tuğla örgülere rastlanmıştır.Saçak hizasından sonraki kalkan duvarlar tamamen harman tuğla duvardır. Endüstriyel bir yapı olduğundan yapıda yığma sisteme aykırı olacak şekilde büyük açıklıklar bulunmaktadır.Yapıdaki tüm pencereler ahşap pencere olup kapılar metal kapılardır. Yer döşemeleri karosiman döşeme olup özgün döşemelerdir. Yapının enjekte tanklarının bulunduğu güneydoğu bölümü (Z-01,Z-02 VE Z-04) özgün donanımını koruyarak dönemin ahşap enjeksiyon teknolojisini barındırır. Yapı yapıldığı tarihten günümüze değişikliğe uğramadan gelmiştir.

ZONGULDAK Çatalağzı Lavuarı

Saadet GÜNDOĞDU*, Fuat FİDAN **

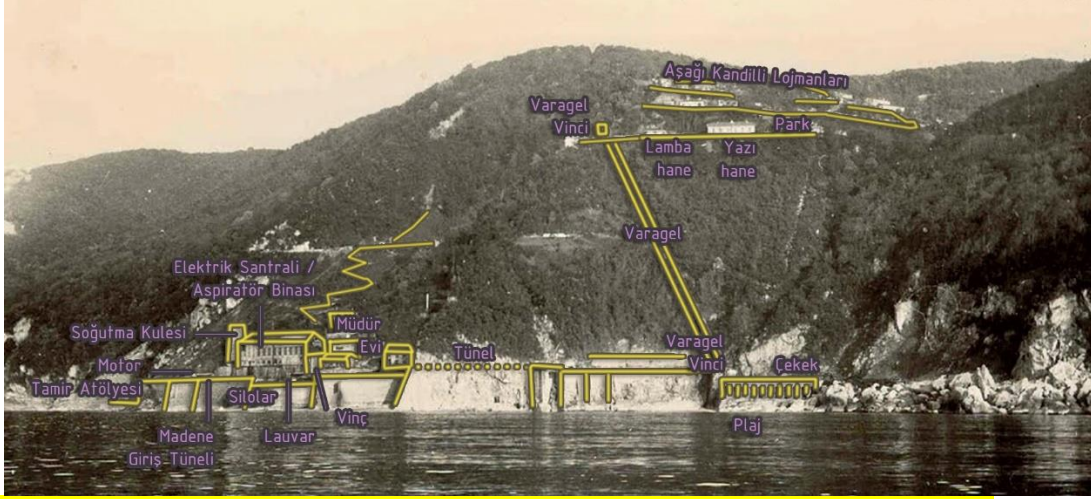
**Samsun Üniversitesi, öğretim üyesi, saadet.gundogdu@samsun.edu.tr*

***Karabük Üniversitesi, araştırma görevlisi, ffidan@karabuk.edu.tr*

Çatalağzı Lavuarı Zonguldak Kilimli İlçesi Çatalağzı Beldesi Hacıoğlu/ Kuyu mevkiinde yer almaktadır. Mülkiyeti TTK’ya (Türkiye Taş Kömürü) ait Lavuar tesisi İngiliz Simon - Carves firması tarafından 1952-1955 yılları arasında kurulmuştur. Lavuar tesisinde günümüzde aktif olarak kriblaj binası, preshane, malzeme ambarı, 2 tane dekantasyon kulesi, silolar, müdürlük binası, kuyu binası, ambar yapısı, temiz su havuzu (gelen kömürü yıkamak için), paketleme tesisi (evlerde kullanılacak kömürün paketlenme yeri), yükleme tesisi (vagonlara kömür yükleme yeri), santrale gönderilecek kömürün zenginleştirildiği yapı, depo, vb. yapılar bulunmaktadır. Tesiste eski lavuar ve 3 kule yapısı zamanla işlevsiz duruma geldikten sonra uzun yıllar atıl vaziyette kalmış; diğer yapılarda ise lavuar işlevleri devam etmiştir. 2018 yılına gelindiğinde filakasyon tesisinin ve eski yıkama tesisinin dış ana kabukları aynı bırakılıp iç kısımları boşaltılmış ve bu alanda yeni bir lavuar tesisi kurulmuştur. Tesiste günümüzde sadece filtrasyon tesisi kullanılmamaktadır. Alandaki lavuar yapıları günümüzde sözleşmeyle özel sektöre kiralanmış durumdadır ve tesiste bu özel işletme tarafından üretim faaliyetleri sürdürülmektedir.

Alan konum ve erişilebilirlik açısından güçlü bağlantılara sahiptir. Alanın yakınında lavuar tesisinin varlığı nedeniyle kurulmuş eski ve yeni termik santraller, kömürün taşınmasında kullanılan demiryolu ağı, liman ve karayolu gibi farklı ulaşım potansiyelleri bulunmaktadır. Alanın arka tarafında ise ormanlık alan mevcuttur.

Çelik ve betonarme malzemeli ana lavuar yapısının (kriblaj binası) duvarları dolu tuğla malzeme ile tamamlanmıştır. Yapı geniş ve yüksek mekan potansiyeline sahiptir. Özel işletmeye kiralanmasının ardından yapı içerisinde çelik güçlendirmeler yapılarak bu yapının kullanımına devam edilmiştir. Ayrıca yapılar arasında geniş açık alanlar mevcuttur ve bu açık alanlarda yer yer endüstri teçhizatlarının korunmasız şekilde bırakıldığı görülmektedir. Çatalağzı lavuarı yapı topluluğu tescilli değildir. Buradaki lavuar tesisi, biçimleniş ve mekansal özellik olarak günümüzde büyük ölçüde yıkılmış durumda olan Zonguldak Merkez lavuarıyla benzer tipolojiye sahiptir. Bu sebeple Çatalağzı’ndaki eski lavuar yapıları sürdürülebilir koruma ve kentteki üretim kimliğinin devam etmesi açısından önemlidir. Ayrıca Çatalağzı lavuar tesisinin bugün de üretimini sürdürüyor olması, Zonguldak’a kimlik kazandıran kömür üretiminin işlevsel olarak devamlılığını sağlamaktadır.

ZONGULDAK Kandilli Kömür İşletmeleri Yerleşkesi Aşağı Kandilli

Ahsen KARAGÖL

İstanbul Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, ahsenkaragol@gmail.com

Zonguldak ile Ereğli kentleri arasında yer alan Kandilli Kömür İşletmeleri Yerleşkesi, Karadeniz kıyısında orman yamacına konumlanmıştır. Yerleşkenin topoğrafyaya uyumlu etkileyici mimarisi ile kömür madenciliği teknolojisinin akış şemasına dair en anlaşılır okumayı plan düzlemi değil, denizden bakış perspektifi sunmaktadır: Deniz seviyesinde maden ocağı girişi, tüneller, dekovil hatları, lauvar, silo yapıları, vinçler, iskele, elektrik santrali, idari yapı ve çekek; deniz seviyesi ile orman bölgesini birbirine bağlayan varagel; orman bölgesinde; lambahane, yazıhane, park, misafirhane, sinema, kilise gibi sosyal donatılar ile konut alanları.

Kandilli’de kömür üretiminin ilk adımları 1890’larda atılsa da, 1929’da inşa edilen elektrik santrali çevresinde yerleşkenin oluşmaya başladığı düşünülmektedir. Yerleşkenin erken dönem mimarisinin gelişmesinde, bölgedeki İtalyanların etkisi olduğu bilinmektedir. Kimi yapıların İtalyan mimar Giangi tarafından tasarlandığı ve İtalyan ustalar tarafından inşa edildiği düşünülmektedir. Kömür havzasında yaşayan İtalyanların 1937 yılında, Mussolini’nin çağrısı üzerine Sardunya’daki madenlere göç ettikleri bilgisine de ulaşılmaktadır. İtalyanlar gittikten sonra, yaklaşık yirmi beş yıllık süreç içerisinde Kandilli gelişmeye devam etmiştir.

Kandilli Kömür İşletmesi yüzyıl ortasından itibaren adım adım elektrik üretimi, lauvarda kömürün yıkanması, deniz yolundan kömürün nakledilmesi ve idari merkez olma gibi fonksiyonlarını kaybetmiştir. İşletme merkezinin iki kilometre güneyde, demiryolu yakınında kurulan Armutçuk’a taşınması ile lojman yerleşkeleri de adım adım güneye doğru kaymıştır. Kandilli’nin en önemli koruma problemi, yeniden ormana kazandırılmak üzere, geçici süre için yerleşme imtiyazı verilen orman kadastrolu bir alan olmasıdır. Yerleşke; işlevsizlik, bakımsızlık, doğa koşullarının yıpratıcı ve yıkıcı etkilerinin yanı sıra vandalizm tehdidi altında kaderine terk edilmiştir. 2000’ler sonrası; Elektrik Santrali’nin yıktırılması, yamaçta patlatılan dinamit ve peşi sıra gerçekleşen heyelan yerleşimin diğer felaketleri olmuştur. Yerleşke bütünlük ve özgünlüğünü büyük ölçüde kaybettikten sonra, 2015 yılında tescil kararları verilmiştir.

Kandilli Kömür İşletmeleri Yerleşkesi, ülkemizin kömür teknolojisini yansıtan bir mirastır ve tarihi belge değer taşımaktadır. Günümüze ulaşan son mimari parçalarının, teknik donatıları ile birlikte korunması ve alanın en etkileyici deneyimi olan varagelin yeniden işletilmesi önerilmektedir.

ZONGULDAK Kandilli Elektrik Santrali Aspiratör Binası

Ahsen KARAGÖL

İstanbul Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, ahsekaragol@gmail.com

Kandilli Kömür İşletmeleri Yerleşkesi, Zonguldak ile Ereğli arasında Karadeniz kıyısında ve ormanla çevrelenmiş bir konumdadır. Kandilli Elektrik Santrali, yerleşkenin deniz seviyesinde yer alan yapılarından biri olup, kömür işletmesinin elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Kandilli’de erken dönem mimarisinin gelişmesinde, 1937’de bölgeyi terk eden İtalyanların etkisi olduğu bilinmektedir. Kimi yapıların İtalyan mimar Giangi tarafından tasarlandığı ve İtalyan ustalar tarafından inşa edildiği iddia edilmektedir. Yerelden farklı mimari üslubu ile Elektrik Santrali de bölgede İtalyanların aktif olduğu dönemde inşa edilmiştir.

Elektrik Santrali, kaya zemin ve taş istinat duvarlarına oturan, U ve I profil taşıyıcılı ve tuğla dolgulu duvarlara sahip, bitişik iki bloktan oluşmaktadır. Yapı, yaklaşık 850m2 oturum alanına ve 14 metre yüksekliğine sahiptir. Eski görsellerde Elektrik Santrali’nin yanında görülen konik geometrideki yapı, günümüze ulaşamayan soğutma kulesidir. Havzanın gelişim döneminde, merkezi işletme yerine maden ocakları çevresinde kurulan laubarlar ve elektrik santrallerinden faydalanılmıştır. Bahsi geçen santral yapıları kömür ocakları ile birlikte yerleşkelerin belkemiğini oluşturmuştur. Bu bağlamda Kandilli’nin gelişmesinde Ereğli’nin en yüksek üretimli santrali olan bu yapı büyük rol taşımıştır.

1929 yılında inşa edilen Kandilli Elektrik Santrali, 1948’de ÇATES kuruluncaya dek önemini korumuştur. 1963’te Armutçuk’a taşınması ile eski yerleşke terk edilmeye başlanmıştır. Ocaktaki havayı temizleyen bir havalandırma sistemi kurulan Eski Santral Binası, uzun süredir ‘Aspiratör Binası’ olarak anılmaktadır ve özgün işlevi unutulmuştur. 2000’lerin başında yapının yıktırılması, yerleşkenin bütünlüğü için büyük bir kayıptır. Günümüzde yapının yalnızca bodrum katı ile üst kat duvarlarının yaklaşık 1 m’lik bölümü ayakta kalabilmiştir. Orman yolundan yapıya ulaşmakta kullanılan varagel ve tünel, yaşanan heyelan sonrası kapatıldığı için günümüzde yalnızca ilkel bir orman patikası kullanılmaktadır.

Kandilli Elektrik Santrali, yerleşkedeki diğer yapılardan farklı mimari dili, cephe özellikleri ve nitelikli yapıım tekniği ile öne çıkmaktadır. Bunun da ötesinde, döneminin teknolojisini yansıtmaları ile miras değeri yanında tarihi belge değeri de taşımaktadır. Yapının vandalizme kurban olmasının ardından, 2015 yılında tescil edilmiş olması, yasal koruma önlemlerindeki gecikmelerin kültür mirasında geri dönülmez kayıplarına ibretlik bir örnektir.

SAMSUN

Samsun DSİ 7. Bölge Müdürlüğü Yönetim Binası

Ebru PAKEL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, ebruupakel@gmail.com

Samsun İli, İlkadım İlçesi, Bahçelievler Mahallesi, İstiklal Caddesi, NO:138’de, 3622 ada 1 parsel üzerinde 23.908,00 m2 alan üzerinde yer almaktadır. Aynı kampüs içerisinde 7. Bölge Yönetim binasının yanı sıra; bir şube binası, iki katlı ambar, iki katlı laboratuvar, tek katlı yıkama yağlama binaları ve 3 katlı 6 daireli 3 lojman bulunmaktadır. 1958/62 yılları arasında bodrum kat + zemin kat + 2 kat olarak betonarme sistem ile inşa edilen yapıya, 1976 yılında 1 kat ilave yapılmıştır. Yapı, dikdörtgen planlı ve bütüncül bir üslupta inşa edilmiştir. Betonarme sistemden oluşan yapıda aydınlatma elemanları, güneş kırıcılar, iki yan cephede ve balansmanlı merdiven arkasındaki aydınlık pencereleri ile birlikte dış cephedeki çıkımlar modernist yaklaşımda tasarlanmış karakteristik özellik taşıyan öğelerdir.

Giriş kapısı, tabelası ve iki yanında yer alan sütunları özgün olup giriş algısına katkı sağlamaktadır. Giriş kapısı üzerinde bulunan sütunların alüminyum olarak malzeme farklılığı belirtmesi giriş algısını güçlendirmektedir. Cephede peş peşe dizilmiş 135 cm genişliğinde pencere boşlukları arasında boylu boyunca düşey olarak sıralanmış olan, 25 cm genişliğindeki sütunlar binanın esas cephe hareketini meydana getirmektedir. Arka cephesinde aynı cephe hareketlerinin yanı sıra alüminyum malzeme olarak tasarlanmış güneşlik önemli karakteristik özellikler arasında görülmektedir. İç mekanda girişte bizi karşılayan balansmanlı merdiven dar uzun koridorlara esnek bir tasarım ögesi olarak eklenmiştir. İç mekan zemin kaplamasında kullanılan mermerler özgün malzemeler arasındadır.

Yaklaşık 58.00 x 14.00 mt ölçülerinde dikdörtgen plan şemasına sahip yapıda, katlar arasındaki geçiş, geniş balansmanlı merdiven ile sağlanmaktadır. Yapıda 58 metre uzunluğunda 2.40 metre genişliğindeki dikdörtgen koridor etrafına dizilen ofis odaları bulunurken, bodrum katta mekanik ve elektrik odaları bulunmaktadır. Yapıya dışardan bakıldığında, resmi hizmet kurumu algısını yaratmaktadır. Bunun en büyük etmeni ise cephede kullanılan hareketler, malzeme türü ve tercih edilmiş olan cephe renginin, cephe hareketleriyle uyumudur. Kentsel peyzaj ögesi olarak kullanılan ağaçlar da bu durumu desteklemektedir.

Yapı, güncel durumda tescilli olmasa da gerek kendi kullanıcısı, gerekse Samsun halkının beğenisini kazanmıştır. DSİ 7. Bölge binası, 1950-1980 seneleri arasında ülkemizde yaygın olarak görülen modern kamu kurumları mimari üslubu yansıması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca döneminde sık görülen uluslararası üslupta tasarlanmış kamu binalarına bir örnek oluşturur.

OTURUM 4

İSTANBUL Kadıköy Altıyol Feza Sinemaları Efes Çarşısı

Ece SAVAŞ*, Zeki Furkan SARILICAN*

*MEF Üniversitesi, Mimar, savase@mef.edu.tr

**Orta Doğu Teknik Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, furkansarilican@gmail.com

Efes Çarşısı mimar Melih Koray tarafından sinema ve iş merkezi olarak tasarlanmıştır. 2016 senesinde vefat eden Bağdat Caddesi mimarı olarak da bilinen Melih Koray’ın tasarladığı yapılar kişisel arşivi dışında yayınlanmamış ve bilgi erişimine açılmamıştır.

Yapı inşa edildiği dönemde Efes-Feza Sineması olarak bilinirken yerli ve yabancı filmlerin izlenebildiği bir sinema salonu işlevine sahiptir. 1970’lerde inşa edilen yapı 1980’lerde evlerde televizyonların ve kanal yayınlarının artışıyla popülerliğini yavaş yavaş kaybederek el değiştirmiş ve iş merkezi işlevini almıştır. Günümüzde bu işlevine Efes Çarşısı ismi ile devam etmektedir. Dönemin iş adamı Banker Kastelli’nin yapıyı satın alması ile isim, işlev ve hatta mimari değişimini geçirmekte olduğunu düşünmekteyiz.

Yapının giriş kotu hareketli sokak akışına uygun olarak birden fazla açıklığa sahiptir. Giriş kotunun aksine, delikli beton blokların üst kotlarda yüzey oluşturduğunu görürüz. Yapının özgün cephe tasarımında göze çarpan ve işlevine de uygun olarak yerleştirilmiş delikli beton bloklar hava açıklıkları görevi değil, sinema salonunun yarı açık yarı kapalı işlevine ithafen seçilmiştir.

Yapının el değiştirmesinden sonra ise işlevin değişimiyle cephe değişimi birbirini izlemiştir. Günümüzde var olan cephe de bu değişimin göstergesidir. Giriş kotu, geçmiş işlevine benzer işleve sahip olduğundan bir değişime uğramamıştır. Onun aksine delikli blok yüzey büyük bir cephesel değişime uğrayarak yerini kırıklı bir cephe tasarımına bırakmıştır. Halen de cephe, sokağa yaklaşan tasarımıyla ön plana çıkmaktadır. Açıklıklar sayesinde sokakla iletişim kuran cephe işlevini sadece bu yönelmeyle göstermekle kalmayıp aynı zamanda kırıklıkları işyerlerinin reklam panosu olarak kullanarak cepheye yeni işlevlerde katmaktadır.

Yapının iç mekanında yer yer dökülmeler görülebilse de özgün mimarisi olabildiğince korunmuş görünmektedir. Tavanda yer alan yuvarlak açıklıkları bulunan tonozlar işlevini sürdürmekte olup içeriye doğal ışık kaynağı sağlamaktadır. Tavandaki bu açıklıklar yapıyı mimari açıdan günümüzde dahi ziyarete değer olmasını sağlar.

Yapının el değiştirdikten sonra işlevini değiştirmesi ve ardından gelen cephesel değişim, mimarlık belleğinde işlev - mimari ilişkisini kurmak için öne çıkan yapılar arasında yer alabileceğinin göstergesidir

ÇANAKKALE Emek Sineması

Hilal AKTUR *; Eren Günel AYZAZ**

*İTÜ, doktora öğrencisi, hilalaktur@gmail.com / Y. Mimar, Aktur Mimarlık, Çanakkale

** Yüksek Mimar, E-Mimarlık, Çanakkale, erengunal@hotmail.com

Çanakkale Cumhuriyet Meydanı’nda Reşat Tabak tarafından 1950’li yılların sonunda Mühendis (İTÜ) İmadettin Elmas’a sinema binası inşa ettirilmiştir. Tabak, sinemaya isim vermek için yarışma açmış, yarışmanın sonucunda sinemaya “Emek” adı verilmiştir. Emek Sineması, 27 Mayıs 1959 günü yapılan özel bir törenle açılmıştır. Sinemaya hem Meydan cephesinden hem de yan sokaktan “Dibek Sokak’tan” girilmektedir. “Emek Pastahanesi”, 20 Mayıs 1964 günü “modern” bir pastane olarak açılmıştır. Kısa zamanda popüler olmuş ve kent hafızasındaki yerini almıştır.

Zemin katın Meydan’a bakan kısmı pastaneye ayrıldığı için sinema girişleri yan sokaktan gerçekleşmiştir. İkinci katta salon ve en üst katta (3. Katta) balkon kısmı bulunmaktadır. 808 seyirci kapasiteli sinema salonu balkonludur. Sinema salonunda 1964 yılında tadilat yapılmış, iskemleli birinci mevki balkon gibi koltuk olarak değiştirilmiş ve oturma yerlerinin arası genişletilmiş, aradaki demir parmaklıklar kaldırılmıştır. Sahneye arkadan ilave yapılarak genişletilmiş ve böylece sinema aynı zamanda Çanakkale’ye gelen tiyatro gruplarına ev sahipliği yapabilmektedir. Emek Sineması 11 Kasım 1964 günü otomatik açılıp kapanan kırmızı kadife perdesiyle sezon açılışını yapmıştır.

Yapının cephe tasarımı, Seyfi Arkan’ın İzmit Halkevi (1943) yapısı cephesinde kat silmeleri ve pencere lentolarıyla yarattığı yatay vurgunun bir devamıdır. Emek Sineması cephe tasarımında, yatay vurguya ek olarak pencereler arasındaki dikey silmelerle petek cephe oluşturulmuş olup dönem rasyonalist anlayışının bir yansımasıdır. Yapının ön cephesinde üçüncü kat asimetrik bir şekilde kapalı çıkma yaparak Meydan’a doğru taşmıştır. Bu kapalı çıkma, cepheye brütalist bir dokunuş katmıştır. Pencerelerin altında dekoratif mavi kaplamalar “BTB” 1950’lerin “modern” cephe anlayışını Cumhuriyet Meydanı silüetiyle buluşturmuştur. Yan cephede de petek cephe tasarımı ve mavi kaplama devam ettirilmiştir. Aynı yıl Zeki Sayar’ın Fındıklı’da tasarladığı İşhanı’nın petek cephesi ve mozaik kaplamaları Emek Sineması’nın dönemin mimari tasarımlarıyla aynı çizgide olduğunun ve modern mimarlık akımını takip eden bir cephe anlayışına sahip olduğu göstermektedir. Emek Sineması 1989 yılında yıkılana kadar sinema işlevini sürdürmüştür. Yerine 1991 yılında tamamlanan Reşat Tabak İş Merkezi inşa edilmiştir. İş Merkezi’nin ikinci katında tekrar açılan Emek Sineması günümüzde faal değildir.

KIRKLARELİ

Kırklareli Sinema Binası

Daim Restaurant / Düğün Salonu

Ali MÜLAYİM*, Timur KAPROL**

*Kırklareli Üniversitesi, öğretim üyesi, ali.mulayim@klu.edu.tr

**Kırklareli Üniversitesi, öğretim üyesi, tkaprol@klu.edu.tr

Binanın ilk yapıldığı dönem bilinmemekle birlikte şaraphane olarak kullanıldığı mülkiyetinin 1947 senesinde Maliye Hazinesi’ne, 1951 senesinde Cumhuriyet Halk Partisi’ne 12/06/2006 tarihinde Kırklareli Gençlik Birliği Spor Kulübü Derneği’ne geçtiği ve gelir getirisi olması nedeniyle kiralandığı bilinmektedir.

Dikdörtgen ve geniş açıklıklı bina, Cumhuriyet döneminin, kültürel işlevli, sinema etkinliğine, uygunluğu sebebi ile dönemin sosyal etkileşim alanı olmuştur. Dış çeperinde pencere boşlukları yatay nispetli pencereye dönüştürülmüştür. Saç örtülü kırma çatı kurgusu aynen korunarak, Namazgah Caddesi cephesi yalın ve yüksek alın duvarlı kurgulanmıştır. Ön cephede zemin kotunda üç tane dikdörtgen formlu ve tepe köşeleri ovalleştirilmiş açıklık yer alır. Bu açıklıklardan ortadaki Sinema Binasına giriş kapısı, kapının iki yanındaki açıklık ise pencere olarak işlevlidir. Ön cephenin tepe noktası tek sıra silme ile düz dam görünümüne sahiptir. Arka sokak cephesinde de benzer uygulamanın olduğu, bu girişlerin sonradan kapatıldığı ve sıvandığı izlenmektedir. Ön cephede, modernist bir tutum hakimdir. Günümüzde, yapının yazlık sinema olarak kullanılan bahçesi açık otopark işlevlidir. Otoparka bakan cephede, üstte enine dikdörtgen 6 adet kapatılmış pencere ile alt kısımda ise kapatılmış ve formu değiştirilmiş pencereleri mevcuttur. Arka yan cephe ise yarıya kadar bitişik nizamda olup, üst sağ tarafta üç adet dikdörtgen, sol üstte iki adet, alt kısımda ise kare formlu 4 adet kapatılmış pencere olduğu tespit edilmiştir. Bugün düğün salonu olarak kullanılan zemin katta, geçmişte giriş istikametinde solda, arasında locaların bulunduğu, üç adet kolonun ve girişin karşında sinema perdesinin, giriş katında orta mekanda ve üst kattaki balkonda koltuklarının yer aldığı balkon da, arka kesiminde projeksiyon odalı seyir alanlarının, sözel tarih (Bina sahibi ve mahalle sakinleri ile yapılan) çalışmasından öğrenilmiştir. Projeksiyon odasının zemin yükseltisi, ön cepheye yüksek alın duvarını getirmiştir.

Sinema işlevi yüklenen bina, döneminin dünyadaki gösteri binalarının, hem iç mekan kurgusunda hem de cephe kurgusunda görülen modernist etkisini yansıtır. Kırklareli’de 20.yy ortalarında zamanının kültürel ve sosyal yaşamın belgesi olarak günümüze gelen modernist görünümlü bina, döneminin kültürel işlevli mimari oluşumunun izi ile belge değeri taşır. Kentte sinema işlevlerinin ender örneği olarak, kapatıldığında ise yerel ve ülke basınında üzüntü yaratan yapı, günümüzde işlev değişikliği ile kent merkezinde yer alır. Koruma altında olan yapının yeniden işlevlendirilmesi imkanı ise potansiyel kültür ve gösteri binası özelliği ile cazibe oluşturmaktadır..

MALATYA

Şeker Fabrikası Misafirhane ve Lokanta/Sinema Binaları Malatya Şeker Fabrikası Misafirhanesi ve Alakart Lokantası

Ece Ceren ENGÜR*, Nilay ÖZCAN USLU**

* İzmir Ekonomi Üniversitesi, öğretim görevlisi, ecerenonder@gmail.com

** İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, öğretim görevlisi, nilay.ozcanuslu@kavram.edu.tr

Kurulduğu dönemde Tekel ve Sümerbank Fabrikaları ile birlikte Şeker Fabrikası, Malatya’daki önemli kamu işletmelerinden biridir, ancak yerleşke, halen işletimde olmakla birlikte, kent baskısı ile sınırlarından ödün vermektedir. 1956 yılında açılan fabrika lojistik kararlar doğrultusunda, Malatya Tren Gar’ının da yer aldığı kentsel alanda konumlandırılır. Bugünkü Ankara Caddesi üzerinde yer alan yerleşke, kentin yeni gelişim aksı üzerinde bulunur. Yerleşkede üretim, hizmet ve konut mekanlarının yanında sosyalleşme mekanı olarak beliren “misafirhane ve lokanta/sinema binaları”, 2018 yılında Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından, 5357 sayılı karar ile tescillenmiştir. L formulu lineer plan kurgusuyla tasarlanan her iki binada taşıyıcı sistem betonarmedir. Yapılarda bodrum kat bulunmakla birlikte lokanta/sinema binası tek katlı, misafirhane ise iki katlıdır. Binalar, içerisinde su ögesi (havuz) de bulunan peyzaj alanı ile birbirine bağlanır. Lokanta/sinema binasının plan yerleşiminde uzun kolda alakart lokanta ve mutfak mekanları, kısa kolda ise tiyatro, sinema ve balo gibi organizasyonları barındıran mekan yer alır. Alakart lokantanın yer aldığı bölümde aynı zamanda yarı açık bir alan bulunur. Yapının giriş bölümünde tavanda yer alan ışık havuzu, görselliği pekiştiren başka bir detaydır. Yatayda süregiden yalın mimari dil, geniş açıklıklar, belirgin giriş saçağı ve metal-cam giriş kapısı döneminin mimari izlerini bugüne taşır. Benzer mimari özellikler gösteren misafirhane yapısında, uzun kolda sıralanan konaklama birimlerine sonradan ıslak mekanlar eklenir. Yapı, geniş giriş saçağı, düşey lineer açıklıkları, yatay etkiyi kuvvetlendiren balkon korkuluklarıyla 1950’ler modern mimari dilini temsil eder. Yapıdaki dönel merdiven ve metal trabzanlar, bir tasarım elemanı olarak iç mekana eklenir.

Sonuç olarak; her iki yapı da dönemin mimari dilinin izlerini okuturken, aynı zamanda iç mekandaki bölücüler, iç ve dış aydınlatma elemanları, dekoratif elemanlar (sahne arkası cam işçiliği gibi), kapılar, çöp kutuları gibi öğelerin de tasarlanmasıyla her detayıyla bir modernleşme projesi ürünü olduğunu vurgular.

İSTANBUL Beyti Lokantası

Ezgi ÖZDAL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, ezgisuozdal@gmail.com

Florya semtinde konut alanı çevresinde bulunan Beyti Lokantası, kullanım işlevinin yanı sıra, yapım sistemi, yapım malzemesi ve dönemin şartlarında uygulanan tasarım kriterleri ile özgün bir değere sahiptir. 1945’lerde Küçükçekmece ilçesinde ilk lokantasını açan Beyti Güler, yıllar içerisinde lokantasının yetersiz kalması sonucunda, 1967 yılında Florya’da bir lokanta yapmak amacı ile bir arsa satın almıştır. Yapının mimarlarından üst düzey yetkililere, devlet başkanlarına, uluslararası şirket sahiplerine hitap edecek bir restoran yapısı olmasını talep etmiştir. Yaptığı araştırmalar ve yakın çevresinin tavsiyesi ile Mimar Yılmaz Sanlı ile görüşmüş ve bu iş için anlaşmıştır.

Mimar Yılmaz Sanlı ve Mimar Haluk Üner’in yaratıcılıkları ve tasarım anlayışlarıyla tasarlanan yapının proje aşamasında, Beyti Güler yurtdışı ziyaretlerinde brüt beton kullanılan yapılarda gözlemler yapmış ve bu gözlemleri mimarı ekibe ileterek bu uygulamayı denemelerini istemiştir. Yapının inşaatı sırasında bir beton laboratuvarı kurmuşlardır. Doğru uygulama için defalarca beton katkıları deneyleri yapılmış, ulaşılabilmiş en doğru sonuç uygulanmıştır. Binada brüt beton, ahşap ve tuğla malzemeler birlikte kullanılmıştır.

1970 yılının sonralarına doğru Mimar Yılmaz Sanlı lokantanın avan projesini tamamlayarak belediyeye iletmıştır. Mimar Haluk Üner ise avan projesinin tamamlanmasına yakın ekibe dahil olmuştur. Üner, yapının statik projesi hazırlamıştır. 1973 yılında temelleri atılan yapının inşaatı, maddi yetersizliklerden dolayı ancak 1983 yılında tamamlanmıştır.

3.000 m2 lik alanda 3 katlı olarak inşa edilmiş Beyti lokantasında 11 adet yemek salonu , 3 teras ve 5 mutfak bulunmaktadır. Lokanta 450 kişi kapasitelidir. Tasarım sürecinde büyük bir kitleden uzak parçalı bir tasarım anlayışı benimsenmiştir. Yapı bir ana modüle bağlanan çeşitli modüllerden meydana gelmektedir. Modern plan düzeni bir servis koridoruna bağlanan salonlar şeklindedir. İşlev cepheden okunabildiği gibi, çatıda kullanılan malzemelerle de ayrılabilir. Yemek salonlarında kiremit çatı, kubbe bitimleri ve terasta bakır çatı, servis koridorlarında ise teras çatı kullanılmıştır. Binalardan uzayan beton saçaklarla binada hareketlilik sağlanmıştır. Yapıdaki tek sağır yüzey, servis alanları, teknik odalar, wc, mutfak ve personel odalarının bulunduğu cephedir. Teknik alanların dışardan okunulması istenilmediği için cephe sağır bırakılmıştır. Bütün mimari öğeler; çiçeklikler, çötenler ve saçaklar bina formuyla birlikte tasarlanmıştır. Yapı, Geleneksel Türk Mimarisinin yalın güzelliği ile modernizmin harmanlanmasıyla ortaya çıkmış bir üründür. Mal sahipleri yapıyı severek kullanmakta ve özgün halini bozmadan bakımını yaptırmaktadırlar.

AĞRI

Ağrı Acar Palace

Ağrı Acar Otel

Berfin TAYSUN

Mimar, Taysun Mimarlık, Van, YYÜ, Yüksek Lisans Öğrencisi, berfintaysun96@gmail.com

Bina, Ağrı’nın ilk oteli olarak, Hamdi Acarbey tarafından yaptırılmıştır. İnşaatına 1953 yılında başlanmıştır, 1955 yılında açılışı yapılmıştır (Acar, 2020). Bu otel binası, ilk yıllardan günümüze aynı aileden üç kuşak tarafından, aynı fonksiyonla işletildiği için, nesiller boyu devam eden bir kültürü simgelemektedir. Ağrı kent merkezi olan Dört Yol Meydanı’nda, yakın çevresinde aynı dönemlerde kurulmuş Adalet Sarayı, Ptt Binası ve sonraki dönemlerde eklenen Ziraat Bankası, Akbank gibi kentin önemli kamu ve ticari yapıları arasında yer almaktadır. 1955 yılından itibaren, kent belleğine kazınan, dönemine ait önemli yapı örneklerinden biridir. Ağrı kentine ziyarette bulunan turistler için kalacak yer ihtiyacını karşılayarak şehirde bulundukları süre içerisinde rahat edebilecekleri ve şehri daha iyi tanımlarını sağlamaya yönelik yapılan bina, Ağrı ilinin kültürel ve turistik değerlerini korumaya ve geliştirmeye yönelik ciddi katkıları olmuş ve halen de olmaya devam etmektedir. Günümüze çoğunlukla aynı özgünlükte taşınan nadir yapılardan birisi olarak hala odak noktası olarak bilinmektedir.

Bina, taban alanı 400 m2 olan, dikdörtgen planlı, toplam 4 katlı, saçaksız kırma çatılı, betonarme bir yapıdır. Giriş kat dükkanlar, üst katlar otel odaları olarak tasarlanmıştır. Giriş kat cephesi, taş kaplı, yüksek tavanlı ve yüksek pencereli yapılmıştır. Otel odalarının bulunduğu üst katlarda ise, cephede küçük kare pencereler tekrarlanmaktadır. Üst katlarda, taş kaplama yerine, kırmızı tuğla üzeri sıva kullanılmıştır. Cephede dönemin modern mimarlık dilini yansıtan bazı dikey sıva çizgilerinden oluşan detaylar görülmektedir. Yapının önemli bir özelliği de, yapıldığı dönemde, İshak Paşa sarayı dışındaki, ilk kalorifer sistemin kullanıldığı bina olmasıdır. modernizmin harmanlanmasıyla ortaya çıkmış bir üründür. Mal sahipleri yapıyı severek kullanmakta ve özgün halini bozmadan bakımını yaptırmaktadırlar.

BALIKESİR Ankara Oteli

Nazlıcan BİRİNCİ*, Gaye BİROL**

* İzmir Demokrasi Üniversitesi, doktora öğrencisi, birincinazlican@gmail.com

**İzmir Demokrasi Üniversitesi, öğretim üyesi, gaye.birol@idu.edu.tr

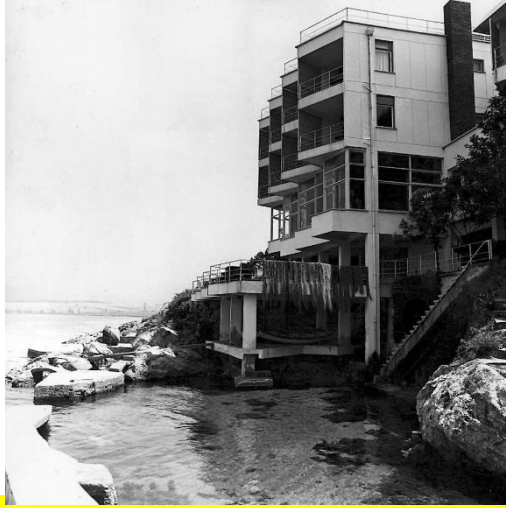
Ankara Oteli, Balıkesir’in kentsel modernleşmesinin en önemli göstergelerinden biri olarak Gar Binasını Belediye binası ile ilişkilendirmek amacıyla 20. yüzyılın başlarında açılan ve 1941 yılında Ernst Egli tarafından hazırlanan ilk imar planında kentin en önemli ticaret aksı olarak tariflenen Milli Kuvvetler (İstasyon) Caddesi üzerinde bulunan bir konaklama yapısıdır.

Cumhuriyet döneminde cadde üzerinde pek çok konaklama yapısının bulunduğu görülmektedir. Söz konusu “han” ve “otel” yapılarının tasarımı yapım sistemleri oldukça belirleyicidir. 1940’lı yıllara kadar ahşap yapılar, 1950’li yıllardan sonra kâgir yapılar görülmeye başlamasına rağmen, dönemin karakteristik yapılarından biri olduğu fonksiyon ve mimari üslubundan anlaşılabilen Ankara Oteli, yapımı 1930’lu yıllarda tamamlanmış olan ve kâgir yapım sisteminin uygulandığı nitelikli yapı örneklerindendir. Demiryolları memurları için misafirhane olarak kullanılmak üzere inşa edildiği ve 1940’lu yıllardan itibaren zemin katının lokanta, üst katların otel olarak kullanıldığı bilinen yapının bir diğer özelliği ise cephe karakterinin belirginliğidir. Modernist çizgilere sahip bir cumba yorumuyla özelleşen iç mekanın, cadde yönünde kamusal yaşantıya dahil edilme çabası, yapıyı caddenin her iki yönünden algılanıp ayırt edilebilir hale getirmektedir.

1980 yılından sonra Balıkesir kent merkezinde çok sayıda yıkım gerçekleştirilmiş, Ankara Oteli gibi yapılar ise çağdaş bir görünüm elde etmek ve üstlenilen yeni fonksiyonların ihtiyaçlarını karşılama hedefiyle çok sayıda tadilat geçirmiş, özgün yapısal karakterini neredeyse tümüyle yitirmiştir.

Günümüzde halen mevcut olan yapının cephe karakteri kısmen okunabilse de, cephe özellikleri büyük ölçüde değiştirilmiştir. 2000’li yıllara kadar otel olarak işletilmeye devam edilen yapı, günümüzde hem otel hem de zemin kattaki lokanta fonksiyonunu yitirmiş, ticarethaneye dönüşmüş durumdadır. Zemin kattaki dükkânla bağlantısı sağlanan üst katlar, depo alanları olarak kullanılmaktadır.

Ankara Oteli, yaşadığı tüm tahribata rağmen halen izlerini okumanın mümkün olduğu cephe karakteristiği ile Balıkesir kent merkezinin nitelikli Cumhuriyet dönemi konaklama yapılarından. Özgün yapısal karakteriyle kent belleğinde yer etmiş, yalın ve okunaklı mimari üslubu fiziksel, sosyal ve kültürel açıdan yakın çevresinden farklılaşmıştır.

KOCAELİ Motel Bekir Citylight Otel

Tuğba TOK

Özyeğin Üniversitesi, araştırma görevlisi, tugba.tok@ozyegin.edu.tr

Motel Bekir, 1969 yılında, İstanbul’a olan ulaşım kolaylığı sebebiyle tercih edilen, Kocaeli’nin Darıca ilçesinde yer alan Bayramoğlu mahallesinde inşa edilmiştir. Bu bölge, İş Bankası ve Yapı Kredi Bankası kurumlarına ait sosyal tesisler başta olmak üzere, orta gelirli yerli turistlerle birlikte popülerleşen moteller gibi, modern mimarlığın farklılaşmış örneklerini sergileyen başka turizm yapılarına da ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin, 1959’da binanın mimarı Maruf Önal, kendi yazlık evini de Bayramoğlu’nda inşa etmiştir.

Binanın özgün tasarımı, yerden üç kat yükselen ve bir teras katının da eklendiği ön cephesinde, bant pencere görünümü ve geometrik yapı elemanlarıyla modern bir üsluba sahiptir. Restoran olarak da hizmet veren bina, ulaşım kolaylığı sağlamak adına çoğu motel gibi cadde üzerinde konumlanmıştır. Binanın girişindeki, Motel Restaurant Bekir levhasının da üstünde bulunduğu beton saçak, döneminin yaygın kullanılan mimari elementlerindendir. Yatay kayıtlarıyla bir ritim oluşturan ön cephe doğramaları, mimarın diğer yapılarında da yaygın olarak kullanılmıştır. Otelin ortak alanı olan giriş katın ön cephedeki pencereleri, küçük ve tekil tasarımlarıyla farklılaştırılmıştır.

Binanın denize bakan arka cephesinde ise, brütalizm izlenimi veren bir kırıklı yapı gözlenmektedir. Kolonlarla yükseltilmiş ve denize doğru uzatılmış kot altında kalan ve restoran olarak hizmet veren kısım da, balkonların kırıklı yapısını takip etmektedir. Bu katın altındaki kolonların strüktürel elemanlar olarak saklanmak yerine gösterilmesi, bu brütalist etkiyi artırmaktadır. Otel odalarının balkonları, dönemin turizm yapılarındaki yatay ızgara cephe anlayışının aksine, açık bir şekilde hizalanmış, böylelikle her odanın deniz manzarasına erişimi sağlanırken, mahremiyeti de korunmuştur. Bu dinamik cepheye, sade tasarımlarıyla eşlik eden balkon demirleri ve koyu renkli camdan yapılan ayırıcı paneller, günümüzde de kullanımdadır.

Bina günümüzde 16 standart ve 6 süit odalı bir otel ve restoran olarak hizmet vermektedir. Kocaeli’nde denizin 1980’lerden itibaren doldurulmasıyla birlikte, denize bakan arka cephede yapılan yapısal değişiklikler sonucu kot katları ve kayalıkların üstünde yer alan kolonlar artık görülmemektedir. Ön cephede ise girişteki beton saçak kaldırılmış, balkon demirleri ve doğramalar bütünüyle değiştirilmiş, dış cephe farklı bir yapı malzemesi ile kaplanmıştır. İnşa edildiği yıllarda bölgenin kültürel değerini artıran ve modern turizm binalarının ilgi çekici örneklerinden biri olan bu binanın, özgün ve cesur tasarım öğeleri ne yazık ki korunmamıştır.

BOLU Kartal Otel

Büşra ÖZAYDIN ÇAT

Kocaeli Üniversitesi, araştırma görevlisi, ozaydin.busra@gmail.com

Erken Cumhuriyet döneminde modernizm yönünde yaşanan birçok gelişmede olduğu gibi dağ sporlarına olan ilgi de Avrupa ile etkileşimler sonucu ortaya çıkmıştır. 18 yüzyılda ilk olarak Avrupa Alpler’inde başlayan “dağların keşfedilmesi, anlamlandırılması ve mekânsal olarak inşa edilmesi” kapsamında dağ mekanının estetik, bilimsel araştırma, spor ve turizm için kaynak olarak kullanılması “Alpinizm” olarak kavramsallaştırılmıştır. Avrupa ile eş zamanlı olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı’da da tecrübe edilen dağ mekânı deneyimi savaş sonrasında devam etmemiştir. Dağ mekanının ve buna bağlı geliştirilebilecek faaliyetlerin tekrar hatırlanması erken Cumhuriyet dönemine kalmıştır. 1930’larda ordu ve savaş tecrübesi olan subaylar aracılığıyla dağ mekânı ile tekrar iletişim kurulması dağ sporlarının gelişmesi yönündeki ilk adımları oluşturur. Dağ sporlarının siyasal ideolojinin etkisinden sıyrılıp kurumsallaşması 1960’lı yıllara denk gelmektedir. Bu bağlamda ülkemizde ilk olarak Uludağ’da mekânsal karşılığını bulan kış sporlarının diğer illerdeki üretimi de oldukça geç bir zamana denk gelmektedir.

Kartal Otel oldukça geç gerçekleşen bu kurumsallaşmanın bir ürünü olarak ve Mazhar Mürtezaoğlu’nun büyük bireysel emekler sonucu 1978 yılında inşa edilmiştir. Kartal Otel Bolu ili, Köroğlu Dağları’nda 350 hektarlık bir alanda inşa edilmiştir. Kartal Otel sırasıyla doğuda yer alan ana bina ve batıda yer alan ek bina olarak inşa edilmiştir. Yerleşimin doğusunda yer alan L şeklindeki ana bina otelin tüm hizmet birimleri ve odalardan oluşurken, batıdaki bina sadece odaları içermektedir. Ayrıca pistlerin olduğu güney yönünde pistlerin en alt kotuna ulaşan bir yer altı tüneli bulunmaktadır. Otel i çeşitli büyüklüklerde ve konforda odalardan oluşmaktadır. Ana binada zemin katta lobi, satış ofisleri ve idari birimler yer almaktadır. 1. ve 2. bodrum katlarında ise restoran, yüzme havuzu ve spa birimleri, kayak odaları ve otopark bulunmaktadır. Batıdaki ek birimde ise sadece farklı büyüklükte odalar bulunmaktadır. Otelde gerek ana binada gerekse ek binadaki kapı doğruları özgün niteliğini korumaktadır.

Kartal Otel yapıldığı dönemdeki ülke ekonomik şartları düşünüldüğünde oldukça önemli bir adım olarak görülmektedir. Fakat bu zorlu koşulların üstesinden gelinmesi ile ülke en önemli kış sporu merkezlerinden birine kavuşmuştur. Kartal Otel birçok vatandaşın modern bir eylem olan kayak sporu ile tanışmasına vesile olmuştur. Otelin zorlu inşa sürecinde en başından beri yer alan, dağ yolunun açılmasından pistlerin inşasına ve otel logosunun tasarımına kadar her ayrıntısı ile ilgilenen Mazhar Mürtezaoğlu ülkemizde kış sporları denilince akla ilk gelen isimlerden biri olmuştur. Mürtezaoğlu 2019 Nisan ayındaki ölümüne kadar kış turizmi için çalışmıştır.

ÇANAKKALE

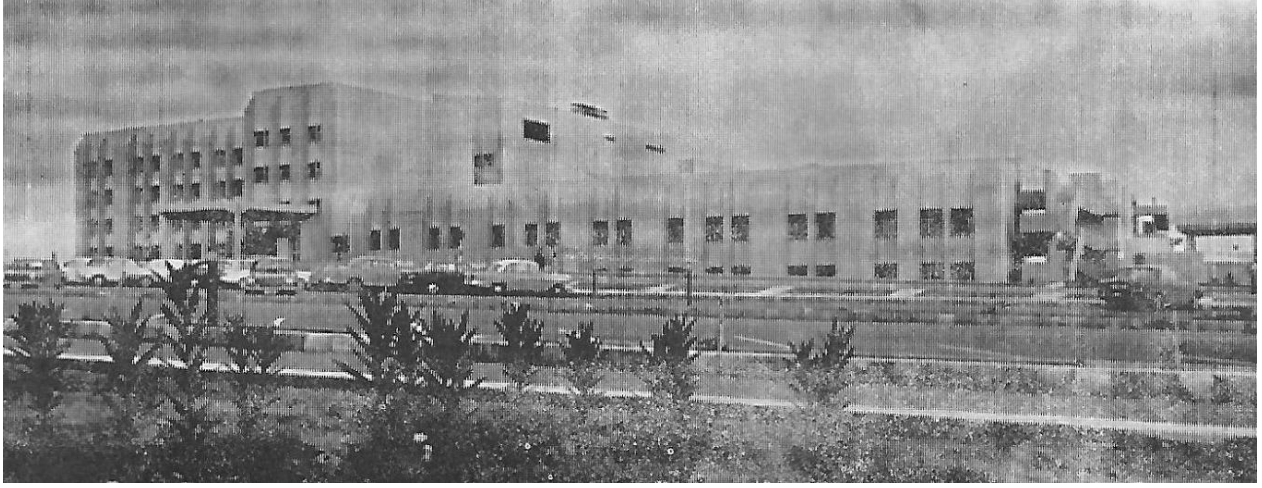
S.S. Maden Adası Turizm ve Konut Yapı Kooperatifi Tatil Köyü Boğazkent Tatil Sitesi

Nur Elif YURDAÇALIŞ

Atılım Üniversitesi, araştırma görevlisi, elif.yurdacalis@atilim.edu.tr

1980 sonrası dönem Türkiye’de ekonomik, sosyal ve politik çerçevenin önemli boyutlarda değiştiği, bu anlamda kırsaldan kente göçlerin yoğun olarak yaşandığı, yapıli çevrenin ise hızlı ve kontrolsüz bir dönüşüme uğradığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ağırlıklı olarak kent merkezlerinde yaşanmakta olan konut sıkıntılarını gidermek ve mevcut konut üretimi yöntemlerine alternatif yaratabilmek adına devlet tarafından, daha yoğun bir şekilde, desteklenmeye başlanan kooperatif sistemi konut sahibi olabilmek için önemli bir adım olarak karşımıza çıkar. Aynı dönemde bu kooperatif sisteminin, sabit gelire sahip orta-sınıfın kent dışında, tercihen de yazlık bölgeler olan Akdeniz, Ege ve Marmara gibi deniz kıyılarında, kısa süreli kullanım için ‘geçici şehirli evleri’ inşaa ettirmesine imkan yarattığı görülmektedir.

Çanakkale- Eceabat Yalova Köyü mevkiinde,1987-1992/93 tarihleri arasında Y. Mühendis Mimar - Nuran Tanrikulu tarafından tasarlanıp, kooperatif tarafından inşa ettirilen S.S. Maden Adası Turizm ve Konut Yapı Kooperatifi Tatil Köyünün bu örneklerden biri olduğu ön görülmüştür. Bu anlamda, Çanakkale savaşlarının geçtiği ve 1980’lerde yaşanan büyük bir yangından sonra bugün koruma alanı olarak değerlendirilen Gelibolu Tarihi Alanına sınır oluşturmaları, yine aynı dönemin ‘yazlık’ anlayışına tanıklık ettiği düşüncesi ve halen yoğun olarak ilk kullanıcıları tarafından kullanılmasıyla bağlantılı olarak yapıların fazla bir değişikliğe uğramamış olması nedeniyle önem arz ettiği düşünölmüştür.

LEFKOŞA

Lefkoşa Türk Genel Hastanesi

Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi

Devrim YÜCEL BESİM

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, öğretim üyesi, devrimyb@yahoo.com

Hastane yapısı, Kıbrıs Adası’nın bölünmüş başkenti Lefkoşa’nın kuzeyinde, merkezi bir konumdadır. Yapı çevresi, genellikle iki katlı özel konutlar veya alt katları ticari amaçlı 3-4 katlı apartmanlardır. Karşısında KKTC kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş’ın anıt mezarının ve TMT anıtının bulunduğu Cumhuriyet Parkı bulunmaktadır.

Özellikle 1963 olaylarından sonra Kıbrıs’ta yaşanan siyasi gelişmelerle ortaya çıkmış bir kararla, Kıbrıslı Türklerin sağlık ihtiyacını karşılamak ve iyileştirmek üzere Türkiye’nin finansal ve teknik yardımlarıyla yeni bir devlet hastanesinin inşasına gidilmiştir. 1969’da tam donanımlı bir hastane için Türkiye’den destek sözü alınmıştır. İlk hastane projesi mimar Tuna Veysi’nin de bulunduğu ekip tarafından Kıbrıs’ta hazırlanmıştır. Daha sonra Türkiye’deki görüşmeler sonrasında Hacettepe Üniversitesi’ne bağlı SİSAG şirketi tarafından daha detaylı bir ön proje hazırlanmıştır. “Kıbrıs’ta Türklüğün bir abidesi” olarak nitelendirilmiş bu projenin 3 etapta 30 ayda bitirilmesi planlanmıştır. Yapının temeli 1971’de atılmış; 22.556 m2’lik yapı 1978’de açılmıştır.

Tüm servislerin aynı çatı altında olduğu özgün yapı, 2 ve 4 katlı 6 bloktan oluşmaktadır. Ortadaki ana bloktan solda birbirine paralel konumlanmış 2 eşit blok, sağda birbirine paralel konumlanmış 3 eşit bloktan oluşmaktadır. Betonarme yapı teras çatılıdır ve duvarlarda dolgu tuğla kullanılmıştır. Ön cephedeki düzey elemanlar dışında sade bir dili vardır.

Hastane, 1981’de Kıbrıs Türk mücadelesinde önemli bir yeri olmuş, siyasi ve idari görevlerde bulunmuş, bir tıp insanı olan Burhan Nalbantoğlu’nun ismini almıştır. 1988-2015 yılları arasında nüfusun artışıyla birlikte mevcut yapı değiştirilmiş; aynı ada içine eklenen sağlık bölümleriyle büyütülmüştür. Ancak bu eklerin özensiz ve farklı mimari dilleri, çevre bakımsızlığı, park yeri ve trafik akış sorunu gibi sebeplerle algısı değişmiş; 2018 ve 2020’de geçirdiği sel ve yangın felaketleriyle sorunları artmıştır. Kuzey Kıbrıs’ta hızla gelişen özel sağlık hizmetleriyle birlikte Dr. Burhan Nalbantoğlu Hastanesi şu an en büyük devlet hastanesidir. Yapı, taşıdığı isimle de ilişkili olarak Kıbrıslı Türklerin mücadelesi açısından önem taşıırken diğer yandan geçirdiği zorlu projelendirme ve yapım süreçlerinden dolayı Kıbrıs Adası’ndaki 1963-1980 döneminin siyasi sahnesini de yansıtmaktadır. Gerek projenin uygulanış biçimi gerek yapının kütsel yaklaşımıyla Türkiye’nin ve orada gelişen modern mimarinin Kıbrıs’a etkilerinin gözlemlenebildiği bir örnektir.

SİVAS

Sivas Eski Numune Hastanesi

Tuğçe DARENDELİ*, Zeynep Ece ATABAY**

*Yıldız Teknik Üniversitesi, araştırma görevlisi, tugcedaren@hotmail.com

**Yıldız Teknik Üniversitesi, araştırma görevlisi, zeatabay@gmail.com

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yapılan reformlar mimaride de ön plana çıkmıştır. 19. Yüzyılda Von Moltke tarafından İstanbul’da başlatılan şehircilik faaliyetleri 1850’lerden sonra Anadolu kentlerine de uygulanmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilanında önemli bir yere sahip olan Sivas kenti de bu akımdan oldukça etkilenmiş, kentin imar planı Wagner ve Wandenbergh tarafından hazırlanmıştır. Kentleşmenin yanı sıra; Cumhuriyetin ilanından 1980’lere uzanan süreçte kentte bir çok nitelikli kamu binası döneminin mimari anlayışıyla inşa edilmiştir. Bu yapılardan bir kısmı günümüze ulaşmış, bir kısmı çeşitli sebeplerle yok olmuştur.

Günümüze ulaşamamış, 20. Yüzyılın ortalarına tarihlenen yapılardan bir tanesi de Sivas Merkez Mevlana Mahallesi Rahmi Günay Caddesi, 28 ada 1 parselde yer almış olan Sivas Eski Numune Hastanesi A Blok’tur. 1952 yılında inşa edilen yapı cumhuriyetin ilk numune hastanelerinden olup; formu, cephe biçimlenişi(sıra pencereler, kat silmeleri, geometrik ve sade bir çizginin ön planda olması) ve malzemesi ile cumhuriyet dönemi mimarisinin özelliklerini yansıtmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında çeşitli binalarda hizmet veren Sivas Numune Hastanesi, 1952 yılında bahsi geçen mevcut yerine geçmiştir. O tarihten itibaren hizmet veren hastane binası, 2003 yılında 100 yataklı Göğüs Hastanesi ve 100 Yataklı Doğum ve Çocuk Bakımevi Hastanesi ile birleşerek 900 yataklı Sivas Sultan 1. İzzettin Keykavus Devlet Hastanesi adını almıştır. 2007 yılında yapının ismi tekrar Sivas Numune Hastanesi olarak değiştirilmiştir

Yapı, 04.03.2016 tarih ve 2660 sayılı kararı ile Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından tescillenmiştir. Ancak hastane kompleksinin yetersizliği sebebiyle 2015 yılında yeni hastane binası inşa edilmiş ve Numune Hastanesi bulunduğu kompleksten taşınmıştır. Taşınma sonucunda komplekste yer alan diğer niteliksiz yapıların yıkılmasına karar verilmiş, A Blok için ise çeşitli tartışmalar yürütülmüştür. Resmi mercilerle yapılan görüşmeler sonucunda yapının depreme karşı dayanıksız olması sebebiyle 2018 yılında yapının tescilinin iptaline karar verilmiştir. Verilen bu karar neticesinde yaklaşık yarım asırdan daha uzun bir geçmişe sahip olan hastane binası yapısı yıkılmıştır.

OTURUM 5

ADANA Güney Sanayi Evleri

Şenel KAYA*, Nur UMAR**

*Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, öğretim görevlisi, senelkaya@atu.edu.tr

**Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, öğretim üyesi, numar@atu.edu.tr

Güney Sanayi Tekstil Fabrikası, Adana ilinde tarım üretimine bağlı olarak tekstil sanayinin geliştiği 1950’li yıllarda Adana-Mersin Karayolu üzerinde Döşeme Mahallesi’nde kurulmuştur. Fabrika 1953 yılında faaliyete geçmiş olup, çalışanlarının oluşturduğu bir kooperatif aracılığıyla barınma ihtiyacının karşılanması hedeflenmiştir. Fabrikanın güneyinde yer alan, günümüzde “Emek Mahallesi” olarak adlandırılan bölge ızgara sistemle planlanarak konut alanları oluşturulmuştur. Bölgeye 1960’lı yıllardan itibaren 70’li yıllarda da devam edecek şekilde 2,4 ve 10 katlı bloklardan oluşan toplu konutlar inşa edilmiştir. Bu yapılardan 2 katlı ve müstakil daire olarak tasarlananlar 1960’lı yıllarda; S. S. Güney Sanayi Demir Evler İşçi Yapı Kooperatifi tarafından finanse edilerek inşa edilmiştir ve Güney Sanayi Evleri olarak adlandırılmıştır.

Güney Sanayi Evleri, Adana Şakirpaşa havalimanının doğusunda Barış Bulvarı boyunca yer almaktadır. Yapı grubu yaklaşık 19.000 m²’lik bir alanda 5 ayrı yapı adası üzerinde inşa edilmiştir ve 44 adet konut yapısından oluşmaktadır. 44 yapının 6’sı ikiz, 38’i tekil konut olarak inşa edilmiştir. Her bir yapı ayrı nizamlı, iki katlı ve bahçelidir. Yapılar özgün bahçe duvarları ile birbirlerinden ayrılmaktadır. Yapıların zemin kat ve birinci kat girişleri ayrı olup, farklı kullanıcılar için tasarlanmışlardır. Birinci kattaki konutların girişlerine cephe ile uyumlu bir şekilde tasarlanmış iki kollu merdivenler ile ulaşılır. Yapılar, betonarme ve tuğla yığma olarak karma sistemli olarak inşa edilmiştir. Dolu tuğla ile inşa edilmiş duvarlar bazı kısımlarda sıvasız bırakılarak cephelere özgün bir karakter kazandırılmıştır. Yapıların dış cephe bağlamında mimari karakterlerini büyük ölçüde koruduğu ve statik açıdan da iyi durumda oldukları gözlenmektedir.

Güney Sanayi Evleri, özgün yerleşim dokusu ve mimari karakteri ile bir bütün olarak günümüze ulaşmış Adana için nadir dönem yapılarından. Yerleşim dokusu, yapıların kütle düzenlemeleri, cephelerdeki doluluk-boşluk oranları, malzeme değişikliği ile sağlanmış cephe karakteristiği döneminin modernist biçimlenmesinin örneğidir. Sanayi evleri olarak da bilinen bu yapıların bir kısmı günümüzde fabrikanın kapanması ve mülkiyet değişiklikleri nedeniyle işlev değişikliğine uğramıştır ve ticari amaçlı kullanılmaktadır. Bu işlev değişiklikleri sonucunda bazı yapılarda günümüz kullanımına bağlı olarak malzeme değişikliği yapıldığı tespit edilmiştir. Yapıların tescillerinin olmaması da korunmaları açısından sorun yaratmakta olup, mevcut kullanıcıları tarafından bazı yapılara aslına uygun olmayan müdahalelerde bulunulmasını kolaylaştırmıştır. Bu nedenle yapıların belgelenmesi ve tescilleri için gerekli işlemlerin başlatılması özellikle kent belleğinin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

ANTALYA Yaşar Ağa Apartmanı

Ayşegül NEBİOĞLU*, Merve Aslı KARA YÜKSEL**

*Antalya Akev Üniversitesi, öğretim görevlisi, aysegulnebioglu@gmail.com

** Maltepe Üniversitesi, araştırma görevlisi, merve.a.kara@gmail.com

Yaşar Ağa Apartmanı, 1950’li yıllarda arsa sahibi Yaşar Yılmaz’ın talebi üzerine Mimar Tarık Akıltopu tarafından tasarlanmış bir apartmandır. Zemin kat daire sahibi Nazmi Yılmaz ile yapılan görüşme sonucu yapının 1954-55 yıllarında inşa edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Yapının bulunduğu bugünkü adı ile Sinan mahallesi bölgesinin 1950’li yıllarda imara açıldığı bilinmektedir. Öncesinde çoğunlukla bahçe alanlarından oluşan bu bölgenin hemen batısında kentsel sit alanı olan Haşim İşcan mahallesi ve Kaleiçi tarihi kent merkezi yer almaktadır.

Günümüzde Sinan Mahallesi 1265 ada 1 parselde, Arık Caddesi ve 1277 Sokak kesişiminde yer alan ve özgün konut işlevini sürdüren yapı 430m²’lik bir parselde yaklaşık 170m²’lik taban alanına sahiptir. Yapı özellikle Arık Caddesi ve bahçeye bakan güney ve batı cephelerindeki modern üsluptaki yapı elemanları ve kompozisyonu ile dikkat çekmektedir. Cadde cephesinde geriye çekilmiş zemin kat girişi ve giriş mahremiyeti için kullanılmış dikeyde uzayan ince uzun kolonatlar dikkat çekmektedir. Bahçeye bakan güney cephe boyunca uzanan ince uzun balkonlar ve dönemin motifleri ile bezeli metal korkuluk modernist görünümün destekleyici niteliğindedir. Apartmanda 2 daire bulunmaktadır. Her dairenin dışarıya açılan bir giriş kapısı olup bu kapılara sokak kotundan uzanan merdivenler ile ulaşılmaktadır. Yapının zemin kat dairesinin girişinde küçük bir hol bulunur ve buradan güney cephede yer alan salon mekanlarına geçilir. Ana salon mekanından kuzeyde bir adet odaya ve doğuda yer alan diğer mekanlara açılan koridora geçiş yapılmaktadır. Yapının doğu cephesinde sırasıyla mutfak banyo ve bir adet yatak odası yer almaktadır. Birinci katta yer alan daireye ise yapının kuzey cephesinde yer alan merdiven ile çıkılan giriş alanından girilerek iç mekanda tekrar bir merdivenle erişilmektedir. Birinci kat planı, alt kat planına benzer olup sadece girişin yeri farklıdır.

Yapı, müstakil evlerden dairesel apartman sistemine geçişin Antalya için erken dönem örneklerinden birini temsil etmektedir. Özellikle 1980’lerden itibaren benzer yapıların yıkılarak yerlerine çok katlı apartmanların inşa edilmesiyle Yaşar Ağa Apartmanı’nın çağdaşlarının çoğu yitirilmiştir. Yapı çevresi dönüşmüş/ dönüşmekte olmasına rağmen, yapı halen niteliğini büyük ölçüde korumaktadır ve kendi döneminin mimarisini yansıtmaktadır. Günümüze özellikle modernist üslubunu yansıtan dış cephe unsurlarını, tasarımı ve malzeme bütünlüğünü büyük ölçüde korumuş olarak gelmesi, Antalya modern konut üretimine iz bırakmış bir mimar olan Tarık Akıltopu’nun imzasını taşıması nedenleriyle modern mimarlık mirası olarak tescil değeri taşımaktadır.

ANTALYA Elbirlik Apartmanı

Merve Aslı KARA YÜKSEL

Maltepe Üniversitesi, araştırma görevlisi, merve.a.kara@gmail.com

Elbirlik Apartmanı, Elbirlik Yapı Kooperatifi’nin istediği üzerine 1968 yılında inşa edilmeye başlanmıştır ve yapının mimarı Özcan Kırmızıoğlu’dur. Yapının bulunduğu Bahçelievler semti 1940’larda dönemin Valisi Haşim İşcan’ın çabalarıyla imar edilmiş bahçeli müstakil konutlardan oluşan bir semt iken, 1960’lardan sonra çok katlı konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. Günümüzde yapının çevresinde en az 3 en fazla 8 katlı konut apartmanları mevcuttur.

Yapı, Bahçelievler mahallesi Pamir Caddesi ve Hızır Reis Caddesi’nin kesişiminde 73 ada 7 parselde bulunmakta olup, 1200 m² parsel alanı içerisinde yaklaşık 500 m² taban alanına sahiptir. Yapı bodrum+8 kat olmak üzere toplam 34 daire ve bir dükkandan oluşmakta olup, 34 dairenin tamamı dubleks olarak tasarlanmıştır. Dikdörtgen plan şemasına sahip ve kuzey güney yönünde yerleşen yapının en karakteristik cephesi Hızır Reis Caddesi’ne bakan batı cephesidir. Bu cephede, balkonlar yaklaşık 60 derecelik bir açı ile güneybatıya yönlendirilmiş, böylece, manzaradan ve hakim rüzgardan faydalanılması sağlanmıştır. Yapının doğu cephesinde düşey sirkülasyonu sağlayan merdiven ve asansör bloğu yapıdan ayrı bir şekilde konumlanmıştır ve bu kısımdan yatay sirkülasyonun sağlandığı açık sirkülasyon koridoruna geçiş yapılmaktadır. Açık koridor ve düşey sirkülasyon bloğu, (daireler dubleks olduğundan) her iki katta bir birbirine bağlanmaktadır. Dairelere açık koridordan girildiğinde, giriş holüne ulaşılmaktadır. Dairenin doğusunda kalan giriş holünden banyo ve mutfak kısmına geçiş vardır ve dairenin batı kısmında salon bulunmaktadır. Salonda dubleks dairenin üst katına çıkan ahşap merdiven mevcuttur. Salondan ayrıca batı cephesine açılan balkonlara ulaşılmaktadır. Alt kat salonunda bulunan merdivenlerle üst kata çıkıldığında üst kat salonuna ulaşılmaktadır. Burada alt salona açılan bir galeri boşluğu vardır. Üst katın doğu tarafında banyo ve yatak odası bulunmaktadır. Doğru cephesine açılan yatak odası, alt katta kalan açık koridorun üzerinde konsol şeklinde çıkma yapmaktadır. Her katta 8 daire olup, yapının plan şeması her katta aynı şekilde tekrar etmektedir.

Yapı, Bahçelievler Mahallesi’nin 1960-70’li yıllarda dönüşümü sürecinde inşa edilmiş örneklerden biridir. Antalya’da önemli simgesel yapıları bulunan mimar Özcan Kırmızıoğlu’nun tasarlamış olduğu yapı, dönemin modernist konut tasarım ilkelerini barındırmakta olup Antalya’da benzeri bulunmayan bir örnektir. Günümüzde yapının çevresinde bulunan benzer dönem yapılarının çoğu kentsel dönüşüm kapsamında yıkılmaktadır ve Elbirlik Apartmanı da bu bağlamda tehdit altındadır.

ANTALYA

Parlak Apartmanı

Şerife İNCEDEMİR*, Sezen Başak ÖZÜNUR ŞAHİN**, Ayşe ŞEKERCİ***

* Akdeniz Üniversitesi, araştırma görevlisi, sincedemir@akdeniz.edu.tr

** Akdeniz Üniversitesi, araştırma görevlisi, sbozunur@akdeniz.edu.tr

***Akdeniz Üniversitesi, öğretim görevlisi, aysesekeerci@akdeniz.edu.tr

Parlak Apartmanı yapım süreci, 1959 yılında zemin katın inşa edilmesi ile başlamış ve üç dört yıl içerisinde diğer iki katın inşa edilmesi ile son bulmuştur. Yapı, Antalya’nın tarihi kent dokusunu çevreleyen yerleşim alanı olan Çaybaşı Mahallesi’nde yer almakta; Hadrianus Kapısı (Üç Kapılar) önünde başlayan Recep Peker Caddesi ve devamında Meydan mevkiine bağlanan Değirmenönü Caddesi’nin bir arka sokağında konumlanmaktadır. İnşa edildiği dönemde, 1990’lı yıllara kadar varlığını devam ettiren geleneksel konutların yer aldığı yapı çevre içerisinde apartmanlaşmaya dair örneklerdendir.

Parlak Apartmanı kagir sistem ile inşa edilmiştir. Kat döşemeleri hasır donatılı beton ile oluşturulmuş, yapı malzemesi olarak dolu tuğla kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi tasarım anlayışı ile inşa edilen yapı, bulunduğu parselin yol cephesinde ve köşesinde yer almaktadır. Zemin kat direkt olarak sokakla ilişkili iken, diğer katlara erişim bahçe üzerinden, apartmanın dış cephesine takılmış olan açık sirkülasyon ile sağlanmaktadır. Modern dönem tasarım anlayışı, yapının dışa dönük geniş balkonları, balkonları destekleyen dairesel kolonları üzerinden okunmaktadır. Yapının betonarme saçağı, yatay kat silmeleri, özgün balkon korkulukları modern anlayışla yapılan tasarımı destekleyen öğelerdir.

Kütle ve cephe kurgusu ile modern dönem anlayışını yansıtan yapının plan kurgusu ise iç sofalı plan şemasına sahiptir. Yapının zemin kat ve üçüncü katı özgün halini devam ettirmektedir. Fakat birinci katın iç sofalı plan kurgusu, günümüz yaşam koşullarına uygun hale getirilmek amacı ile 2018 yılında değişikliğe uğramıştır. Özgün durumunda, iç sofa ve sofaya açılan üç yaşam alanı, merdiven holü ile mutfak, banyo, tuvaleti barındıran ıslak hacim mekanından oluşmaktadır. İç sofanın iki ucu, bahçeye ve yola bakan balkonlar ile sonlanmaktadır. Birinci katta yapılan iç mekan değişikliği sonucunda merdiven holü yanında bulunan bağımsız yaşam alanı sofa ile birleştirilmiş, bunun sonucunda yola bakan balkonun iç sofa ile olan ilişkisi kesilmiştir. Mutfak diğer ıslak hacimlerden ayrılarak, direkt iç sofaya bağlanmıştır.

Parlak Apartmanı, kütle ve cephe kurgusu modern dönem özelliklerini yansıtmakta, iç sofalı plan kurgusu ile geleneksel yaşamın mekânsal düzenini devam ettirmektedir. Döneminin mimari tasarım anlayışını taşıyan bu yapının, Antalya’da görülen geleneksel doku değişiminin ve modernleşme sürecinde yaşanan konut mimarisi değişiminin izlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

BURSA

Yıldız Apartmanı

Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ, *Bursa Uludağ Üniversitesi, öğretim üyesi,*

figenkivilcim@gmail.com

Hande SAVAŞ, *Bursa Uludağ Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, handeesavas@gmail.com*

Hilal BOZKAN, *Bursa Uludağ Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, hilalbozkan@gmail.com*

Buse BALOĞLU, *Bursa Uludağ Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, baloglubuse@gmail.com*

Yıldız Apartmanı, Bursa tarihi kent merkezi ve Çekirge’yi birbirine bağlayan Çekirge caddesi üzerinde yer almaktadır. Kentin gelişiminde uzun süre doğal koruma alanı olarak imara açılmamış olan bu bölge, 1970’lerin ortasında “Çekirge’nin Kuzeyi İmar Planı” ile imara açılmıştır. Bu tarihten itibaren Yıldız Apartmanı’nın da içinde bulunduğu bu mahalle kentin ilk modern yerleşimlerinden olmuştur. İnşasına 1974 yılında başlanan ve 1976 yılında tamamlanan Yıldız Apartmanı’nın mimarı, Yüksek Mimar Zeki Çinel’dir.

Yıldız Apartmanı’nın tasarımı dört farklı doğrultudaki kanatların yapının merkezinde düşey sirkülasyon alanı ile birbirine bağlanması ile kurgulanmıştır. Bu tasarım sonucunda her bir dairenin üç farklı yönde cephesi bulunmaktadır. Yapı, zemin üzeri 5 kat ve bodrum kattan oluşmaktadır. Betonarme strüktür ve dolgu malzemesi olarak kullanılan özel üretim tuğla brütalist bir yaklaşımla tasarlanmış yapı cephelerinde izlenebilmektedir. Pencerelerin yatay ve geniş olması, taşıyıcı sistemin cephelerden algılanabilir olması ve döneminin malzeme özelliklerini yansıtması ile Yıldız Apartmanı, döneminin çağdaş uluslararası mimari yaklaşımlarının izlerini taşımaktadır.

Yıldız Apartmanı’nın özgün tasarımındaki kütleli ana kararlardan biri yapının taşıyıcı ayaklar üstünde yükseltilerek yapı ile toprak ilişkisinin koparılmasıdır. Bu tasarım kararı Bursa Ovası manzarasını kesmeyerek yapının doğal çevresi ve bahçesi ile ilişkisini güçlendirmektedir. Kuzeydoğu – güneybatı aksında binanın konut planları simetrik özellik göstermektedir. Güney ve batı cephelerindeki dairelerde oluşturulan plan kurgusunda salon, mutfak, tuvalet ve yatma birimlerine geçişi sağlayan gece holü ortak bir alan ile bağlanmıştır. Konutun planlama kurgusunda yaşama mekânları ile özel mekânların birbirinden bağımsız tasarlanması döneminin önemli özelliklerindendir. Konut içerisinde kullanılan mimari elemanlar, kapı detayları, balkon korkulukları ve merdiven holündeki yuvarlak merdivenin korkulukları yapının mimarı Zeki Çinel tarafından tasarlanmıştır. Aynı zamanda, iç mekanda renk kullanımına ilişkin belirgin tasarım kararları okunabilmektedir. Modern apartman yapılarında görülen çöp bacası, şemsiye ısıtma sistemi gibi sistemler, binanın taşıyıcı iskelet ve dolgu malzemelerinin dönemsel nitelik taşıması ve cephelerinde strüktürün brütalist bir yaklaşımla okunabilirliğinin sağlanması Yıldız Apartmanı’na modern mimari miras niteliğini kazandıran önemli özelliklerdendir.

ÇANAKKALE

İ. Naim Duran Evi (Sümerbank Tanzim Satış Mağazası)

185 Ada 1 Parsel: Karma Kullanımlı Yapı

Tansu DEĞİRMENCİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Araştırma Görevlisi, degirmencitansu@gmail.com

1950’lerde inşa edilen İ. Naim Duran Evi Çanakkale tarihi kent merkezinde kentsel sit alanı içinde bulunmaktadır. Konumlandığı köşe parsel sebebiyle tarihi kent silüetinin bir parçası olarak toplumsal bellekte önemli değerleri temsil etmektedir. Bina aynı zamanda kentin en önemli tarihi anıtlarından birisi olan Tarihi Saat Kulesi’nin karşısındadır. Binanın zemin katı işyeri, birinci katı ve ikinci katı konut olarak tasarlanmıştır.

Yapıldığı döneme hakim olan modernist mimari dil, plan ve cephe tasarımında okunabilmektedir. Yapının kütle plastiği yalın ve süsten uzak bir tasarıma sahiptir. Cephe tasarımında dikkat çeken en önemli unsurlar; cephe hattını takip ederek yataylığı vurgulayan geniş saçaklar ve yalın kat silmeleri, eşit aralıklarla tekrarlanan düşey pencere düzeni ve köşedeki eğrisel cephe hareketidir. Cephede kullanılan saçaklar ve düşey pencere dizileri cephenin karakterini oluşturmaktadır. Bu cephe düzeni, Çanakkale’de köşe parselde yerleşen yapılarda sıkça gözlemlenmektedir. Yapının cephesinde kullanılan mozaik sıva günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Yapının zemin kat mahaline girişi eğrisel köşeden sağlanırken yapının ana girişi Kemal Yeri sokağından sağlanmaktadır. Yapının katlar arası sirkülasyonu dökme mozaik dönel merdiven ile sağlanmaktadır. Merdivenin metal korkuluk ve metal küpeşterleri özgündür. Konut birimleri dört oda, bir salon, mutfak, tuvalet, banyo, ardiye, arka cephede yer alan balkon ve geniş bir holden meydana gelmektedir. Analiz edilen birinci kat mahalinin karosiman kaplı döşemeleri, ahşap kapı ve pencere doğramaları özgündür ve büyük ölçüde korunmuştur. Plan kurgusu içinde önemli bir alanı kaplayan hol ise geleneksel konut yapılarında rastlanan sofa mekanının modernize edilmiş halidir ve konut içinde çoğu oda bu hole açılır.

Çanakkale’nin modernleşme sürecini yansıtan ve bölgede günümüze ulaşmış sayılı modern mimarlık ürünü yapıdan birisi olarak tarihi bir belge olmasının yanı sıra simgesel değeri sebebiyle de söz konusu yapı korunması gerekli yapıların başında gelmektedir. Yapının toplumsal bellekte önemli bir yer tutmasının en büyük payı Sümerbank’a aittir. Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde hizmet vermiş olan Sümerbank, kurulduğu bölgelerde sadece sanayileşmeye değil, fiziksel ve sosyo-kültürel açıdan toplumsal modernleşme sürecine de ön ayak olmuştur. Sümerbank binanın inşa sürecine destek sağlayarak tamamlanmasını hızlandırmış ve 15 yıl gibi bir süre zemin katta hizmet vermiştir. Çanakkale halkının anıları ile somut olarak ilişkili olan bu yapı modernleşme sürecinin Çanakkale’de bir yansıması olarak belge değerine ve toplumsal hafızanın bir parçası olarak anı değerine sahiptir. Binanın statik durumu dışarıdan gayet iyi durumda gözükmemektedir. Ancak statik sorunlar barındırdığı ve yıkılma riskinin bulunduğu kullanıcılar tarafından belirtilmiştir. Gelecek yıllarda yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalacak olan binanın belgelenmesi ve restore edilerek güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

ÇANAKKALE Hüseyin Cevat Soral Evi

Behiyye YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, araştırma görevlisi, behiyyey@gmail.com

Hüseyin Cevat Soral Evi; Çanakkale İli, Merkez İlçesi’nde, Kemalpaşa Mahallesi’nde, Mehmetçik Bulvarı Caddesi üzerinde ve sahil aksına 250 m. uzaklıkta bulunmaktadır. 1966-67 yıllarında yapılan Hüseyin Cevat Soral Evi, geleneksel konut tipinden apartmanlaşmaya geçiş yapıları olarak nitelendirilebilecek konutların ilk örneklerinden biridir. Konutun ön cephesinin manzarasını kent için önemli bir kamusal alan olan Halk Bahçesi oluşturmaktadır. Konut, kentin gelişmiş ve hareketli bir noktasında konumlanmaktadır. Yapı, doğu yönünde bulunan parseldeki binalarla bitişik nizamdadır. İki katlı apartman olarak tasarlanan konut yapısının özdeş her iki katında birer yaşam alanı, birer yemek odası, üçer yatak odası, birer banyo, birer wc, antre, koridor ve aydınlık kovanı bulunmaktadır. Yapının plan kararları doğrultusunda, geleneksel konut tipolojisinden uzaklaşıldığı açıkça görülmektedir. Nitekim aynı çekirdek ailenin üyeleri için inşa edilmiş olan bu yapı, geleneksel konut tipinin aksine her katta birbirinden bağımsız iki ayrı ev olarak tasarlanmıştır. Dahası bu ayrı evlerde sofa, kafesli cumba gibi geleneksel fonksiyonların yerini koridor, antre, balkon gibi modern konut tipolojisinin yeni mekânsal öğeleri almıştır. Benzer şekilde, modern mimarinin temel ilkelerinden birisi olan serbest plan tasarımının izleri kısmen yaşam alanı ve yemek odası arasındaki geçişten okunabilir.

Yapının plan kurgusunda görülen modern kimlik, cephede de kendisini gösterir. Bu bağlamda, cepheler sade ve süsten uzak olarak tasarlanmıştır. Beden duvarları pürüzlü sıva üzerine beyaz boya ile kaplıdır. Kat döşemesinin izi cephelerde okunmaktadır. Cepheye ait modern mimari kimliğin yansıması olarak gösterilebilecek diğer iz, giriş saçağının üzerinde yer alan dikey şeritlerin sınırlandırdığı dikey bant pencereler, yapıya karakteristik bir veçhe kazandırmıştır. Konutun yapım aşamasında, modern mimarlığın üretim yöntemi olarak nitelendirebileceğimiz betonarme yapım tekniği kısmi olarak kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle, yapı karma yapım sistemiyle üretilmiştir. Yapının temeli mütemadi yığma temel ve duvarları yığma tuğla duvarlardan oluşmakla birlikte, döşemeleri betonarmedir.

Tüm bunlar doğrultusunda denilebilir ki Hüseyin Cevat Soral Evi, Türkiye mimarlığının modernleşme süreci bağlamında, Çanakkale kenti özelinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim modern mimarlık pratiğinin konut üzerindeki yansımaları yapının plan, cephe ve kısmen yapım tekniği kararları üzerinden açıkça görülmektedir. Daha da önemlisi, yapının kentteki ilk apartman denemelerinden biri olması ve belirli bir mimar aktör tarafından tasarlanmış olması yapıya, Çanakkale yerel mimarlığının modernleşme sürecinde elzem bir kilometre taşı olma rolünü vermektedir. Bu bağlamda, günümüzde aynı kullanıcılar tarafından yapılış amacına uygun bir şekilde konut olarak kullanılmaya devam edilen bu yapı, korunmaya değerdir.

ÇANAKKALE

Milli Emlak Lojmanı

Hilal AKTUR*, Eren Günel AYAZ**, Emel SINMAZ***

*İTÜ, doktora öğrencisi, hilalaktur@gmail.com / Y. Mimar, Aktur Mimarlık, Çanakkale

** Yüksek Mimar, E-Mimarlık, Çanakkale, erengunal@hotmail.com

***Mimar, Özen Mimarlık Ofisi, Çanakkale, emel.ozen@gmail.com

Milli Emlak Lojmanı, Çanakkale İli Kemalpaşa Mahallesi Cumhuriyet Meydanı’nda yer alan Şevkat Yurdu Binası’nın yerine yapılmıştır. 1960 yılında iki kat dört haneli “C” tipi lojman binasının inşaatı tamamlanmıştır. Betonarme yapının ön ve arka cephenin simetrik pencere düzeni, dört haneli lojmanın plan tipinin cepheye yansımasıdır. Cephe tasarımını düşey çizgilerle güçlendiren dekoratif dikmeler, batıya dönük çağdaş mimarlık akımının ilk ve en önemli temsilcisi olarak kabul edilen Seyfi Arkan’ın Hariciye Köşkü (1933-1934) tasarımındaki dikmeleri hatırlatmaktadır. Yapı, Çanakkale Cumhuriyet Meydanı’nda Ankara modernizminin yansımaları olarak görülebilir. Üst katın arka cephesinin simetrik düzeni 1960’lı yıllardaki fotoğrafında görülmektedir. Yapının arka cephesinde, *Arkitekt* Dergisi’nin modern konut cephelerinde sıklıkla görülen yatay üst pencere uygulanmıştır. Bu uygulamanın öncü örneği olarak Zeki Sayar’ın Baytar Kamil Bey Evi (1931) tasarımı gösterilebilir

Dönemin demir işçiliğini yansıtan geometrik motifli giriş kapısı Cumhuriyet Meydanı cephesindendir. Merdiven sahanlığı, giriş cephesindeki simetrik pencerelerin arasındaki betonarme dikmelerin aksındadır. Bu dikmeleri yatayda giriş saçağı bölmektedir. Merdivenin ahşap küpeştesinin başlangıcı özenli bir işçiliğe sahiptir. Haneler bir oda ve bir *salon-salomanje* planlanmıştır. Mutfağın önündeki salondan cam bölmeyle ayrılmış geçiş alanı (*salomanje*) yemek yeme amaçlı kullanılmaktadır. Banyo iç içe iki bölümdür: İlk bölüm lavabo ve çamaşır, ikinci bölüm tuvalet ve banyo alanıdır. Mutfaktaki ilk pencere apartman koridoruna, ikinci pencere zemin kattan girilen ve binanın ortasındaki aydınlığa açılmaktadır. Banyolara da hizmet veren aydınlık dış cepheden okunabilmektedir. Mutfakta evyenin ve davlumbazın bulunduğu iki ayrı tezgâh vardır. Arka cepheye bakan yatak odaları balkonludur.

Yapının modernist cephesi Cumhuriyet Meydanı silüetinin önemli bir parçasıdır. 2000’li yıllara kadar Cumhuriyet Meydanı’nda gerçekleştirilen Milli Bayram kutlamalarında Cumhuriyet Dönemi modernizminin bir yansıması olarak arka planda görülmektedir. Yapı bu cephe tasarımıyla Cumhuriyet Meydanı’nın tamamlayıcısıdır. Milli Emlak Lojmanı 2000’li yılların başına kadar özgün işlevini sürdürmüştür. Yapı 2016 yılında tescil edilmiştir. Günümüzde bakımsız halde kalan yapının alt katı ve ön cephesi, 07.03.2020 tarihinde yapının iki yanındaki binada çıkan yangın sonucunda zarar görmüştür.

ERZURUM

Kuşkay Apartmanı

Aysun AYDIN ÖKSÜZ*, Büşra TOPDAĞI YAZICI**

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, öğretim üyesi, mimaraysun@gmail.com

** Karadeniz Teknik Üniversitesi, öğretim üyesi, busratopdagi@hotmail.com

Kuşkay Apartmanı, Erzurum Merkez Yakutiye İlçesi Gez Mahallesi İstasyon Caddesi 1176. ada ve 147. parsel üzerinde yapılmıştır. Doğu Anadolu’nun ilk gökdeleni olarak tanımlanan, yapının müteahhiti Ali Sırrı Kuşkay, müellifi ise Mimar Mazhar Yeşiloğlu’dur. Yapının kullanıma 1973 yılında başlanmıştır.

Zeminden 13 kat ile 36,5m yüksekliğe sahip yapıda, 1 adet bodrum kat ve yapı ile doğrudan mekansal bağ kurmayan, girişleri ana cadde üzerinden 8 adet dükkan birimi yer almaktadır. Betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir. Yapı cephesi modüler olarak tekrar eden pencere boşlukları ve kübik balkonları ile simetrik bir düzen ile dönemin mimari üslubunu yansıtmaktadır. Giriş güney cephesi olan İstasyon Caddesi üzerinden rüzgarlıkları çift kapı ile sağlanır. Cephede derzler ile katların okunması sağlanmıştır.

Yapının bodrum katında kapıcı dairesi, kalorifer dairesi, 2 daire, zemin ve normal katlarda 79 daire olmak üzere toplam 81 daire yer almaktadır. Yapı kentin ve hatta bölgenin en yüksek apartmanı olarak bilinmesinin yanında, çift asansörlü olması yapıldığı dönem de dikkate alındığında kent belleğinde önemli bir yer edinmiştir. Yapı A ve B blok olarak birbirinin ters simetriği biçiminde tek çekirdekle bağlanmıştır. Günümüzde ilgili kurumlardan temin edilen mimari proje çizimlerinde yer almayan ancak B blok katlarında çöp atmak amacıyla kullanılan ve bodrum kata kadar ulaşan şaft bulunmaktadır. Normal kat planlarında her katta 3 daire bulunmaktadır. Eşit ölçülere sahip her daire birimi, özgün projede 2 oda 1 salon olarak planlanmıştır.. 13. Katta 2 adet bağımsız konut birimi yer almaktadır.. Ayrıca yapının 13. Kat batı cephesinden tüm apartmanın ortak kullanımına imkan veren teras bulunmaktadır.. Yapı kullanıcılarının belirttiğine göre yapı ilk inşa edildiğinde projede danışma olarak belirtilen bölüm santral olarak kullanılmış, tüm apartmana telefonla iletişim sağlanmıştır. İlk planlandığı dönemde merkezi kalorifer sistemi ile ısıtılan bina, 2005 yılından sonra doğalgazlı kombi sistemi ile ısıtılmaya başlanmıştır. Ayrıca 2017 yılında yapı cephesinde ısı yalıtımı ve boya yapılmıştır.

1970’lerde periferide yüksek katlı, çift asansörlü bir apartmanın inşa edilmiş olması, dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikleri bağlamında değerlendirilerek araştırılmaya ve yapının belgelenecek korunmasını önemli kılmaktadır.

İZMİR Spiral Ev Rüştü Ünsal Konutu

Beste GÖNÜLTAŞ TEKİN*, Deniz GÜNER**

**Dokuz Eylül Üniversitesi, doktora öğrencisi, bestegonultas@hotmail.com*

***Dokuz Eylül Üniversitesi, öğretim üyesi, denizguner@gmail.com*

Modern hareket içinde yer alan organik yaklaşımın ender örneklerinden olan yapı İzmir’in Urla ilçesinde bulunmaktadır. İzmir’de de Emniyet Müdürlüğü görevi üstlenmiş Rüştü Ünsal’ın girişimiyle 1980 yılında yapımı tamamlanan yapı, İzmir’in yaklaşık 35 km uzaklığındaki 1.5 dönümlük geniş bir alan içinde konumlanmıştır. Türkiye’deki az sayıdaki organik mimarlık örneklerinden olan ve bahçeli sayfiye konut tipolojisinde inşa edilen yapının projesi Y. Mimar Yücel Anmaç tarafından tasarlanmıştır.

Günümüze ulaşan özgün kütle biçimlenişi ve spiral formlu plan şeması, binanın dikkat çeken özellikleridir. Plan çözümünde altta yaşama, üstte yatma birimlerine yer verilmiş, yapının dış hattı boyunca kotlu olarak yükselen bir koridordan ulaşılan yatma mekanları, iç bahçe etrafında konumlandırılmış ve denize yönelimleri sağlanmıştır. Yapının ana girişi iç bahçe ile yapının dış kabuğunu tanımlayan eğrisel formlu iki duvarın arasından olup, yapının giriş holü olarak tasarlanmış merdiven ara sahanlığından konuta girilir. Yapı kullanılabilir durumdadır ve özgün tasarımı büyük oranda korunmuştur. Yapılan tek ufak değişiklik, spiral formun yükselerek sonlandığı noktada bulunan ebeveyn yatak odasına ait balkonun şeffaf elemanlar ile kapatılarak iç mekana dahil edilmesidir.

Yapı sahip olduğu organik tasarım anlayışı ile İzmir’de aynı dönemde sayfiye bölgelerinde yapılan birçok konut yapısından farklılaşır. Yapının merkezinde kurgulanan şömine ve iç bahçe, yapının ana karakterini oluşturmaktadır. İç bahçeyi çevreleyen dairesel bahçe duvarı yapı ile bütünleşerek kitlede de dinamizm sağlamıştır. Yapının merkezinde konumlanan anıtsal baca, bir yandan salondaki şömineye hizmet ederken diğer yandan avludaki barbeküye de hizmet vermektedir. Yapı konvansiyonel yapı sistemleri ve malzemeleri kullanılarak inşa edilmiş olup, tasarımın zihinsel yatırımı formun akışkanlığı ve sürekliliği ile materyallerin yaratacakları dokunsal nitelikler üzerine yapılmıştır. Yapının avluya bakan cephesinde gözenekli ve dişli serpm kaba sıva, kullanılarak, pürüzlü bir yüzey elde etmek istenmiştir. Yapının dış cephesi ise sert bir kabuk etkisi vermek üzere yassı kayrak taşları ile düzenli kaplanmıştır.

Rüştü Ünsal tarafından Y. Mimar Yücel Anmaç’a tasarlatılan “Spiral Ev”, Akdeniz ve Ege kıyılarında yaygınlık kazanan ve özellikle de turizm yapıları ve sayfiye konutlarında görülen organik tasarım yaklaşımının Türkiye’de nasıl alımlandığına dair önemli ipuçları vermektedir. Ayrıca dönemin tasarım yaklaşımı, malzeme ve teknoloji bilgilerini aktarması ve orijinal mimari projeleriyle bilgi ve belge değeri taşımaktadır.

İZMİR

Servet Şatır Apartmanı

Eda PAYKOÇ*, Elif DEDE**

* Yaşar Üniversitesi, öğretim üyesi, eda.paykocozcelik@yasar.edu.tr

**Yaşar Üniversitesi, İç Mimarlık Anabilim Dalı yüksek lisans ve Mimarlık ÇAP lisans öğrencisi, elif11.6.96@gmail.com

Servet ŞATIR Apartmanı, Alsancak semti Kültür Mahallesi’nde eski adı 1381 Sokak; şimdiki adı ise İtalya Sokağı olan sokakta 1178 ada, 19 parselde konumlanmaktadır. Ayrık nizam olarak yapılan apartman, ikinci kuşak İzmirli mimarlardan Yüksek Mühendis Mimar Reha Aysay tarafından kira apartmanı olarak tasarlanıp 1956 yılında inşa edilmeye başlanmış ve 03.10.1958 tarihinde sona ermiştir. Son yıllarda ortaya çıkan Kentsel Dönüşüm Yasası kapsamında, Servet Şatır Apartmanı da yıkılacak yapılar arasında olup tüm daireler boş durumdadır.

Yapının ve aslında mimarın imzalarından olan dış cephedeki mozaik yüzey özgün haliyle korunmaktadır. Bu mozaik cephe tasarımı, estetik özelliklerine ek olarak mutfak ve salon balkonlarını da ayırarak mutfak için özel bir havalandırma şeklinde de işlevlendirilmiştir. Ayrıca, ön cephedeki yalın ve estetik balkon demirleri de orijinalliğini korumakta olup dairelerde de iç mekân ve cephe olarak çok fazla değişiklik meydana gelmemiştir. 6 kattan oluşan yapıda her katta tek daire bulunmaktadır. Her dairede 3 yatak odası, banyo, mutfak, yemek odası ile birlikte salon ve 4 balkon mevcuttur. Sonradan eklenmiş ve plan şemasında değişiklikler meydana gelmiş çatı katı ile zemin katta bulunan ve genellikle dükkân olarak işlevlendirilen daireler hariç tüm katlarda aynı plan şeması tekrarlanmaktadır. Modern anlayış doğrultusunda konutlarda orta hollü plan şemalarının tercih edilmeye başlaması bu yapıda da etkili olmuştur. Sağlanan bu hol sistemi ile giriş doğrudan salona açılmakta olup mutfak, hizmetçi odası ve tuvalet ikinci bir servis holü ile salona bağlanmıştır. İç mekân çözümlerindeki diğer bir karakteristik özellik ise bina için özel tasarlanmış olan şöminenin varlığıdır.

Servet Şatır Apartmanı, cephe tasarımı, cephede cam mozaiklerden tasarlanmış düşey eleman, betonarme konstrüksiyon sistemi, yalın bir dile sahip balkon demirleri ile sınırlandırılmış şeffaf geniş balkonları ile yapıldığı dönem olan 1950’lerin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Yapının formuna bakıldığında ise balkonlarla birlikte girintili çıkıntılı formu ve düz teras çatı bulundurması da yine modern anlayışın özelliklerindendir. Özellikle 1950’lerin ikinci yarısından sonra konutlarda da gözlenmeye başlayan modernist estetiğin bu yapıda başarılı bir şekilde uygulandığı yorumu getirilebilir.

Modern anlayışın karakteristik özelliklerini bünyesinde barındırmasına rağmen herhangi bir tescili bulunmaması ve kentsel dönüşüm süreci sebebi ile boş durumda olmasına istinaden, yapının yıkımından önce gerekli belgeleme ve sözlü tarih çalışmalarının yapılması ile literatürde İzmir’in önemli modernizm dönemi konutlarından biri olarak yer alması amaçlanmaktadır.

İZMİR

Musal Büktaş Apartmanı

Elif DEDE*, Işinsu DİKMEN**

* Yaşar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, elif11.6.96@gmail.com

**Yaşar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, isinsudikmen@gmail.com

Musal Büktaş apartmanı, Alsancak Kültür Mahallesi Vasıf Çınar Bulvarı üzerindeki 25. parselde bulunmaktadır. Yer aldığı sokak çevre sakinlerinin Kordon yönünden İzmir Enternasyonal Fuarına kısa yoldan ulaşmalarını sağlamak için kullanılmaktadır. 1953 yılında mimar Muzaffer Seven’in tasarladığı, Melih Pekel ile birlikte inşa ettiği yapı günümüzde konut ve işyeri olarak kullanılmaktadır. Zemin kat ön cephesi, zemin kat planı ve dairelerin iç mekânlarında değişiklikler yapılmıştır.

Zemin ve beş kattan oluşan yapıda, zemin, ikinci, üçüncü ve beşinci katta birer; birinci ve dördüncü katta ikişer olmak üzere toplamda dokuz daire bulunmaktadır. Yapının dört cephesi de ayırık nizamdadır. Giriş kat planında iki odalı bir daire, kapıcı odası, kalorifer odası, kömürlük ve ayrıca ortak kullanıma açık çamaşırlık yer almaktadır. Çift daireli katlardaki plan şeması incelendiğinde iki dairenin de birbirine simetrik olarak konumlandırıldığı görülür. Plan organizasyonunda ön cephede salon ve yemek odası bulunmakta, mutfak ve sandık odasının açıldığı koridor aracılığı ile arka cephede yatak odaları ve banyonun bulunduğu özel alanlara geçiş yapılmaktadır. Her dairede toplam üç adet balkon bulunmaktadır. Bunlardan biri salondan ulaşılan ön cephede, diğeri mutfak ve sandık odasının açıldığı, bir diğeri de arka cephede yatak odasının açıldığı cephelerdedir. Tek daireli katların plan organizasyonunda çift daireli kat planı şemasına ek ofis, kütüphane, yüklük gibi fonksiyonlara yer verilmiştir. Böylece salonunda şöminesi bulunan, dört yatak odalı, 6 balkonlu daire haline gelmiştir.

Yapının iç mekânı ele alındığında apartman giriş holünün, merdiven desenli dökme demir korkuluklarının, apartman asansörünün iç kısmı ve vitray camlı masif asansör kapısının günümüze kadar özgün değerini koruduğu görülmektedir. Her katta balkon pencere ve kapılarında bulunan ahşap kepenkler döneme ait önemli tasarım anlayışlarındandır. 2010 yılında Cumhuriyet Dönemi Mimari Mirasının Korunması ve Değerlendirilmesi Projesi kapsamında, TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi’nin yapının korunması ile ilgili gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescili önerilmiş; yapı kültür varlığı niteliği taşımadığı için tescillenmesinin uygun olmadığına karar verilmiştir.

Yapı, kültür varlığı olarak tescillenemediği için yıkım tehlikesiyle karşı karşıyadır. Yapıldığı dönemin özelliklerini taşıyan modern apartman yapıları ve daire iç mekanları kent kimliği ve ulusal modern mimarlık tarihi açısından önemli bir kaynak olmaktadır. Yapının yıkımından önce gerekli belgeleme ve sözlü tarih çalışmalarının yapılması ile literatürde İzmir’in önemli modernizm dönemi konutlarından biri olarak yer alması amaçlanmaktadır.

İZMİR

Erdoğan Apartmanı

Gülnur BALLİCE, *Yaşar Üniversitesi, öğretim üyesi, gulnur.ballice@yasar.edu.tr*

Gizem GÜLER, *Yaşar Üniversitesi, araştırma görevlisi, gizem.guler@yasar.edu.tr*

Işinsu DİKMEN, *Yaşar Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, isinsudikmen@gmail.com*

Renin ON, *Yüksek Mimar, reninon@yahoo.com*

Erdoğan Apartmanı, Sancar Maruflu Sokak ve 1728 Sokakların kesişiminde, köşe parselde konumlanmaktadır. Bina Yüksek Mimar Akif Kınay tarafından konut olarak tasarlanmış ve 1956 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde kentsel dönüşüm yasası kapsamında yapının yıkılıp yerine yeni bir apartman yapılması ile ilgili süreç başlatıldığı için tüm daireler boş durumdadır.

Yapının özgün tasarımı büyük oranda korunmuş, dairelerin iç mekânlarında da önemli değişiklikler olmamıştır. Zemin, 3 ara kat ve çatı katından oluşan, her katta iki daire, çatı katında tek daire bulunan yapıda toplam 9 daire bulunmaktadır. Yapının dört cephesi de ayırık nizamdadır. Yapının çatı katı hariç kat planlarında simetrik plan şeması görülmektedir. Dairelerin plan şemasında orta sofalı plan düzeninden yararlanılmıştır. Misafir odası, oturma holü, iki adet yatak odası, mutfak ve banyodan oluşan bu planda dairelere iki farklı giriş tanımlanmıştır. Oturma holü ve mutfaktan açılan bir kapıyla ulaşılabilen koridor sayesinde iki yatak odası ve banyonun bulunduğu özel alanlara geçiş yapılmaktadır.

Terasların geniş, derin, gölgelikli ve güneşin farklı yönlerine göre konumlandırılarak dışa dönük aile hayatını temsil etmesi dönemin toplumsal yaşantısını yansıtmaktadır. Ayrıca hem yaşam hem de yemek fonksiyonlarının büyük bir kompakt odada tasarlanması konut organizasyonunun modernizasyonuna ve inşaat sürecinin teknik evrimine dair kanıtlar göstermektedir.

Erdoğan Apartmanı, cephe tasarımı, geleneksel Türk evi plan şemasına benzer mekânsal organizasyonu, dökme demir balkon ve merdiven korkulukları, ahşap kepenkleriyle inşa edildiği 1950’li yılların özelliklerini taşımaktadır. Yapının günümüze ulaşan karakteristik detayları arasında; zemin kat dış cephe pencere ve balkon kapılarında bulunan ahşap kepenkler, balkon korkulukları, her daireyle bağlantısı olan çöp bacası sistemi, apartman giriş kapısı, dökme mozaik apartman merdiven döşeme malzemesi ve korkulukları, daire giriş kapıları, zemin ve duvar malzemeleri, iç mekân gömme mobilya sistemleri ve ıspanyolet pencere mekanizması özgünlüğünü korumaktadır. Erdoğan Apartmanı’nın yıkım tehlikesinde olması, bu yapının arşive kazandırılması ve dokümantasyonunun sağlanmasının önemini artırmaktadır.

KIRKLARELİ

Burhanettin ve Mustafa İnci Evi

Çağdaş Yaşam Destekleme Derneği Kırklareli Şubesi

Burcu ÜLKER*, Gökben PALA AZSÖZ**

* Kırklareli Üniversitesi, öğretim üyesi, burcuulker@klu.edu.tr

**Kırklareli Üniversitesi, öğretim üyesi, gokbenazsoz@klu.edu.tr

Kırklareli, Karakaş Mahallesi, Kuyumcular Mevkiinde, Hızır Camisinin yer aldığı tarihi dokuda, 81 ada 39 parselde yer alan, Burhanettin ve Mustafa İnci Evi, 1947 yılında üzerinde konut olan iki dükkân ve depo olarak tapuya kayıtlıdır. Kırklareli Tapu Müdürlüğü kaydına göre, yapım yılı 1947 öncesidir. 1987’de üç dükkânlı konut olarak, kat mülkiyetine geçmiştir. Günümüzde konut katı, günümüz sahibi Meliha İnce’nin vefatı sonrası, Çağdaş Yaşam Destekleme Derneği Kırklareli Şubesi’nin ofisine ev sahibidir ve sokak cephesindeki dükkânlar ise ticaridir.

Sokak cephesinden, sağında iki adet, solunda bir adet dükkân bulunan sokak kapısından girilerek, yaşam katı olan birinci kata, tek kollu merdivenle ulaşılır. Bu katta merdivenin açıldığı hol, kapalı çıkmanın ortasında yer alan yaşam bölümü ile sokağa cephe vermektedir. Orta sofa niteliğindeki bu hol, sağında ve solunda yer alan misafir ve oturma odaları, buraya camlı kapılarla bağlanmıştır. Giriş holünden mutfığa, ebeveyn yatak odasına ve gece holüne de geçilir. Bu gece holü üzerinde yıkanmalık işlevi gören ıslak hacim, çocuk yatak odası, helâ ve terasa çıkış veren iki kollu döner merdiven yer alır. Çatı bahçesi olan teras sadece konuta çamaşır kurutma alanı sağlamaz aynı zamanda nefes alma işlevlidir de. Zemin katta giriş kapısının konumu, giriş katta asimetrik, üst katta ise simetrik cephe düzenini sunar. Edelputz sıvalı kapalı çıkmanın, pencere düzeni yatay nispetlidir ve köşe bitişi her iki yanda dairesel formludur.

Bitişik nizamlı iki katlı bina inşa edildiği dönemin, kentsel doku özelliğini yansıtmayı, kentsel doku belgesi değeri katar. Kadının çalışma hayatına girmesi ile konut plan tipinin geleneksele bağlı olarak gelişimini yansıtmayı ile, mekânsal kazanır. Hijyen amaçlı helâ ve yıkanmalık ayrı kurgulanmıştır. Konutun giriş holü, dağılım yanı sıra yemek yeme mekânı olarak da kullanılmıştır. Çocuk yatak odasındaki gömme dolap, yüklük işlevlidir. Ana merdiveni ve mutfak tezgâhı dökme mozaikten mamuldür. İç kapı kollarının bir kaçı, ahşap süpürgelikler, tavan duvar bitimindeki ahşap profiller, ahşap iç kapılar ve doğramaları özgündür. Yapının strüktüründen kaynaklanan kurgunun sağlamlığı fiziksel değer; cephe biçimlenişi ile üslupsal değer taşır. Modern yaklaşımın belgesi bina gelecek kuşaklara aktarılması gerekli mimari değerdir.

LEFKOŞA

Ertoğrul Güven Evi

Ezgi YAVUZ*, Meray TALUĞ**

*Gebze Teknik Üniversitesi, öğretim üyesi, eyavuz@gtu.edu.tr

** Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, öğretim görevlisi, mtalug@ciu.edu.tr

Kıbrıs, endüstri devrimini yaşamamış ve modernleşme olgusu ile sömürge döneminde ithal edildiği şekliyle karşılaşmıştır. Buna uygun olarak Kıbrıs’ta modern mimarlığın adadaki sömürge deneyimi ile sıkı bir ilişki içinde olduğunu belirtilmektedir. 1960 yılında sona eren sömürge döneminin son yıllarında uluslararası arenada da göze çarpan savaş sonrası modernizmine özgü yaklaşımlar sömürge dönemi sonrası artarak devam etmiştir. Modern mimarlığın, Kıbrıs için sömürge sonrası dönemde hem modernizasyonun hem de dekolonizasyonun ifade biçimi olduğu savunulmaktadır. Söz konusu dekolonizasyon dönemi tam da mimarlık kültürünün modern olanı yeniden düşünme ve yorumlama sürecine girdiği dönemle çakışmaktadır. 1950’li yılların sonuna doğru yurtdışında yetişen Kıbrıslı Türk mimarlar Lefkoşa’da bürolarını açmaya başlamışlardır ve bu sürece katkı sağlamaya başlamışlardır. Ertoğrul Güven Evi’nin mimarı Abdullah Onar da İngiltere’de eğitimini alıp yurda dönen mimarlar arasındadır. 5 kişilik bir aile evi olarak tasarlanan evin yapımı 1962 yılında tamamlanmıştır.

Uluslararası modern mimarlık diline uygun biçimde tasarlanan yapı, içinde bağlama dair unsurları da barındırmaktadır. İklimsel olarak Kıbrıs’ta yarı açık mekanların varlığı, gölge elemanları ve pencerelerin konumu önem taşımaktadır. Buna uygun şekilde yapıda batı cephesi hem giriş mekanını tanımlayacak biçimde hem de muhtemelen batı yönünden gelecek yoğun güneşi de kesmek için alt kotta kavisli bir biçimde içeriye çekilmiştir. Üstteki kütle de yine yarı açık bölümleri de barındıracak biçimde dışarıya doğru zarif betonarme kolonlar üzerinde yükselir. Batı cephesi binanın giriş cephesi olmasının yanı sıra manzaraya yönelen ana cephedir. O yıllarda Kanlı Dere’nin ötesinde yer alan geniş golf sahası projenin geniş bir peyzaja yönelim fikrini içerdiğini göstermektedir. Batıdan gelecek güneşi kontrol etmek için Kıbrıs’ta iklimsel koşullar nedeni ile yaygın olarak kullanılan yüksek seviyedeki cam panjurlu yatay bant pencere bu konutta da kullanılmıştır. Zemin katta öndeki bahçe ile arka tarafı ayıran duvar yer yer geçirgen nitelikte beton brizsoleyler ile tasarlanmıştır.

Modern kültürün adaya geliş biçimi ve projenin koloni sonrası dönemin hemen ardından yapıldığı düşünüldüğünde proje, yeni bir kimliği görünür kılmının eşliğinde modern mimarlığın Kıbrıs’ta sorgulanarak yerel koşullara uyarlandığı önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

MANİSA

Akiş Konutu

Uygur Aile Apartmanı

Cansu SAÇAN*, Feyzal ÖZKABAN**

* Dokuz Eylül Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, mim.cansusacan@gmail.com

**Dokuz Eylül Üniversitesi, öğretim üyesi, feyzal.ozkaban@deu.edu.tr

Manisa’nın Salihli ilçesinde mimar Recep Arslan tarafından tasarlanan yapı 1975 tarihinde inşa edilmiştir. Parsel içerisinde 160 metrekare alanı kaplayan yapıya kuzeyde 87 Sokak’tan, güneyde ise Park Caddesi’nden ulaşılabilir. 3 adet V piloti ile düşey sirkülasyon ve hizmet birimlerini barındıran kapalı bir hacim üzerinde yükselen yapı zemin üstü iki kattan oluşmaktadır. Üst katlarda tekrar eden iki daire bulunmaktadır. Dairelerin pilotiler üstüne gelen kısmında yaşama alanı ve mutfak; zemine oturan hizmet mekânının üzerindeki alanlarda ise üç yatak odası ve ıslak hacim yer almaktadır.

Tüm mekânların düşey sirkülasyonu saracak şekilde yerleştirildiği dairelerde nişler aracılığıyla özel ve yarı özel alanların oluşturulduğu görülmektedir. Merdiven kovanından iki giriş ile ulaşılan dairelerde bir giriş mutfak, tuvalet ve yatak odalarına giden nişli hole; diğer giriş ise küçük duvar parçaları ile yaşama mekânından ayrılan antreye açılmaktadır. Yaşama mekânı farklı yönlerde kullanılan duvar parçalarının yardımıyla yemek odası, salon ve şark köşesi şeklinde üç alt bölüme ayrılmıştır. Her alt bölümün ve odanın bir balkona açılması plan tasarımının temel ilkesi durumundadır. Ön cephede düşey sirkülasyon hattında, yaşama mekânı ile ebeveyn yatak odasını birbirine bağlayan bir okuma odası oluşturulmuştur. Zeminden koparılan ana yapı kütle, ön cephede yaşama mekânının açıldığı balkon hattının yataylığı ile alt bölümleri tanımlayan düşey duvarlar ve yatak odaları bölümünün görece masif yüzeyi ile dengelenmektedir.

Yapının modernist dilini vurgulayan V kolon sistemi ve yalın kütle, yerleşime en yakın illerden biri olan İzmir’in Çeşme ilçesinde, Faruk San tarafından tasarlanan 1963 tarihli Mikalef Evi ile benzerlik göstermektedir. V pilotiler üzerinde yükselen yalın prizmatik kütle ile modern mimarinin ulusal ölçekteki yetkin örneklerinden biri olan Mikalef Evi’nin Uygur Aile Apartmanı’nın tasarımına esin kaynağı olduğu düşünülmektedir. Yapının kullanıcıları tarafından verilen “Çeşme’deki bir konut yapısına öykünüldüğü” bilgisi bu öngörüğü doğrulamaktadır.

Uygur Aile Apartmanı, dönemin merkez dışı yerleşimlerdeki modern mimarlık üretiminin bir temsilcisi olarak ulusal modern mimarlık mirası açısından önem taşımaktadır. Yapı, V pilotiler üzerinde yükselen kütle ile yerleşim içerisindeki tek örnek olma özelliği göstermektedir. Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş çok sayıda konut yapısının bulunduğu Salihli ilçesinde, yerleşimin giriş aksındaki bir güzergahta yer alan Uygur Aile Apartmanı, atipik mimari niteliği ile kentsel bellek yer edinmiş bir yapıdır.

OTURUM 6

ANKARA Çelebi Apartmanı Barış Apartmanı

Ayşe Mina SELÇUK

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, ayseminaselcuk@gmail.com

Mal sahibinin aynı zamanda vekili olan Yüksek Mühendis Mimar İnal Uşşaklı’nın yükleniciliğinde 1962-63 yılları arasında 2420 m2 alan üzerine inşa edilen Çelebi Apartmanı’nın tasarımcısı Yüksek Mimar Mehmet Tepeler’dir.

1950 sonrası modern konutlara bir örnek niteliğinde olan yapı, Ankara’da yerleşimin hızla geliştiği semtlerden olan Kavaklıdere ve Küçükesat arasında, Büklüm Sokak’ta bulunuyor. Bu semtlerden Kavaklıdere, Ayrancı ve Gaziosmanpaşa orta ve üst sınıfın yerleşim bölgesi halini alırken; Küçükesat, Kurtuluş ve Cebeci orta gelirli kesimin tercih ettiği yerleşim bölgeleri olmuştur. 1950 öncesi küçük, genellikle iki katlı bağ evlerinin bulunduğu bölgede kalan Büklüm Sokak da ilerleyen dönemde modern mimarlıkla beraber ortaya çıkan çok katlı apartmanlarla çehresini değiştirmiş, orta sınıfa hitap eden bir bölgeye dönüşmüştür. Bugünkü adıyla Barış Apartmanı da bir aile apartmanı olarak yaptırılmış, kendine has dış cephesiyle civardaki yapılar arasında ön plana çıkan bir binadır.

1962’de inşası başlanan apartman, bodrum kat, zemin kat, üç normal kat ve çatı katı dahil 6 katlı bir binadır. Bu 6 katın 4’ü yol seviyesinin üzerinde, 1’i yol seviyesinin altındadır. Binada bodrum katta müstemilat ve iki daire; birinci normal kat ve çatı katında ikişer; zemin dahil diğer katlarda üçer daire olmak üzere 16 daire bulunmaktadır. Yığma sistem ve tuğla kullanılmış olan yapının dış cephe elemanları binayı özgün kılmaktadır. Yapının yol cephesi yalın, simetrik, açıklıkların ve gömme balkonların bulunduğu bir cepheyken, bina girişinin bulunduğu yan cephe çıkma balkonlar ve o balkonların korkuluk tasarımlarıyla dikkat çekiyor. Yan cephe tasarımına hareket katan demir korkulukların arasında kalan betonarme parapetler sade olan ön cephenin tamamlayıcısı görevi görüyor.

Yapı, hacimlerle oynayan balkonların bulunduğu cepheleri ve bu balkonların korkuluk tasarımlarıyla inşa edildiği 1960’lı yılların modernist özelliklerini yansıtıyor. Aynı yerleşim bölgesinde bulunan bağ evlerinin yerini alan apartmanlar arasında olan ve günümüzde de özgün niteliklerini koruyarak döneminin modern mimari özelliklerini yansıtan Barış Apartmanı, korunmaya değer binalar arasında sayılmalıdır.

TÜBİTAK ve VEKAM destekli Sivil Mimari Bellek Ankara 1930-1980 projesi arşivinden yararlanılmıştır.

ANKARA

Güney Ünlüsoy Apartmanı

130 No.lu Apartman

B. Beril KAPUSUZ BALCI

Gazi Üniversitesi, araştırma görevlisi doktor, berilkapusuz@gmail.com

Yapı, Yüksek Mühendis Abdurrahman Güney Ünlüsoy’un girişimi ve finansal örgütlemesiyle, Ankara’da çok sayıda konut projesinde imzası olan Mimar Nejat Ersin tarafından projelendirilmiş, A. Güney Ünlüsoy, Baki Gegin ve Metin Gegin ortaklığında uygulanmıştır. Apartman, Ankara’nın kooperatifler yoluyla gerçekleşen ilk toplu konut örneklerinin bulunduğu ve alternatif yaşam biçimlerini görmenin mümkün olduğu yerleşimlerden Bahçelievler’de konumlanmaktadır. 2405m²’lik bir arsa üzerine biri yol kotunun altında olmak üzere beş normal ve bir çatı kat olarak tasarlanmıştır. Yapı, halen çoğunlukla özgün işlevlerinde kullanılan konut yapılarının bulunduğu Emek Mahallesi’nde, 12. Sokak ve Kazakistan Caddesi (Eski 4. Cadde) kesişiminde, köşe parselde konumlanmaktadır.

Günümüze ulaşan kütle düzenlemesi; cephe öğeleri; iç mekan ayrıntıları, mimar Nejat Ersin’in özgün mozaik seçimi ve kullanımı, her dairede malzeme ve biçime dair farklılık gösteren şömine detayları, çatı katında ortak kullanım için tasarlanan mutfak, ofis ve tuvalet, binanın dikkat çeken özelliklerindendir. Yapının mimari dilinin ve önerdiği mimari programın çeşitliliğinin özellikle Le Corbusier’in mimari niyetleriyle benzeşim gösterdiği söylenebilir. Ersin, bu yapı özelinde olmasa da konut mimarisinde etkilendiği mimarlar arasında Le Corbusier’i öne çıkarmıştır. Müteahhitlerin maliyetle ilişkili çıkarları ile Mimar Nejat Ersin’in mimari niyetlerinin uyumunu proje ile uygulamanın paralelliği üzerinden okumak mümkündür. Dairelerde önerilen mekansal kurgunun çeşitliliği mimarın farklı yaşam biçimleri tahayyüllerine işaret eder. Mimar tarafından çatı katında ortak kullanım için tasarlanan mutfak, ofis ve tuvalet, dönemi için mahrem mekanın yeni sosyal biçimlerini öngörmüştür. Sivil mimari belleğin önemli bir bileşeni olan yapı, Modern Mimarlığın mimari dilini yansıtır; modern ev yaşamını inşa eden mekansal kurgusu aracılığıyla güçlü bir temsiliyet sergiler.

Yapı, hakim konut üretim biçiminin, arsa sahiplerinin kendi konutlarını yapması ve finanse etmesi ile gerçekleştiği tarihselliğe denk düşer. Bu anlamda, “yap-sat” yönteminin ve onun beraberinde getirdiği anonim apartmanların konut gelişiminde görünür olduğu ancak henüz baskın olmadığı bir dönemde, mimari olarak nitelikli bir sivil mimarlık örneğidir. Yapının sahip olduğu mimari özellikler ve mevcut fiziki durumunun iyi olması göz önünde bulundurulduğunda, Ankara’daki sivil mimari belleğin ve modern mimarlık mirasının şahsına münhasır bir unsuru olarak mevcudiyetini sürdürmesi önemlidir. Ne var ki, Emek Mahallesi’nde özellikle de Kazakistan Caddesi üzerinde ivme kazanmış olan kentsel dönüşümle ilişki olarak yıkım tehdidi ile karşı karşıya olması sebebiyle yapının DOCOMOMO Türkiye kapsamındaki temsiliyeti önem arz etmektedir.

ANKARA Cinnah 41

Öykü GÜNAY

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, oykugunay@gmail.com

Adını üzerinde bulunduğu caddeden alan Cinnah 41, Ankara’nın ana arteri olan Atatürk Bulvarı’nın devamında yer alıyor. Eski Cumhurbaşkanlığı/Çankaya Köşkü’ne yakın olan bu yapı; orta sınıf ve üzeri eğitilmiş Ankaralıların yoğunlukta bulunduğu bir bölgede bulunuyor. Yapı 1965-1967 yılları arasında arsa sahibi Saffet Güneş ve ortaklarının girişimiyle Ankara’da pek çok kurumsal yapı ve konut projesinin altında imzası olan Kadri Erkman’a çizdirilmiş ve müteahhit Sami Mermutlu’nun denetiminde inşa edilmiştir. Yapı konut olarak tasarlanmış ve günümüzde dairelerin büyük çoğunluğu özgün işleviyle kullanılırken bir bölümü iş yeri/büro olarak kullanılmaktadır.

Yapı 3157 m²’lik bir arazi üzerine inşa edilmiş olup 1538 m²’lik alana sahiptir. 6 katlı bu kargir apartmanda bodrum ve çatı katı dahil olmak üzere 20 daire bulunmaktadır. Tip katlardan farklı olarak binanın bodrum katında 3+1 bir daire, büro, hizmet odası, sığınak ve kazan dairesi bulunmaktadır. Merdiven boşluğunun üstünde doğal ışıktan faydalanmak için merdiven ışıklığı bulunmaktadır. Kadri Erkman’ın çizimlerinde bina içerisinde bulunun iç bahçe maalesef bugün mevcut değildir. Betonarme karkas yapının dış cephesinde yatay ve dikey elemanlar bir arada kullanılmıştır. Yatay balkon korkulukları bina boyunca devam uzanan dikey korkuluklarla desteklenmiş ve yapının dış cephesinde adeta bir kafes görevi görmüş bu sayede gömme ve çıkma balkon farkı ortadan kaldırılmış. Aynı zamanda sağır cephelerde taş kaplamalar tercih edilmiştir. Günümüzde zemin kat cephesindeki açıklıklardan biri iptal edilmiş ve yapının kimliğiyle örtüşmeyen bir tuğla kaplama yapılmıştır.

1950 sonrası Ankara’da ticaret bölgesinin aslında yerleşim alanı olarak tasarlanan Kızılay’a kaymasıyla orta sınıf ve üzeri Ankaralılar Çankaya semtine ve köşk çevresine yerleşmeye başladılar. Bu bölgedeki yerleşim, kentin yeni büyüme yönünün ispatı niteliğinde oldu ve Ankara’nın yeni yüzü bu bölge doğrultusunda biçimlendi. 1950 yılından sonra inşaat ve mimarlık sektörünün devletin tekelinden çıkmasıyla mimar-müteahhit ilişkisinin gözlemlendiği binalara güzel bir örnek teşkil eden Cinnah 41, döneminin modern yapılarındandır. Hem işlevsel hem de estetik öğeler binanın tasarımında bir arada kullanılmıştır. Ankara’nın sahip olduğu modern tarihsel dokunun bir parçası olan yapı bulunduğu bölge ile korunması gereken bir kültür mirası niteliği taşıyor.

ANKARA

S. Baydur Evi

Coffee Lab Beşevler Şubesi

Cem DEDEKARGINOĞLU

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, cemedede@gmail.com

Yapı, Ankara’nın 20. Yüzyılda imara açılan en önemli konut yerleşimlerinden biri olan Bahçelievler bölgesinde, kooperatif alanlarının çeperi ve hemen kuzeylerindeki Teknikokullar alanının ortasında bir yapı adasının köşe parselinde yer almaktadır. 890 metrekarelik bir parselde yer alan, 180 metrekare oturum alanına sahip olan yapı, dönemin bahçeli ev tipolojisinin tipik özelliklerini taşıyan bir aile evi olarak, inşa edildiği dönemde bölgenin yapılaşma kurallarıyla uyumludur.

Temel üzerine bir bodrum, bir zemin ve bir normal kattan oluşan; ana girişi batıda olan, ayrıca güneydeki terasından ayrı bir girişi olan yapının, ortasında bir merdiven kovanı ve dar bir hol aracılığıyla ikiye bölündüğü söylenebilir. Ağırlıklı olarak yarı-kamusal bir kullanıma ayrılmış olan giriş katı ayrıca, güney ve kuzey cephelerdeki teraslarıyla salondan ve kabul salonundan dışarıyla doğrudan ilişki kurmaktadır. Yapının üst katının ağırlıklı olarak aile bireylerinin gündelik yaşamı için kullanıldığı düşünülmektedir. Yapının amblematik öğelerinden biri olan yemek cumbası da mutfakla yan yana olacak biçimde bu katta, güney cephesine bakacak şekilde konumlandırılmıştır.

Uzun zaman boyunca Baydur ailesi ve yasal varisleri tarafından kullanılmış olan ev, aileden ikamet eden son kişinin 2015 yılında evden taşınmasıyla birlikte yalnızca özel günlerde ziyaret edilen bir mekân halini almıştır. Bu dönemde Bahçelievler bölgesinde artan ticari (kafe-restoran) kullanımı sonucu yapı 2018 yılında bir zincir yeme-içme şirketine satılmıştır. Satış sonrası yapıda kapsamlı bir tadilat yapılmış olsa da yapının orijinal detaylarının ve planimetrisinin büyük ölçüde korunduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte yapı girişine yapılan ve sipariş bölümü-kış bahçesi olarak kullanılan çelik karkas eklemenin yapının bütünlüğünü bozmuş olduğu saptanmıştır. Yapının kalabalık gruplar tarafından özensiz kullanımının kısa vadede yapı için olumsuz etkileri olacağı öngörülmektedir. S. Baydur Evi, Ankara-Bahçelievler bölgesinin özgün yapı dokusunu simgeleyen ve sayısı gün geçtikçe azalan örneklerden biri olduğu için; ağırlıklı olarak SİSAG proje bürosu üzerinden Hacettepe Üniversitesi yerleşkeleri için yaptığı projeler ve Ankara-Güvenevler’deki Bay Mehmet Ali Sönmez Apartmanı yapısı ile bilinen mimar Sabih Kayan’ın, ayakta kalan ender konut yapılarından biri olduğu için ve yüzyıl ortasında gerek karniyarık planimetrisi, gerek geniş saçak ve cumba gibi Ulusal Mimarlık öğelerinin ön planda olduğu bir biçimde, sonraki dönemlerde önemli modern mimarlık yapılarının projelerini gerçekleştirecek olan bir mimar tarafından yapılmış olması nedeniyle incelenmeye değer bulunmuştur.

İSTANBUL

Yeni Fikir Sokak 29 Numara

Ayşegül NEBİOĞLU*, Sevde KARAHAN**

**Antalya Akev Üniversitesi, öğretim görevlisi, aysegulnebioglu@gmail.com*

***Erciyes Üniversitesi, araştırma görevlisi, svdgnr@gmail.com*

Yeni Fikir Sokak 29 Numara, 1930’lu yılların sonunda arsa sahibi Mehmet Şevki Batur’un talebi üzerine Mimar Zeki Sayar tarafından tasarlanmış bir konut yapısıdır. Kadıköy semtinde 1938 ve 1949 arasında yürürlüğe giren imar planı sonrasında, konut tasarımında yeni arayışlar ortaya çıkmış ve yeni daire tipleri tasarlanmaya başlanmıştır. Yapı, bu dönemde sıklıkla rastlanan konut üretimlerinden “kira evi” tipine örnek teşkil etmektedir.

Yapının inşasının, mimarının 1940 tarihli Arkitekt dergisinde yayınlanan yazısı doğrultusunda 1938-40 yıllarına tarihlendiği düşünülmektedir. Günümüzde Caferağa Mahallesi 132 ada /17 parselde, Yeni Fikir Sokak ve Hacı İzzet Sokak kesişiminde yer alan ve özgün konut işlevini sürdüren yapı yaklaşık 230 m² taban alanlıdır. Yapı bulunduğu yapı adasının köşesini tutan iki cephesinde kurgulanan dolu-boş kompozisyonu ile öne çıkmaktadır. Yapının girişi Yeni Fikir Sokak cephesinde yer alan mermer pervazlı camlı metal ana giriş kapısından sağlanmaktadır. Ana giriş kapısının açıldığı giriş holü mermer kaplı olup camlı ahşap bir kapı ile merdiven holüne açılmaktadır. Yapı; zemin altı, yükseltilmiş zemin kat, 2 normal kat ve 1 adet çatı katından oluşmaktadır ve her katta bir daire bulunmaktadır. Dairelere girişler bir adet ana giriş kapısı ve servis mekanlarına açılan ikinci bir giriş kapısından sağlanmaktadır. Yeni Fikir Sokak ve Hacı İzzet Sokağa bakan cephelerde sırasıyla salon, oturma odaları yer almakta, bu mekanlara giriş kapısı ve antre ile ilişkili geniş bir holden geçilmektedir. Devamında yatak odaları ve arka cepheye bakan kısımda müstemilat için ayrılan odalar yer almaktadır. Dairelerin mutfak ve ıslak hacimleri, yapının planının merkezine konumlandırılan aydınlık holüne bakmaktadır. Yapının taşıyıcı iskeleti tamamen betonarme olup duvarlar kagirdir.

Yapı, iç mekan kurgusuyla dönemi ve bağlamının özelliklerini taşıyan, dönemin yaşantısına dair izlerin gözlemlendiği nitelikli konut örneklerinden biridir. Kütle plastiğinde öne çıkan, balkon biçimlenişleri ve kolonlar ile oluşturulan yatay etki, malzeme kullanımı gibi nitelikleri ile döneminin modern konut üretimi arayışlarını barındırmaktadır. Günümüzde dönüşen ve kimliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Kadıköy semtinde bulunan özgün halini koruyan sayıca az kira evinden biridir. Yapı çevresi dönüşmüş/ dönüşmekte olmasına rağmen, yapı halen niteliğini büyük ölçüde korumaktadır ve kendi döneminin mimarisini yansıtmaktadır. Günümüze özellikle dış plastiğinin neredeyse hiç müdahale almadan ulaşmış olması, tasarımının ve malzeme bütünlüğünün korunmuş olması, Kadıköy modern konut üretimine iz bırakmış mimarlar arasında yer alan Zeki Sayar’ın imzasını taşıması nedenleriyle modern mimarlık miras olarak tescil değeri taşımaktadır.

İSTANBUL

Uzunoğlu Villası

Tam Sokak No:13

Beril SULAMACI*, Bilgen ATAÇ*

*Maltepe Üniversitesi, araştırma görevlisi, berilsulamaci@gmail.com

** Yıldız Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, bilgenatac@gmail.com

Uzunoğlu Villası’nın yapımına 1964 yılının ilkbahar aylarında başlanmış ve 1965 yazından önce bitirilmiştir. Yapı, İstanbul’un 1960’lı yıllarda yazlık bölgelerinden biri olan Maltepe’de Küçükyalı sahilinde konumlanmıştır. Yazlık olarak tasarlanan yapının mimarı, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nin hocalarından Prof. Dr. Muhteşem Giray’dır. Statik projesi yüksek mühendis Şevket Koç tarafından, tesisat projesi ise yüksek mühendis Cahit Üder tarafından hazırlanmıştır (Arkitekt Dergisi, Sayı no: 1967-01 (325), 1967, s. 8-11). 1950’lerde İstanbul’da Anadolu yakasında Caddebostan plajı yoğun olarak kullanırken, Maltepe Süreyya Plajı ise 1960’lı yıllarda yeni kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda Maltepe’de yazlık konut talebi 1960’lardan itibaren artmıştır. Uzunoğlu Villası’nın mimari projesini üstlenen Muhteşem Giray, eşzamanlı olarak farklı bir işveren için Uzunoğlu villasının bitişik parselinde Özgür Villası’nı da tasarlamıştır.

Günümüzde de konut olarak kullanılan yapı, dış cephede büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır. Zemin katta koyu gri cam mozaikler ve birinci katta beyaz cam mozaikler durmaktadır. İki katlı betonarme karkas olarak inşa edilen yapıdaki yatay ve dikey kütle hareketleri, cephelerdeki yatay ve dikey vurgular, tasarımıındaki modernist yaklaşımı göstermektedir. Zemin katta giriş kısmında mutfak ve hizmetli odası; deniz tarafında ise salon ve salon önünde teras, salonla ilişkili bir yemek bölümü bulunmaktadır. Birinci katta ise biri misafir odası olmak üzere dört yatak odası vardır. Odaların ikisi deniz tarafına; diğer ikisi ise arka bahçeye bakmaktadır. Odalar, hem deniz tarafında hem de bahçeye bakan tarafta cephe boyunca devam eden balkonlara açılmaktadır. Deniz cephesinde üst katta yer alan balkon, zemin kattaki terasın gölgelendirilmesini sağlamaktadır. Yaklaşık iki dönümlük bir arazi üzerinde konumlanan yapıdan bağımsız olarak bir de 75 M²’lik bir hizmet binası mevcuttur. Tek katlı olan hizmet binası, garaj, bekçi odası, banyo, mutfak ve kalorifer dairesinden oluşmaktadır.

Yapı, İstanbul’un yazlık bölgelerinden birinde yer alan ve modernist dile sahip yazlık evlerden biri olmasıyla kent belleğinin yitirilmiş bir parçasını oluşturmaktadır. Günümüzde daimi konut olarak kullanılsa da artık İstanbul’da var olmayan yazlık ev ve banliyö kültürünün hatırlanması açısından önem taşımaktadır. Kent belleğinin önemli bir bileşeni olan yapı, modernist akımın mimari dilini yansıtmaları sebebiyle kültür varlığı olarak tescil edilmelidir. Aynı bölgede yer alan DOCOMOMO Türkiye aracılığıyla yapının tescili sağlanırsa kent belleğine bir katkı daha sağlanmış olacaktır.

İSTANBUL

Özgür Ailesi Villası

Tam Sokak No:11

Bilgen ATAÇ*, Beril SULAMACI**

*Yıldız Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, bilgenatac@gmail.com

**Maltepe Üniversitesi, araştırma görevlisi, berilsulamaci@gmail.com

Özgür Ailesi Villası’nın yapımına 1964 yılının ilkbahar aylarında başlanmış ve 1965 yazından önce bitirilmiştir. Yapı, İstanbul’un 1960’lı yıllarda yazlık bölgelerinden biri olan Maltepe’de Küçükyalı sahilinde bulunmaktadır. Yazlık evi olarak tasarlanan yapının mimarı, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nin hocalarından Prof. Dr. Muhteşem Giray’dır. Statik projesi yüksek mühendis Şevket Koç tarafından, tesisat projesi ise yüksek mühendis Cahit Üder tarafından hazırlanmıştır (Arkitekt Dergisi, Sayı no: 1967-01 (325), 1967, s. 8-11). Özgür Ailesi Villası’nın mimari projesini üstlenen Muhteşem Giray, eşzamanlı olarak farklı bir işveren için bitişik parselde bulunan Uzunoğlu Villası’nın da tasarımcısıdır.

1950’lerde İstanbul’da Anadolu yakasında Caddebostan plajı yoğun olarak kullanılmış, 1960’lara gelindiğinde bu bölgenin apartmanlaşmaya başlaması ile yoğunluk bu yıllarda Maltepe Süreyya Plajı’na kaymıştır. Bunun sonucunda Maltepe’de yazlık konut talebi 1960’lardan itibaren artmıştır. Yapının bulunduğu Maltepe Küçükyalı sahili az katlı konutların ağırlıklı olarak bulunduğu bir bölgedir. Yapı, denize cepheli olarak tasarlanmıştır, fakat 1990’larda Maltepe ve Pendik arasında denizin doldurulması ile sahil yolu oluşturulmuş, söz konusu yapı da bu yol üzerinde kalmıştır.

Yapı iki katlı ve betonarme karkas olarak inşa edilmiştir. Villa, müstemilat ve bu iki farklı kütleyi birbirine bağlayan 1.70 metre eninde ve 14.00 metre uzunluğunda betonarme bir saçak olmak üzere üç kütleden oluşmaktadır. Bu üç farklı kütlenin bir araya gelirken oluşturduğu kompozisyon ve düz çatı kullanımı tasarlandığı dönemin modernist tasarım kriterlerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Zemin katta yaşama alanları, birinci katta ise yatak odaları deniz cephesine yöneltilmiş, servis alanları ve yapıya giriş ise arka cephe olan Tam sokak üzerinden sağlanmıştır. 2m x 2m boyutundaki geniş açıklıklar ile bu yönelimin iç mekanda da etkisinin sürdürülmesi sağlanmıştır.

Yapı, İstanbul’un yazlık bölgelerinden birinde yer alan ve modernist dile sahip yazlık evlerden biri olmasıyla kent belleğinin yitirilmiş bir parçasını oluşturmaktadır. Günümüzde daimi konut olarak kullanılmakta olsa da, İstanbul’da var olmuş banliyo ve yazlık ev kültürünün hatırlanması açısından önem taşımaktadır. Kent belleğinin önemli bir bileşeni olan yapı, modernist akımın mimari dilini yansıtmaları sebebiyle kültür varlığı olarak tescil edilmelidir. DOCOMOMO Türkiye aracılığıyla yapının tescili sağlanırsa kent belleğine bir katkı sağlanmış olacaktır.

İSTANBUL

Selamsız Ucuz Evler Mahallesi

Selamsız Sosyal Konutları

Burak ÖZTÜRK

İstanbul Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, burozt@gmail.com

Günümüzde Selamsız sosyal konutları olarak bilinen yerleşim yeri Üsküdar’ın Bağlarbaşı semtinde yer almaktadır. Yerleşim, çoğu iki katlı olan, bitişik nizamda inşa edilmiş 132 adet konut yapısından oluşmaktadır. 1950’li yıllarda devlet desteğiyle yürütülen, dar gelirli ve yoksul kimseler için konut üretimleri kapsamında İstanbul’da inşaatı gerçekleşen ilk örnektir. 1952 yılında 50 adet konut yapısı İstanbul Belediyesi kaynaklarıyla projelendirilmiş ve inşa edilmiştir. İnşaat tamamlandıktan sonra kura usulüyle evler sahiplerine teslim edilmiştir. Merkezi ve yerel yönetimlerin kendi kaynaklarıyla üretebildiği konut sayısının yetersiz olması, konut sahiplerinin uzun vadeli planlarla ödeme yapıyor olması, bu sistemin uzun ömürlü olmasına izin vermemiş ve yeni bir çözüm olarak yapı kooperatifleri görevlendirilmiştir. İstanbul Belediyesi’nin 1954 yılında onayladığı 1/500 ölçekli Selamsız Ucuz Evler Mahallesi planı ile yerleşimin kalan kısımları iki adet işçi sendikası yapı kooperatifine devredilmiştir. Yapı kooperatifleri 1960’lı yılların başında 13 adet tek katlı, 119 adet iki katlı konutun inşaatını tamamlanmıştır. Yaklaşık 60 yıldır aktif olarak kullanılmakta olan yapı grubunun tamamını kapsayan önemli bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Bazı yapıların oturma alanını artıracak şekilde parselin arka kısmında genişletildiği ve ilave kat eklendiği görülmektedir. 2000’li yılların başından itibaren ise işlev değişiklikleri nedeniyle bazı binalar yerlerine yeni yapı inşa edilmek üzere yıkılmaktadır. 2017 yılında komşu iki parsel kısmi olarak kamulaştırılarak ana caddeye bağlantı sağlayan yeni bir sokak açılmıştır. Yerleşim alanında, yapı bazında veya bütüncül herhangi bir koruma çalışması söz konusu olmamıştır, tescil edilmemiştir. Gazete arşivlerinden yapılan araştırmalar sonucunda proje tasarımı ve yapıların inşaat süreci hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Selamsız sosyal konutları, devlet desteği ile dar gelirli ve yoksul kimseler için üretilen konutların İstanbul’daki ilk örneği olması ile önem taşımaktadır. Rasyonelliği, standartlaşması, yalnız işleve yönelik aile evinin konfor şartlarını sağlaması ile modern mimarlık mirası olarak değerlendirilmektedir.

İSTANBUL Dİ-KA Apartmanı

Zeki Furkan SARILICAN*, Ece SAVAŞ**

*Orta Doğu Teknik Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, furkansarilican@gmail.com

**MEF Üniversitesi, Mimar, savase@mef.edu.tr

Dİ-KA Apartmanı, doğma büyüme “Kadıköylü mimar “Nişan Yaubyan tarafından tasarlanan bina, Kadıköy’ün Moda semtinde, Moda caddesi üzerinde inşa edilmiştir. Yapılış tarihine araştırmamız esnasında ulaşamamış olmamız yapının arşivlenmesi gerektiği konusunda ilk sinyal olurken, üst kat cepheleri bu tarihlemeye dair ipuçları barındırmaktadır. Pencere boyutları ve dış cephenin değişime uğramadan semt ile uyumu bu ipuçlarından bazılarıdır.

Yapının üst kotlarının aksine giriş katı cephesi orijinal halini koruyamamış, pek çok müdahaleye maruz kalmıştır. Cephenin alt ve üst kotları arasındaki bu belirgin tezadın yanı sıra, bu iki kotu birleştiren ve arkasında yer alan prekast beton merdiveni adeta sergileyen pencere bu yapının arşivlenmeye değer olduğunun bizce en temel kanıtı.

Mimar Yaubyan prekast beton merdiven kullanma sebebini proje süresinin kısıtlılığı ve alanın küçüklüğü olarak açıklamıştır. Bu merdiven arkasında yer aldığı giriş ve ilk kat cephesi boyunca devam eden açıklık sayesinde hem bodrum kata ışık alınabilmiş hem de iç ve dış mekân arasında bir ilişki sağlamıştır. Yapının mimarisi için hayli önemli olan bu açıklık zemin katın hızlı bir şekilde fonksiyon değiştirmesi sebebiyle zaman içerisinde farklı şekillerde kullanılagelmiştir. Bizim gözlem yaptığımız kısa sürede bile zemin kat yeni bir fonksiyonla kullanılmaya başlanmış, bu açıklık prekast beton merdivenin görünmesini imkânsız hala getirecek şekilde yeni bir düzenlemeye maruz kalmıştır.

Bu hızlı değişim, bir yandan yapının özgün mimarisinin algılanmasını imkânsız kılmakta, bir yandan da caddenin şaşırtıcı dinamizmini gözler önüne sermektedir. Bu yapıdan yola çıkarak yaptığımız en büyük çıkarım, değişimin yapılara cephelerinden sirayet etmeye başladığı oldu. Bu esnada bazı yapılarda cephe değişimin sadece başlangıcı olurken bazı yapıları ise bir konserve görevi görüp içinde farklı bir zaman dilimi barındırmasına izin verir halde tutar ki bu değişim etkisi modern dönem yapılarında önceki dönemlere nazaran çok süratli olduğundan orijinal hallerine ulaşmak gün geçtikçe daha zor bir hal almaktadır.

Kent belleğinde kendilerine yer bulmakta oldukça zorluk çeken bu yapılar sahip oldukları küçük ama değerli mimari özellikleriyle DOCOMOMO tarafından Modern dönem mimarlık kayıtlarında hak ettikleri yerleri almaları gerekmektedir ancak bu sayede yıkılmaktan kurtarılıp aslına uygun korunması mümkün olacaktır.

OTURUM 7

ANKARA

Polatlı Demiryolu Yerleşkesi

Gordion Alan Başkanlığı, KOSGEB Proje Ofisi, Kafe, Polatlı İstasyonu, Gaziler Derneği, Kent Müzesi ve Kent Konsey Binası

Buse BALOĞLU

Bursa Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, baloglubuse@gmail.com

Polatlı demiryolu yerleşkesi, konum itibarıyla Bağdat Demiryolu hattının İstanbul-Ankara güzergahının 486,738 kilometresinde Polatlı Tren Gar'ını merkezine alacak şekilde oluşturulmuştur. Yapı grupları 1892 ile 1950 yılları arasında farklı zaman dilimlerinde inşa edilmiştir. Kurtuluş savaşının dönüm noktalarından biri olan Sakarya Meydan Muharebesi'nin gerçekleştiği yer olan Polatlı, demiryolları ile savaş döneminde asker ve malzeme sevkiyatında önemli rol oynamıştır. Ayrıca tarım kenti olarak, buğday sevkiyatı ile İstanbul'un tahıl tüketiminin büyük bir kısmını karşıladığı bilinmektedir.

Yerleşke içerisinde 9 yapı bulunmaktadır. Bunlardan 8 tanesi şehir merkezini ikiye bölen demiryolunun güney kısmında bulunup Kuzeybatı - Güneydoğu doğrultusunda bir hat üzerinde yerleştirilmiştir. Dokuzuncu yapı olan eski TMO yapısı ise demiryolunun kuzey kısmında bulunmaktadır. TMO yapısının kuruluş tarihi 1930'lu yıllar olarak bilinmektedir. Polatlı'nın tarım kenti olması sebebiyle TMO yapısı tahıl sevkiyatının sağlanması için demiryolunun ve tren garının yakınına inşaa edilmiştir.

Yerleşkedeki yapılar, eski işlevleri ile 2 lojman yapısı, TCDD eşya deposu, istasyon binası, su deposu ve misafirhanesi, taş lojman yapısı (TCDD geçici işçilerin konaklama lojmanı), TMO yapısı ile işlevi bilinmeyen konaklama yapısı olduğu tahmin edilen bir yapıdan oluşmaktadır. Güncel durumda istasyon yapısı işlevini sürdürmektedir. TCDD eşya deposu yapısının şimdiki istasyon binası yapılmadan önce, bir süre istasyon yapısı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Daha önce var olduğu bilinen 20'den fazla depo binası ise zaman içerisinde yıkılmış olup bulundukları yer bilinmemektedir. 2006 yılında başlayan restorasyon süreci ile birlikte lojman yapılarının bahçeleri ve yıkılan yapıların oluşturduğu boşluklara peyzaj düzenlemesi (Necip Fazıl Parkı) yapılmıştır.

Yapılar çoğunlukla mimari üslup olarak 19. yy sonu, yapım dönemi olarak ise 20. yy başı olarak tarihlendirilmiştir. Günümüze ulaşan yapılar özgünlüğünü korumuş, kamusal hayata katılmış ve sürekli kullanılan mekanlar haline gelmiştir. Alman yapım tekniklerinin okunduğu ve özgün pencere, saçak, kapı gibi detayların bulunduğu yapılar dikkat çekici niteliktedir. Restorasyon süreci 2006-2015 yıllarını kapsayan yakın tarihler olduğu için yapıların genel olarak strüktürel ve korunmuşluk durumu iyidir. Güncel işlevi kafe olan yapıda kullanıcı kaynaklı korunmuşluk durumuna ilişkin hasarlar tespit edilmiştir.

İSTANBUL Koşuyolu Mahallesi

Aslı KIRBAŞ*, H. İlke ALATLI**, Yeşim ERDAL***

* FMV Işık Üniversitesi, öğretim görevlisi, aslikirbas@gmail.com

**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, araştırma görevlisi, ilke.tandogdu@msgsu.edu.tr

*** İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu, öğretim görevlisi, arcyesim@gmail.com

Günümüzde İstanbul'un Anadolu Yakasında, Kadıköy ilçesi sınırları içinde yer alan, kent merkezine oldukça yakın olan Koşuyolu Mahallesi; 1950'lere yaklaşırken nüfusu yeniden hızla artmaya başlayan İstanbul'un artan konut gereksinimini karşılamak üzere belediyenin 1948 yılında başlayan ucuz işçi evleri kurma girişimlerinin ilk örneklerinden birisi olarak kente katılmıştır. Dar ve orta gelir grubuna hitap eden, farklı büyüklükte ve karma yapım tekniği ile inşa edilen 400'ün üzerinde konut ile çarşı, karakol, kreş, okul, sinema, park ve sosyal donatı alanlarını içeren biçimde tasarlanmıştır.

Dönemin konut ihtiyacı doğrultusunda gelişen ve kentte hızla artan nüfusun barınma sorununu çözmek amacıyla gerçekleştirilen toplu konut üretimi çalışmalarının erken bir aşamasını oluşturan Koşuyolu Mahallesi; Koşuyolu Caddesi'nin doğusunda konumlanan Belediye Evleri (işçi evleri ve tersane evleri de bu bölümde yer almaktadır) ve Kredi Yapı Sandığı Evleri ile batısında konumlanan Banka Evleri adlarıyla anılan üç ana tasarlanmış bölümden oluşmaktadır. 1948 yılında planlanmaya başlayan proje çeşitli etapların inşaatıyla 1968 yılında tamamlanmıştır. Banka Evleri'nin planlaması Kemal Ahmet Aru, mimari çizimleri Rebii Gorbon'a aittir. Belediye Evleri tarafında ise birden fazla etap ve bu etap ile ilişkilenen aralarında Leyla Turgut, Sait Özden, Seyfi Arkan gibi dönemin bilinen önemli isimlerin katkılarından bahsedilmektedir.

İnşa edildiği dönemde şehrin dışında kalan, çayır ve tarla alanlarından oluşan bu bölgenin tasarlanmış bir mahalle olarak; günümüzde değişen kentsel dinamiklerin de etkisiyle yerleşimdeki konutların önemli bir kısmı hem işlevsel hem de biçimsel dönüşümler geçirmiş olmakla birlikte İstanbul'un 1940'lar sonundaki Avrupa yakasındaki Levent Mahallesi benzeri konut çözümü arayışının Anadolu yakasındaki erken ve önemli örneklerinden birisidir. Yapı grubu, tipolojik yaklaşımları, sade bir biçimleniş detay özellikleri ile zenginleştirmesi açısından da Modernist akımın mimari dilini yansıtmaktadır. Ayrıca döneminin sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtmaları, inşaat teknolojisi hakkında bilgi vermesi, değişen yaşam pratiklerini ortaya koyması gibi sebeplerle tarihsel ve sosyal değerinden söz edilebilir.

İSTANBUL Kısıklı Caddesi

Özlem BALCI*, Burak ÖZTÜRK**

*Kocaeli Üniversitesi, araştırma görevlisi, ozlembalc@e-mail.com.tr

**İstanbul Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, burozt@gmail.com

Kısıklı Caddesi, 1930’lu yılların başında yoğun kent dokusunun çeperinde konumlanmıştır ve caddenin her iki tarafında geniş bağ ve bahçeler içinde ahşap konut yapıları yer almıştır. Boğaziçi Köprüsü’nün faaliyete başlamasıyla yoğun bir araç trafik aksına dönüşen Kısıklı Caddesi, ticaret yapılarının ağırlıklı olduğu bir alan haline gelmiştir. Gerek banliyö döneminde, gerek ticaret aksına dönüşümü sürecinde cadde üzerinde inşa edilen nitelikli yapılar modern mimarlık mirası olarak günümüze ulaşmıştır. Çalışma kapsamında Kısıklı Caddesi üzerindeki 3 önemli yapı-yapı grubu modern mimarlık mirası olarak değerlendirilmiştir.

İlk ele alınan örnek, Yüksek Mimar Münici Tangör tarafından tasarlanan “Bay Mecit Evi”dir. Banliyö döneminin modern konut mimarisinin bir örneği olarak varlığını sürdürmeye devam eden konut yapısı özgün plan şeması, kütlesi ve cephe elemanları ile kent belleğinde yer tutan bir yapıdır. Tasarımının en çarpıcı elemanları olan, cadde yönünde uzanan verandası ve üzerindeki saçağı yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Mutfak, banyo, yemek odası, salon gibi ortak alanlar zemin katta, odalar ise zemin ve birinci katlarda olacak şekilde düzenlenmiştir. Günümüzde halen konut olarak kullanılan yapı hakkında herhangi bir tescil kararı olmadığı için risk altındadır. İkinci örnek, cadde üzerinde bulunan ikiz yapı grubudur. Hakkında çok fazla arşiv bilgisine ulaşılamayan yapı grubunun, hava fotoğrafları üzerinde yapılan incelemede 1976 – 1982 yılları arasında inşa edildiği tespit edilmiştir. Yapı grubu, saf bir geometrisinin olması, pürist bir tasarım yaklaşımının ürünü olması ve mevcut doku içerisindeki modern duruşu ile ön plana çıkmaktadır. Günümüzde farklı kullanıcılar tarafından kullanılan yapıların koruma durumları aynı değildir. Banka olarak kullanılan yapı özgün haline daha yakın olmasına rağmen diğer yapıda kullanıcıların nitelsiz müdahaleleri görülmektedir. Üçüncü örnek, Sedat Hakkı Eldem tarafından 1979 yılında tasarlanan ve 1987-88 yıllarında inşaatı tamamlanan Şark Sigorta Genel Müdürlüğü binasıdır. Yeşil alan içerisindeki konumuyla ön plana çıkan yapı geleneksel mimarinin yorumlanması bakımından mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1990 yılında tescil edilen yapı, günümüze korunmuş bir şekilde ulaşmıştır. Plan tipi avluludur ve bodrum seviyesinde, avlunun izdüşümüne oditoryum eklenmiştir. Yapı uzun yıllar Şark Sigorta Genel Müdürlüğü, sonrasında Allianz Sigorta olarak kullanılmıştır. Yakın tarihte Kastamonu Entegre firması tarafından kiralanan yapı büro olarak kullanılmaktadır.

Kısıklı Caddesi’nin hem kentsel bir sit olarak hem de sahip olduğu modern mimarlık mirası yapılar kapsamında korunması, söz konusu nitelikli yapı ve yapı gruplarının varlığını sürdürmeleri için farkındalık oluşturularak gerekli koruma tedbirleri alınması gerekmektedir.

İSTANBUL

Kıztaşı ve Horhor Semtleri

Akşemsettin ve İskenderpaşa Mahallesi

Seniha Deniz SARICIOĞLU

İstanbul Teknik Üniversitesi, doktora öğrencisi, denizyurttakal@gmail.com

Kıztaşı ve Horhor semtleri, İstanbul ili Fatih ilçesinin idari sınırlarında olup Akşemsettin ve İskenderpaşa Mahallelerine bağlıdır. Alan, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri’nde kent merkezinde olması, önemli ticari ve dini merkezlere yakınlığı nedeniyle yaşayanlar ve kente yeni gelenler için tercih sebebi olmuştur. Alanın bugünkü yol, ada-parcel ilişkisini oluşturan en önemli süreç 1918 İshak Paşa Yangını olmuştur. Yangın sonrası grid sistemli planlama yapılmıştır. Planlanan bölgenin ada ve sokak dokusu büyük ölçüde okunabilmektedir.

Cumhuriyet Dönemi’nde yirminci yüzyılın ilk yarısından itibaren kentleşme hareketleri ve yeni konut alanlarının tasarım süreci görülmüştür. Prost’un önerisiyle alanı sınırlayan Atatürk Bulvarı’nın açılmasıyla, yeni yaşam alanları, ticari ve sosyal alanlar çevrede şekillenmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen kent ve kır politikaları sonucu kentlere göç artmış, söz konusu alan da yoğun göçe maruz kalmıştır. Bu dönemde bitişik nizamlı, genelde 2-3 katlı orta sınıfın kullandığı apartmanlar inşa edilmiştir. Yapımı 1930-1960 yılları arasına tarihlenen bu apartmanlar karma veya yığma yapılmış yapımla inşa edilmişlerdir. Cephe tasarımlarında görülen genel özellikler; zemin katta köşelerin yuvarlatılarak girişlerin vurgulanması, söveli giriş kapıları, tüm katlarda devam eden çıkma ve balkonlar, taraklı sıva uygulaması, nitelikli balkon ve pencere korkulukları, süslemeli giriş kapılar olarak sıralanabilir.

Alandaki ciddi fiziksel değişim, 1954’te Tapu Kanunu’nda değişiklik yapılması ve 1966 yılında Kat Mülkiyeti Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile görülür. Bu yıllarda kırsaldan kente göçün yoğun yaşanması ve yarattığı konut talebi nedeniyle, alanda betonarme teknikle inşa edilmiş daha yüksek katlı apartmanlar görülmeye başlanır. 1960-1980 yılları arasında yapılan apartmanlarda dış cephe kaplaması olarak farklı desen ve renklerde mozaik (BTB) uygulanmıştır. Düşeyde ve yatayda kullanılan uygulamalar yapılmış sistemini ve katları cephede vurgulayacak biçimlerde kullanılmıştır.

Dünya’da birçok şehirde modern mimarlık mirası olarak kabul edilen dönemin yeni tip yaşam alanları olan apartmanlar, İstanbul’da Fatih ilçesinde bugün büyük ölçüde bütünlüğünü korumaktadır. Bireysel talep ve çabalar sonucu tamamlanmış bu ‘yeni’ konutlar döneminin sosyal, ekonomik, mimari özelliklerini yansıtan kentin modern dönem katmanlarını içermesi bakımından önemlidir. Bugün kentleşme politikaları, doğal afet riskleri, iç ve dış göçlerin yarattığı sonuçlar, ticari yoğunluğun bölgede yarattığı baskı gibi nedenlerden dolayı bu yapı grupları büyük risk altındadır. Alandaki hem tekil yapılar hem de alanın tümü Türkiye modern mimarlık mirasının belgelenmesi ve korunması bakımından önemlidir.

KAYSERİ

Sarioğlan Bakarcak Mahallesi Göçmen Konutları

Seda ÇALIŞIR HOVARDAOĞLU*, Ozan HOVARDAOĞLU**

* Erciyes Üniversitesi, öğretim üyesi, sedahovardaoglu@gmail.com; sedac@erciyes.edu.tr

** Erciyes Üniversitesi, öğretim üyesi, ozanhovardaoglu@erciyes.edu.tr

Sarioğlan (Kesdivan) Çayı, özellikle bahar aylarında taşkınlara neden olmaktadır. Yaklaşık 80 hanenin zarar gördüğü 1929 yılı taşkınyından sonra, eski köyün 2 kilometre güneyindeki Bakarcak Tepesi eteklerine taşınması planlanmış ve bedelsiz arsa temini gibi desteklerle taşınma süreci hızla tamamlanmaya çalışılmıştır (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1940). 1929 yılında Haydarpaşa-Kars demiryolunun Sarioğlan’dan geçmesi de yerleşimi etkilemiş; Sarioğlan İstasyonu, yakın çevresinin gelişiminde önemli rol oynamıştır.

1950lerin ilk yıllarında Sarioğlan’a Bulgaristan’dan gelen göçmenler yerleştirilmiş ve Bakarcak Tepesi’nde konut alanları tasarlanmıştır. Konutlar, bahçeli ve yığma yapım sistemi ile tek katlı olarak yapılmıştır. Konut sahipleriyle yapılan görüşmelerde, konutların bahçe duvarlarının oluşturulması, sokakların yenilenmesi ve üç bahçede kuyu açılması gibi iyileştirmelerin imece yoluyla gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Mahalleye yerleştirildiklerinde toprak olan yolların düzenlendiği, bahçe ve çevre bitkilendirme ve ağaçlandırmalarının yapıldığı belirtilmiştir. Konutların bahçesinde zamanla ek yapıların inşa edildiği, bu yapıların da tek katlı olarak farklı büyüklüklerde ihtiyaçlara göre biçimlendiği (bahçe ve tarım malzemeleri ve konut sahibinin iş amaçlı malzemeleri gibi), tuvaletlerin konut bahçesinde yer aldığı da ifade edilmiştir. Konutlarda yaşayanların 1950lerde eğitim, ticaret ve diğer kentsel hizmetleri için köyün merkezini kullandığı; konut alanlarının çevresinde yerleşim olmadığı vurgulanmıştır.

Günümüzde konutların birçoğu kullanılmamakta ve/veya bazı konutların ek kat, cephe düzenlemeleri ile özgün yapılarının değişime uğradığı görülmektedir. Kuyular kullanılmamaktadır. Konutların çevresi ise birkaç katlı konut alanları ile yenilenmiştir.

İSTANBUL

Atatürk Anıtı ve Şemsipaşa Meydanı

Özlem BALCI

Kocaeli Üniversitesi, araştırma görevlisi, ozlembalc@e-mail.com.tr

1971 yılında Üsküdar’da Atatürk Anıtı Yaptırma Derneği tarafından yapımına başlanan Atatürk Anıtı, 1973 yılında tamamlanmıştır. Profesör Heykeltıraş Kenan Yontunç tarafından tasarlanan anıtın yapımında, Yüksek Mimar - Mühendis Yaprak Karlıdağ ve Yüksek Mimar Necdet Kurultay birlikte çalışmışlardır. Anıtın kaba inşaatının yüklenicisi Müteahhit Yüksek Mühendis Servet Bayramoğlu firması olmuştur.

Meydan, Şemsipaşa külliyesi, Rumi Mehmet Paşa külliyesi ve tarihi karakol binası gibi önemli tarihi yapılarla çevrelidir. 1930’lu yıllardan beri meydan olarak süregelen bu mevki halkın sosyalleştiği önemli bir kamu mekanı olmuştur. Meydan bu süreçte kimi zaman bir spor kulübünün oyun alanı olarak, kimi zaman balık tutulan, kimi zaman lunaparka ev sahipliği yapan bir alan olarak kent belleğinde yer etmiştir. Meydanın ilk tanımlı tasarımı Atatürk Anıtı ile beraber yapılmıştır. Atatürk Anıtı, merdivenlerle çıkılan geniş bir taban üzerinde yer almaktadır. Tabandan türeyen dikdörtgen duvarın önünde Atatürk, sağ yanında genç bir kadın ve sol yanında genç bir erkek ile birlikte yürürken tasvir edilmiştir. Heykelin kaidesi yerden 14 m. yüksekliktedir. Atatürk heykeli 3,5 m., gençliği temsil eden kadın ve erkek heykelleri ise yerden 3’er m. yüksekliktedir. Kaide çevresinde yer alan ve 47,5 m² tutan rölyefler; Milli Mücadele, Ana Vatan, Meçhul Asker, Son Darbe ve Devrimleri anlatmaktadır.

Modern Türk Anıtı’nın önemli örneklerinden biri olan Atatürk Anıtı, çağdaş çizgilere sahip olması bakımından önemli bir değere sahiptir. Özellikle Atatürk ve gençliğin temsili olan kadın ve erkek figürler dik duruşları ve kararlı çehreleri ile dikkat çekmektedir. Anatomik açıdan kavisli olması beklenen dirsek ve göğüs kısımlarının daha geometrik ve dik açılı olarak tasvir edilmesi anıtın modern çizgilerini ortaya koymaktadır. Üçlü heykel grubunun arkasındaki fon duvarı ve anıt platformunun oluşturduğu yatay-düşey etkisi anıtın modern çizgisinin temelini oluşturmaktadır.

Günümüzde, çeşitli çevre çalışmaları ve tören alanının otopark olarak kullanılması sonucu meydan algısı zedelenmiştir. Atatürk Anıtı, özgün durumuna yakın olmasına rağmen heykeli oluşturan bronzda meydana gelen korozyon, rölyeflerde tespit edilen biyolojik bozulmalar ve platform döşemesindeki çatlama sebebiyle korumaya yönelik çalışmalara ihtiyaç duymaktadır. Anıt ve meydanın çevresindeki ek yapılardan arındırılarak özgün değerinin ortaya konulması gerekmektedir.

Cumhuriyetin ilanının 50. yılı anısına yapılan, kamusal bir bilinç ve istekle yapım hikayesi başlayan anıtın toplumsal hafızadaki yeri önemlidir. Bu noktada anıt ve meydanın hem toplumsal ve tarihi önemi hem de modern mimarlık mirası olarak önemi dikkate alınarak gerekli koruma çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

KIRKLARELİ

Kırklareli Vilayet Binası

Kırklareli Hükümet Konağı ve Maliye Hizmet Binası

Gökben PALA AZSÖZ*, Timur KAPROL**

* Kırklareli Üniversitesi, öğretim üyesi, gokbenazsoz@klu.edu.tr

** Kırklareli Üniversitesi, öğretim üyesi, tkaprol@klu.edu.tr

II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Kırklareli'nin stratejik konumu dikkate alınarak 1939 yılında temeli atılan Kırklareli Vilayet Binası'nın aynı yıl zemin katı tamamlanmış, binanın inşasına 1944 yılına kadar savaş ortamı nedeniyle ara verilmiş ve 13.06.1947 yılında ters T tipi plan şeması ile tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Doğusunda yer alan Vilayet Meydanı'na bakan cephesi yaklaşık 80 m olan bina bodrum, zemin + bir katlı olarak betonarme malzemeden inşa edilmiş dış cephesinde taş kaplamalar kullanılmıştır. Kırmızı çatılı mimari düzenlemeye sahip girişin geniş saçağı, kapısı ve üzerinde yüksek tutulmuş uzunlamasına dikdörtgen üç penceresi ve dar bir balkonlu vardır. Hakim ve yan kollarında yüksek tutulmuş giriş aksının her iki yanında simetrik pencere düzeni dikkat çeker. Bodrum, zemin ve birinci katlarda dokuzar dikdörtgen pencere vardır. Güneyde üç pencere bulunurken kuzeyde ise kapı düzenlemesi nedeniyle aynı pencere düzeni bozulmuştur. Yüksek zemin kat ortasında geniş bir giriş holü ve her iki tarafında karşılıklı dizilmiş girişleri hafif pahlı odalar yer alır. Orta aksta yer alan giriş bölümü holünden üç kollu ara sahanlıklı düz merdiven platformuna geçilir. İki kanatla çıkılan birinci katta balkonlu valilik makamı yer almaktadır. Holün yan kanatlarının mekân örgütlenmesi zemin kat ile aynıdır. Yapının iç mekânı (zemin kaplamaları, kapılar) yenilenmiştir. Binanın batı kanadını oluşturan kısmı kademeli bir anlayışla inşa edilmiştir. Giriş holünün öne çıkıntısı, yükseltisi ile batı kanadının mimari özellikleri çatı kotuna da yansımıştır.

Günümüzde Kırklareli Kentinin önemli bir bileşeni olan yapı, Erken Cumhuriyet akımının mimari dilini yansıtmaktadır. Binada geleneksel ile klasiğin, modern mimari çizgilerle sentezi uygulanmıştır. Plan tasarımında ise İkinci Ulusal Mimarlık Akımının veya Sivil Mimari referanslı “Tarihselci Yaklaşım” olarak atfedilen mimari oluşumun (1930-1950) etkisi izlenmektedir.

Bina tarihsel süreçte kent belleğinde yer alması ve inşa edildiği dönemi kentteki planlama anlayışındaki yeri ile dikkate değerdir. Mimari tasarımındaki sadece mekân örgütlenmesi ile değil, aynı zamanda yapıım sistemindeki yeniliklerin kentteki o dönemki öncüsüdür. Ayrıca cephe kurgusundaki yaklaşım ile inşa edildiği dönemin stilistik arayışlarını da yansıtır. Tüm bu oluşum perspektifinde kent tarihinde saklanması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken Kırklareli Vilayet Binasının yeniden ele alınarak rölöve, restitüsyonu yaptırılarak, restorasyon projesi hazırlanmış, etrafında yer alan eklerin kaldırılarak yeni ek binalar kurgulanması gündemdedir. Yapının yeni bir yapılanma aşamasında korunarak gelecek kuşaklara aktarımı 21.yy ekleri ile mümkün olacaktır.

AFYON

Afyon Vali Evi

Afyon Vali Konağı

Zeren ÖNSEL ATALA

Özyeğin Üniversitesi, yarı zamanlı öğretim görevlisi, zeren.onsel@gmail.com

Afyon Vali Evi’nin inşa çalışmaları, Eski İstasyon Caddesi üzerinde yer alan 2163 m² büyüklüğündeki arsanın 1930 yılında Afyon Valiliği adına satın alınmasıyla başlamıştır (İlaslı, A., 2012: 18). Nafia Vekaleti Binalar Fen Heyeti tarafından hazırlanan proje 1935 yılında keşfe çıkmış, Vali Evi’nin yapımına 1936 yılında başlanmış ve inşaat 1937 yılında tamamlanmıştır (Bayındırlık İşleri Dergisi, 1938: 442, 443). Yapının 1939 yılından itibaren Vali Konağı tarafından kullanılmaya başlandığı bilinmektedir (İlaslı, A., 2012: 18). Vali Konağı’nın üzerinde yer aldığı cadde, kent merkezini istasyona bağlayan ve 1900’lü yılların başında oluşturulan bir ulaşım aksıdır. Bu aks, Afyon için 1934 yılında Hilmi Baykal tarafından hazırlanan imar planında öngörüldüğü üzere genişletilerek günümüzdeki biçimlenişine kavuşmuştur. Bulvar üzerinde planın tanımladığı gibi kamu yapıları ve bahçeli konaklar inşa edilmiş, hemen gerisindeki mahalleler ise düşük yoğunluklu ve bahçeli evler şeklinde yapılaşmıştır (Çetin, S., 2012: 104-106).

Döneminin en prestijli caddesi olan bulvar, 1500 m uzunluğunda ve 25 m genişliğindedir. Günümüzde cadde üzerinde, Vali Konağı’ndan bir parselde ayrılan tescilli Kırloğlu Konağı gibi iki katlı bahçeli yapıların dışında Ordu Evi, Afyon Lisesi, Eski İttihat ve Terakki Binası-Atatürk Kültür Merkezi ve Halk Eğitim Merkezi gibi kamu yapıları bulunmaktadır. Günümüzde bulvar üzerinde ve çevresindeki kamu yapılarının çoğu tescilli olup restore edilmiş, çok katlı apartman bloklarına dönüşmemiş birkaç bahçeli evden Vali Konağı gibi kamuya ait olanları bakımlı durumdadır. Bulvar, İstasyon ile Hükümet Konağı ve kent merkezini bağlayan ve aktif olarak kullanılan bir aks olma özelliğini devam ettirmektedir.

Cumhuriyet’in ilanından sonra oluşturulan bulvar ve kent merkeziyle tren istasyonu arasında yapılaşan mahallede yer alan yapı, batılılaşma etkisinde Afyon’da inşa edilen erken örneklerden biridir. Kâgir-betonarme karma yapım sistemine sahip yapının kâgir bodrum kat duvarları, duvar altı temellerle zemine oturtulmuştur. Döşemelerde betonarme kullanılmış, beden duvarları tuğla yığma olarak inşa edilmiştir. Günümüzde yasal koruma altında olan yapının özgün işlevini devam ettirmesi, özgün çatı biçimlenişi ve mimari elemanlarında kısmi değişiklik geçirmiş olsa da mimari bütünlüğünü koruması önemlidir. Yapıda betonarme gibi dönemi için yeni yapım sistemleri uygulanmış, sert kış koşullarına karşı yine dönemi için gelişmiş merkezi ısıtma sistemi tasarlanmıştır. Vali konağı, kütle biçimlenişinde tercih edilen modern kurgu ve yapımında kullanılan yeni teknik altyapı ve mimari malzemeler dışında, 20 Kasım 1937’de Mustafa Kemal Atatürk’ün Afyon’u son ziyaretinde incelemelerde bulunduğu bir yapı olması sebebiyle de sosyal ve tarihsel açıdan önem taşımaktadır.

ÇANAKKALE

Postane Binası

Postane Başmüdürlüğü Binası

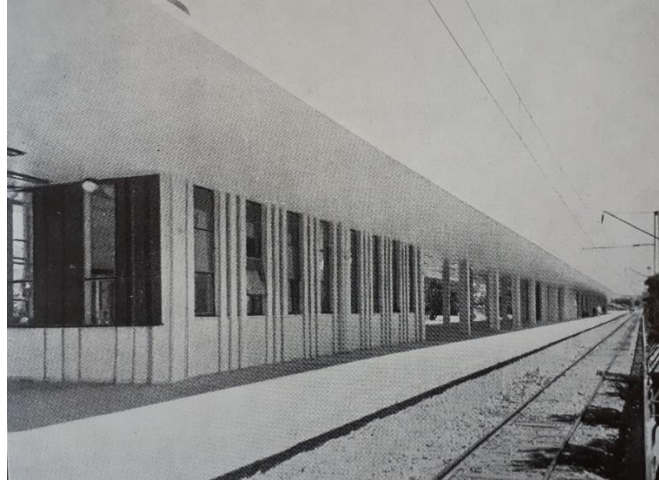
Erdem SALCAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, öğretim üyesi, erdemsalcan@comu.edu.tr

Çanakkale Ptt Başmüdürlüğü Binası’nın inşası ile ilgili süreç 1955 yılında Ptt Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen ihale ile başlamıştır. Buradaki temel amaç, Çanakkale İli’nin iletişim ihtiyacını karşılayan nitelikli, yeterli ve amaca uygun bir bina ihtiyacının karşılanmasıdır. Yapının inşa süreci 5 yıl sürmüş ve 25 Şubat 1960 Cuma günü düzenlenen bir törenle hizmete girmiştir.

Yapı, genel mimari özellikleri itibarıyla betonarme tekniğiyle inşa edilmiş 2 katlı bir kamu yapısıdır. Bina, 943m2 büyüklüğünde bir zemin kat ve yine aynı büyüklükte bir 1. kata sahiptir. Yapının zemin katında, müşteri holü, vezne, gelen ve giden posta ile ısıtma ve su deposu gibi mekanlara yer verilmişken, 1. katında ise idari ofisler, muhasebe birimleri, çeşitli teknik birimler, bilgi işlem gibi mekanlara yer verilmiştir. Yapının ana girişi, İnönü Caddesi yönünde, posta hizmetleri ile ilgili birimlere görüş ise yapının kuzey yönündeki bahçesine açılan bir kapıdan sağlanmaktadır. Yapının zemin ve 1. katları arasındaki ilişki, çift sahanlıklı bir merdiven ile sağlanmıştır. Yapının üst örtüsü, ahşap strüktürlü ve metal kaplamalı kırma bir çatı ile oluşturulmuştur. Yürütülen son araştırmalar, yapının hizmete girdiği 1960 yılından 2007 yılına kadar herhangi bir ciddi onarım veya bakım görmediğini ortaya koymaktadır. Bu tarihte gerçekleştirilen uygulamalar ise, yapının mekansal düzenini değiştirmekten uzak geniş çaplı bir tadilat niteliğindedir.

Çanakkale Ptt Başmüdürlüğü Binası, hizmete girdiği tarihten günümüze olan yaklaşık 60 yıllık süre boyunca kesintisiz olarak Çanakkalelilere hizmet vermiş ve bu nedenle kent belleğinde önemli yer edinmiş bir kamu yapısıdır. Bunun yanı sıra, Çanakkale Kent Merkezinin planlama geçmişi ele alındığında, günümüze ulaşan ve halen yoğun şekilde kullanılmakta olan çok sayıda kamu yapısının 1950 ve 60 lı yıllarda inşa edildiği görülmektedir. Bu yapılar, inşa edildikleri dönemin mimari biçimlenişini oldukça iyi yansıtan yapılardır. Bu yapılar arasında yer alan Ptt Başmüdürlüğü Binası da oldukça iyi korunmuş şekilde günümüze ulaşan bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapı ile ilgili olarak yürütülmesi öngörülen koruma ve planlama çalışmalarının tümünde, yukarıda bahsedilen tüm bu özelliklerin göz önüne alınması gerekliliği başlıca ilke olarak benimsenmelidir.

İSTANBUL

TCDD Sirkeci-Halkalı Banliyö Hattı, Florya İstasyonu

TCDD Marmaray Gebze-Halkalı Banliyö Hattı, Florya İstasyonu

GÜL YÜCEL

İstanbul Gelişim Üniversitesi, öğretim üyesi, glyucel@gmail.com

Florya İstasyonu, İstanbul Avrupa yakasında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları TCDD Sirkeci-Halkalı Banliyö Hattı’nda (B1 Hattı), Yeşilköy ile Menekşe İstasyonları arasında yer almaktadır. 1870’de Rumeli Demiryolu’nun bir parçası olarak yapımına Yedikule’den başlanan hat, Florya’nın da içinde dâhil olduğu biçimde Yedikule-Küçükçekmece hattı olarak 1871 yılında açılmıştır. Yedikule-Küçükçekmece Hattı’nın ilk etapta istasyonları Yedikule, Bakırköy, Yeşilköy ve Küçükçekmece’dir. 1872 yılında Tarihi Yarımada içine, Sirkeci’ye kadar uzatılan hattın Avrupa’ya bağlantısı ise 1888 yılında tamamlanmıştır. 1955 yılından itibaren elektrikli olarak hizmet vermeye başlayan banliyö hattında, Florya İstasyonu da dâhil olmak üzere yeni yapılanlarla birlikte toplam 18 istasyon bulunmaktadır. Günümüzde Anadolu ve Avrupa yakası banliyö hatlarının bütünleşik çalıştığı TCDD Marmaray Gebze-Halkalı Banliyö Hattı’nın bir parçası olarak hizmet vermektedir.

TCDD Sirkeci-Halkalı Banliyö Hattı Florya İstasyonu, Marmara denizi kıyısına paralel uzanan İstanbul-Küçükçekmece Caddesi ile Valilik Yolu Caddesi arasındadır. Hattın elektrikli olarak hizmet vermeye başladığı dönemde yapılan istasyon strüktürel çözüm, yalınlık, fonksiyonel yaklaşım ve yapı malzemesi benzeri konular açısından döneminin özelliklerini yansıtmaktadır. İstasyonun kuzeyi ve güneyinde paralel geçen caddeler ve kıyı bağlantısı, peronun iki ucundan merdivenli alt geçitlerle sağlanmaktadır. Orta peron düzenindeki istasyon 200 m uzun bir saçak ile örtülüdür. Eşit aks aralıklarıyla yerleştirilen betonarme kolonlar üzerindeki yekpare betonarme plak saçağın altında; açık bekleme alanları, hareket memurluğu, gar şefliği gibi yönetim, bekleme salonları ve büfe, tuvalet benzeri servis birimleri bulunmaktadır. Bekleme alanları ahşap oturma birimleri ile düzenlenmiştir. Peronda bulunan kapalı birimlerde düşeyliğin vurgulandığı, uzun yönde üçlü kolonatlı, dar yönde ikili kolonatlı ritmik cephe düzeni, peron ve üzerindeki betonarme plak saçağın tren yolu hattına paralel yataylığının aksine saçağı taşıyan eşdeğer açıklıklardaki betonarme kolonlarla uyum içindedir. Kapalı ünitelerde ritmik düzende devam eden cephede aynı ölçülerde pencere boşlukları düzenlenmiştir. Günümüzde hattın TCDD Marmaray Gebze-Halkalı Banliyö Hattı olarak yeniden ele alınma sürecinde (2013-2019) Florya İstasyonu yıkılmış ve yerinde çelik strüktürlü yeni bir istasyon inşa edilmiştir. İstasyonun hemen önünde 20. Yüzyıl denizle ilişkili yapı ve kullanımlar, Florya Atatürk Deniz Köşkü ve Atatürk Ormanı ile birlikte hâlihazırda okunabilir durumdadır. Florya İstasyonu’nun yıkılmış olması, kıyı ve çevresindeki aynı dönemi temsil eden diğer örneklerle birlikte oluşturduğu bütünlük etkisini azaltmıştır.

VAN Van Garı

Merve AYAZ

Mimar, ASA Mimarlık, Van, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, yüksek lisans öğrencisi, mayaz93.ma@gmail.com

Van Garı, Ankara-Tatvan(Bitlis) demiryolu hattının, Tatvan-Van İskeleleri arasında feribot aracılığıyla devam eden ve İran üzerinden yurtdışına açılan noktasıdır. Tarihi İpekyolu güzergahında yer alan bina, 1965 yılında Yüksek Mühendis Mimar Kayıhan Türköz tarafından tasarlanmış, 1966 yılında Yüksek Mühendis Nafiz Yürekli tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 27 Eylül 1971 yılında resmi olarak açılmıştır.

İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi öncülüğünde ve CENTO Demiryolu Projesi bünyesinde hayata geçirilmiş olan Van-Razi hattı projesi, çeşitli Avrupa ülkelerinden İran’a, oradan Afganistan ve Pakistan’a yapılan yük nakliyatının Türkiye üzerinden transit olarak taşınmasını sağlamıştır. Türkiye-İran arasında yapılan sınır, dış ticaret, yolcu taşımacılığının büyük bölümünün demiryolları ile yapılması, projenin ve dahilindeki garın uluslararası önemi ve hizmet kapsamı açısından büyüklüğünü göstermektedir. Bina, yapıldığı dönemde şehir merkezinin dışında kalan, Van Gar Müdürlüğü’ne ait 200 dönüm arazi üzerinde konumlanmıştır. İstasyon Caddesi üzerinde, binayla beraber TCDD’ye ait birçok yapı bulunmaktadır. Bina, bitişik üç bloktan oluşan, dikdörtgen planlı bir forma sahiptir. Kuzey-güney doğrultusunda konumlanmış binanın iki ucunda, idari birimleri oluşturan, bodrum kat üzeri iki katlı, ortası avlulu olarak tasarlanmış A ve C bloklar yer almaktadır. Bu blokları bağlayan, tek katlı, yüksek tavanlı, geniş açıklıklı, orta kısımdaki yolcu bekleme salonu olan B bloğun özgün çatısı, yapıldığı dönemde kent için yeni bir tasarım örneği oluşturmuştur.

1976 Çaldıran, 2011 Van depremleri sonrasında hasar gören bina, 2013-2015 yıllarında güçlendirme görmüştür. Yapılan güçlendirmede, yolcu bekleme salonunun üzerindeki üçgen biçimli katlanmış plak olan çatı kaldırılmış, yerine üstü mavi trapez sac ile örtülü, tonoz formunda uzay kafes sistem yapılmıştır. Yine her iki girişte bulunan beton sundurmalar kaldırılmış, yerlerine çelik taşıyıcı sundurmalar eklenmiştir. Açıldığı günden beri aynı fonksiyonu ile kullanılmaya devam eden binanın, yapılan değişiklikler sonrası özgün dış görünümü büyük ölçüde değişmiştir. Türkiye’nin diğer ucundaki sınır kenti Edirne’de Van Garı binası projesi, mimarın onayıyla, üzerinde ufak değişiklikler yapılarak Edirne Gar binası olarak da inşa edilmiş ve Ağustos 1971 yılında hizmete açılmıştır. Van Garı’na kıyasla Edirne Garı, ilk yapıldığı görünümünü daha fazla koruyabilmiştir.

Dönemin önemli projelerinden birinin parçası olarak hizmete açılmış, dünden bugüne uluslararası ulaşım, turizm ve ticaret anlamında büyük işleve sahip olan bina, kentte modern mimarlığın ilk önemli örneklerinden olması, dönemin mimari anlayışını yansıtmaları ve işlevini günümüze değin koruyarak devam ettirmesi gibi özellikleri ile kent belleğinde yerini korumaya devam etmektedir.

İSTANBUL

İrva Köprüsü

Riva Köprüsü

Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU*, Aslı ER AKAN**

*Akdeniz Üniversitesi, öğretim üyesi, ormecioglu@akdeniz.edu.tr

**Çankaya Üniversitesi, öğretim üyesi, aslierakan@cankaya.edu.tr

1924 yılında yapılan ihale ile tasarımı ve inşaatı Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi adıyla anılan Alman “Societe Anonyme Turque d’Etudes et d’Entreprises Urbanies Constantinople” şirketine ihale edilen İrva yada Riva köprüsü Türkiye’nin ilk betonarme karayolu köprüsüdür. Geç Osmanlı döneminde Hennebique lisansı ile inşa edilen yapılar olduğu bilinmekle birlikte betonarme ile hiç köprü yapılmamış olması dikkat çekicidir. İlk tasarımında 50 metre olmak üzere planlanan ve uygulama sonucunda 48 metre temiz açıklık geçen köprü ülkede daha önce uygulanmayan bir yapım tekniğinin ilk örneği olması açısından önem taşımaktadır. Daha önce Osmanlı döneminde geniş açıklıklı karayolu köprülerinin taş kemer olması nedeniyle, 30-40 metre arasındaki açıklıklar bu yapılar için geniş kabul edilirken; söz konusu açıklık sınırının yapılan ilk betonarme köprüde geçilmiş olması yapının önemini arttırmaktadır.

İrva köprüsü, dönem kaynaklarında Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi adıyla da anılan ve Alman sermayeli “Societe Anonyme Turque d’Etudes et d’Entreprises Urbanies Constantinople” şirketi tarafından planlanmış ve yapılmıştır. Bu şirket 1910 yılında Fransızlar tarafından İstanbul haritalarını yapmak amacıyla kurulmuş, 1. Dünya Savaşı sırasında Almanlar tarafından satın alınmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde ise kentsel haritalama, kentsel planlama, kamu yapılarının yapımı vb. ihalelerin yüklenicisi olarak faaliyet göstermiştir. İrva Köprüsü bir tarafı sabit diğer tarafı hareketli mafsallı tek açıklıklı kemer şeklindedir. Toplam uzunluğunun 49.20 metre, kemer yüksekliğinin ise 6 metre olan köprünün yapımına 1925 yılında başlanmış, inşaat bir yıl sürmüş ve köprü 34.160 tl’ye mal olmuştur. İrva Köprüsü’nün başarısından sonra karayolu köprüleri için betonarme kullanımı yaygınlaşmış, 3 yıl sonra İrva Köprüsü’yle aynı plan ve kesitte olan Kirazlık Köprüsü yapılmıştır.